

NEGATIV SOCIAL KONTROL OG BESKÆFTIGELSE BLANDT KVINDER MED MINORITETSETNISK BAGGRUND

EN INTERVIEWUNDERSØGELSE BLANDT EKSPERTER

CHERALYN MEALOR
KVINFO, 2023

INDHOLD

FORORD	2
FORFATTERENS TAK	3
RESUME	4
KONKLUSION	6
ANBEFALINGER	11
INTRODUKTION OG BAGGRUND	15
EKSPERTERNES SYN PÅ UDFORDRINGER OG LØSNINGER	24
DEL 1: NEGATIV SOCIAL KONTROL SOM BARRIERE FOR BESKÆFTIGELSE	24
1.1 Omfanget af problemet	24
1.2 Kontrollen kommer til udtryk på mange måder	25
1.3 Udøverne er en blandet gruppe	27
1.4 Patriarkalske strukturer og kollektivistisk livssyn	27
1.5 Ære, kultur og religion som delforklaringer på negativ social kontrol	28
SARAS FORTÆLLING	30
DEL 2: BESKÆFTIGELSE ER VIGTIG LØFTESTANG	32
2.1 Arbejde kan give mulighed for at bryde med negativ social kontrol	32
2.2 Job bidrager til forebyggelse men er ikke hele løsningen	33
2.3 Kvinder med etnisk minoritetsbaggrund har høj arbejdsmotivation	33
2.4 Arbejdsmarkedet matcher ikke kvindernes behov	34
2.5 Adgang til lønnet arbejde, praktik og sprogundervisning	34
2.6 Oplevelse af diskrimination fylder meget	35
YASMINS FORTÆLLING	36
DEL 3: UDFORDRINGER MED AT IDENTIFICERE OG HÅNDBERE NEGATIV SOCIAL KONTROL SOM BARRIERE FOR BESKÆFTIGELSE	38
3.1 Problemer med misforståelser og tvivlstilfælde	38
3.2 Undersøg, inddrag og søg sparring	39
3.3 Særlige udfordringer for kvinder udsat for negativ social kontrol	39
3.3.1 Lever isoleret og mangler netværk	40
3.3.2 Kender ikke rettigheder eller mener ikke de gælder for dem	40
3.3.3 Usikkert opholdsgrundlag gør kvinderne mere sårbare	40
3.3.4 Islamisk ægteskab og skilsmissepraksis kan være barrierer	41
3.3.5 Stigmatisering kan være en barriere for at få hjælp	42
3.4 Udfordringer i kvinders kontakt med det offentlige	43
3.4.1 Mistro til myndigheder	43
3.4.2 Bisidderrollen kan misbruges til at udøve negativ social kontrol	44
3.4.3 Udfordringer med tolkning	44
3.5 Udfordringer i offentlig håndtering	45
3.5.1. Uens organisering og sagsgange	45

3.5.2 Manglende tæt kontakt og viden	46
3.5.3 Berøringsangst blandt frontmedarbejdere	47
DEL 4: VIDENSMÆSSIGE UDFORDRINGER PÅ OMRÅDET	48
4.1 Manglende viden i forskning og praksis	48
4.2 Data indsamles sjældent systematisk	49
4.3 Begreb med konceptuelle uklarheder	49
4.3.1 Med eller uden ære	50
4.3.2 Kollektivistisk karakter	50
4.3.3 Brugen af begrebet i praksis	51
FATIMAS FORTÆLLING	53
DEL 5: LØSNINGER	55
5.1 Opkvalificering af fagprofessionelle	55
5.2 Oplysning er vejen frem	55
5.2.1 Oplys om tilgængelig hjælp	56
5.2.2 Mere viden om vold og kontrol	56
5.2.3 Gør klogere på rettigheder	57
5.2.4 Køn og ligestilling	57
5.2.6 Juridisk og økonomisk rådgivning	58
5.3 Civilsamfundsorganisationer er centrale aktører	59
5.3.1 Opsøgende arbejde og lokale fælleskaber	59
5.3.2 Frivillighed skaber tillid	59
5.3.3 Netværk med betydning for beskæftigelse	60
5.3.4 Helhedsorienteret tilgang og inddragelse af familien	61
5.2.5 Kvindefrigørelse i minoritetsmiljøer	61
BILAG 1 METODISKE OVERVEJELSER	63
BILAG 2 OVERSIGT OVER DELTAGENDE ORGANISATIONER, MYNDIGHEDER, VIRKSOMHEDER OG FORSKERE	66
LITTERATUR	76

FORORD

Denne undersøgelse afdækker, hvordan negativ social kontrol og beskæftigelse hænger sammen for kvinder med etnisk minoritetsbaggrund. Den giver os detaljeret og nuanceret viden om sammenhængen, og den viser, at *beskæftigelse kan forebygge negativ social kontrol*. Den viser også, at *beskæftigelse kan øge kvinders muligheder for at bryde ud af forhold med negativ social kontrol*.

Flere og flere borgere med etnisk minoritetsbaggrund kommer i arbejde. Det har været tendensen i flere år og den seneste opgørelse viser, at 65,2 procent af såkaldt ikke-vestlige indvandrere var i arbejde i 2021. For kvinder i den gruppe er andelen 57,5 procent. Det er en succes med plads til forbedringer, som denne undersøgelse søger at bidrage til.

KVINFO har interviewet kvinder, der selv har oplevet negativ social kontrol, og et meget bredt udsnit af eksperter og fagprofessionelle. Vi har nu et yderst nuanceret billede af de dynamikker, som er på spil for både udøvere og udsatte for negativ social kontrol. Og vi har afgørende ny viden i forhold til at forstå, hvordan vi bedst arbejder mod den voldsform, som negativ social kontrol er.

En afgørende pointe blandt undersøgelsens resultater er, at et arbejde kan forandre en udsat kvindes tilværelse. Dels fordi hun får berøring med det omgivende samfund og dermed skaber netværk og får mulighed for at kende og forstå sine rettigheder. Og fordi egen indtægt forbedrer hendes forhandlingsposition i familien.

Samtidig sætter eksperter og fagprofessionelle streg under, at der skal være tale om 'godt' arbejde, for at disse fordele kan opnås. Først og fremmest bør det være lønnet arbejde for at styrke forhandlingspositionen. Og det bør være jobs med kolleger, for de er nøglen til bedre dansk kundskaber, bedre kendskab til rettigheder og samfundsforhold og udvidet netværk.

Vi ved fra tidligere undersøgelser, at denne gruppe borgere har meget høj arbejdsmotivation. I KVINFOs mangeårige arbejde i vores mentornetværk ser vi det tydeligt. Vi ser også, at det kan lykkes for den enkelte kvinde at komme i job og væk fra offentlig eller ægtefælleforsørgelse med al den glæde, stolthed og frihed, som følger deraf.

Denne nye undersøgelse viser, hvordan vi kan blive bedre til sikre flere mennesker den frihed og glæde. Vi skylder både os selv som samfund, de fagprofessionelle og de berørte kvinder at tage denne nye viden alvorligt og arbejde vidensbaseret og målrettet mod negativ social kontrol og for beskæftigelse.

Henriette Laursen
Direktør, KVINFO
København, september 2023

FORFATTERENS TAK

Denne rapport er resultatet af en større interviewundersøgelse, der blev foretaget i 2022 blandt eksperter og praktikere, som beskæftiger sig med negativ social kontrol og beskæftigelse. Undersøgelsen kunne ikke have været gennemført uden hjælp fra mange mennesker.

Først og fremmest, et meget stort tak til alle de interviewpersoner og institutioner, som har bidraget til denne undersøgelse med deres ekspertviden, erfaringer og perspektiver. Et særligt tak til SIRI, Mette Blauenfeldt (Dansk Flygtningehjælp) og Camilla Sichlau (Perspektiv, Jobcenter København). Vi takker også de tre anonymiserede casepersoner, som bidrager med egne erfaringer med negativ social kontrol.

Også kolleger i KVINFO skal have tak: Stinne Bech, national chef, som har superviseret arbejdet. De to tidligere praktikanter KVINFOs mentornetværk, Freja Mikkelsen og Nicoline Winther, for deres bidrag. Og Alexander Andersson, politisk konsulent, og Mai Rasmussen, kommunikationschef, for deres inputs. Endelig tak til kommunikationskonsulent Annette Haugaard for redigering af rapporten.

Eventuelle fejl og mangler påhviler KVINFO.

Cheralyn Mealar
Analytiker, KVINFO
København, september 2023

RESUME

Denne undersøgelse analyserer og beskriver forholdet mellem negativ social kontrol og beskæftigelse blandt de grupper borgere i Danmark, som er udsat for negativ social kontrol eller i risiko for at blive det. Den diskuterer og peger samtidig på praktiske og politiske tiltag og løsninger på problemstillingen.

Analysen er blevet til på baggrund af et litteraturstudie og interviews med 31 forskere, fagprofessionelle og andre eksperter og tre mennesker, som selv har oplevet negativ social kontrol.

De grupper borgere i Danmark, som anses for mest udsat eller i størst risiko for negativ social kontrol er voksne familiesammeførte kvinder, som for nylig er kommet til landet, eller som har levet isoleret i landet i en årrække, og som nu er langtidsledige. Deres opholdstilladelse er bundet op på deres ægtefælles opholdstilladelse, hvilket udgør en forhindring for at bryde med negativ social kontrol, fordi de kan eller frygter at kunne miste deres opholdstilladelse ved skilsmisse.

Overordnet peger interviewpersonerne på, at beskæftigelse kan forebygge negativ social kontrol. Det skyldes, at beskæftigelse via egen økonomi giver øget forhandlingskraft overfor udøvere af negativ social kontrol. Samtidig kan beskæftigelse også styrke personens danskundskaber, netværk med henblik på næste job, og kendskab til lovgivning og rettigheder, hvilket også er centralt for at forebygge eller bryde med negativ social kontrol.

Interviewpersonerne er uenige om, i hvilken grad negativ social kontrol for nuværende forhindrer beskæftigelse. Det sker nogen grad indirekte gennem de krav, som udøverne stiller, for eksempel i forhold til at holde fokus på familie eller at et job ikke må bringe den arbejdende i kontakt med mænd. Interviewpersoner, som arbejder med voldsramte kvinder, har erfaring med mere udbredt og mere kontrollerende negativ social kontrol.

Analysen viser, at en omfattende helhedsløsning er nødvendig for at kunne forstå, håndtere, forhindre og bekæmpe negativ social kontrol. Det kræver blandt praktiske løsninger; justering af lovgivning og massiv oplysning om muligheden for at få egen opholdstilladelse ved skilsmisse; opkvalificering af fagprofessionelle; og et langsigtet arbejde med at udbrede ligestilling og kendskab til rettigheder i alle dele af det danske samfund.

Det understreges samtidig, at en intersektionel tilgang til problemstillingen er nødvendig. Den bør inkludere forhold som køn, kultur, religion, seksualitet, migrationsudfordringer, minoritetsstatus og socioøkonomiske faktorer.

Sprogbrug

Ordvalg i denne rapport afspejler de statistikker og andre datakilder, som ligger bag analyserne, ligesom kilder citeres ordret. Således bruges udtrykkene 'vestlig' og 'ikke-vestlig' på grund af Danmarks Statistiks kategorisering. Danmarks Statistik kategoriserer disse lande som vestlige: EU-landene, Norge, Island, Schweiz, Storbritannien, Andorra, Monaco, Liechtenstein, San Marino, Vatikanstaten, Australien, New Zealand, USA og Canada. Alle øvrige lande kategoriseres af Danmarks Statistik som ikke-vestlige.

Ligesådan refereres her generelt til binær opdelinger, da den anvendte statistik er opgjort på to køn.

Denne undersøgelse fokuserer som nævnt på voksne kvindelige indvandrere og flygtninge. Når der i rapporten omtales temaer og problemstillinger, der mere generelt vedrører kvinder med minoritetsetnisk baggrund (dvs. både indvandrere og efterkommere), er det angivet i teksten.

Rapportens struktur

Med nærværende rapport, ønsker KVINFO at bidrage med mere viden om negativ social kontrol og beskæftigelse blandt kvinder med minoritetsetnisk baggrund. Rapporten bygger på en analyse af interviews med eksperter, praktikere og forskere, der på forskellig vis opererer på området og har store erfaringer med det. Herudover har vi interviewet tre kvinder, der selv har oplevet negativ social kontrol¹. Analysen indeholder mange citater og eksempler, som vil kunne nuancere og konkretisere de problemstillinger, der opleves på området, samt de mest virksomme løsninger.

Det næste kapitel gennemgår **konklusioner** på baggrund af interviews og analyse. Her beskrives de vigtigste opmærksomhedspunkter, udfordringer og løsninger, som blev udpeget af interviewpersonerne. Der er tale om blandede perspektiver, da interviewpersonerne arbejder i forskellige sektorer og møder forskellige grupper af kvinder. Herefter følger KVINFOs **anbefalinger** til forandring på området. De er rettet mod regering, kommuner, professionshøjskoler og arbejdsgivere. Efter anbefalingerne kommer et afsnit med **introduktion og baggrund** og derefter selve interviewundersøgelsen. Den er delt således:

Del 1 giver et overblik over eksperternes erfaringer om negativ social kontrol som en barriere for beskæftigelse. **Del 2** fokuserer på beskæftigelses forebyggende potentiale mod negativ social kontrol. **Del 3** præsenterer de udfordringer, der er med at identificere og håndtere negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse, og **del 4** beskriver de videnskæssige udfordringer på området udpeget af interviewpersonerne. Til slut følger **del 5**, som peger på en række løsninger fremhævet af interviewpersonerne til problemstillinger på området.

Mellem disse dele fortæller tre kvinder om deres egne oplevelser med negativ social kontrol og begrænsninger i forhold til beskæftigelse.

Sluttelig følger metodiske overvejelser i bilag 1, en oversigt over deltagende interviewpersoner, organisationer, myndigheder og virksomheder og deres arbejde på området i bilag 2 og endelig en litteraturliste.

¹ Se Bilag 1: Metodiske overvejelser.

KONKLUSION

De følgende konklusioner bygger på de temaer og problemstillinger, der blev sat mest fokus på af de interviewpersoner, som deltager i denne undersøgelse.

Fremgang på flere områder

Arbejdet mod negativ social kontrol er komplekst og udfordrende. Dette til trods mener interviewpersonerne, at det går fremad på flere områder. De fremhæver især disse faktorer:

- Der er i dag et stærkere fokus på området i kommuner og beskæftigelses- og integrationsindsatser end tidligere.
- Opkvalificering af fagprofessionelle er sat i gang.
- Styrelsen for International Rekruttering (SIRI) driver en sikkerhedskonsulentordning for rådgivning og vejledning i konkrete sager om negativ social kontrol og arbejder med undervisning og formidling til fagprofessionelle. Nogle kommuner, for eksempel Aarhus, Odense og København har oprettet specialiserede enheder mod negativ social kontrol.
- Krisecenterområdet er i udvikling, inklusiv i forhold til LGBT+-personer med minoritetsetnisk baggrund, som er særlig udsatte for negativ social kontrol.
- Der er en stærk bevægelse for ligestilling i minoritetsetniske miljøer og flere kvinder fortæller åbent om deres oplevelser af negativ social kontrol.

Beskæftigelse kan forebygge negativ social kontrol

Et stort flertal af interviewpersonerne mener, at beskæftigelse kan være forebyggende for negativ social kontrol i den forstand, at beskæftigelse bryder isolation i hjemmet, giver netværk, dankundskaber, selvværd og inspiration, og ikke mindst potentielt skaber økonomisk uafhængighed. Ifølge interviewpersonerne kan dette gøre en kvinde mere robust over for negativ social kontrol og give hende de nødvendige forudsætninger for at bryde med kontrollen.

Mange interviewpersoner peger samtidig på, at beskæftigelse ikke skærmer alle fra negativ social kontrol. Nogle kvinder kan blive presset til at arbejde og aflevere deres løn til manden. For andre kvinder er beskæftigelse blot et frirum i en hverdag, der ellers er fyldt med vold og kontrol.

'God' beskæftigelse har størst potentiale

Interviewpersonerne peger på, at nogle jobs har større potentiale end andre i forhold til at forebygge eller bryde med negativ social kontrol. Reelt lønnet arbejde frem for ulønnet praktik og tilskudsordninger giver potentielt økonomisk forhandlingskraft mod negativ social kontrol eller ligefrem økonomisk mulighed for at bryde ud af et kontrollerende forhold. Interviewpersonerne anerkender, at praktik kan være en vej til lønnet arbejde. En arbejdsplads, hvor man er værdsat og ikke møder diskrimination, vil øge selvværd og robusthed. Beskæftigelse har størst potentiale, hvis det giver gode muligheder for at øge dankundskaber og opbygge netværk. Sammenlignet med et job, hvor man går alene det meste af tiden, vil arbejdsdage brugt sammen med kolleger også have større potentiale i forhold til kompetenceudvikling og til at møde kvinder, som kan være rollemodeller.

Fleksibilitet og rummelighed er nødvendigt

Interviewpersonerne peger på flere forhold, som har betydning for, om beskæftigelse kan fungere som værktøj mod negativ social kontrol. Eksempelvis kan ikke alle kvinder i målgruppen arbejde 37 timer om ugen. Det kan skyldes fysiske eller psykiske helbredsproblemer eller at de har mange børn og opgaver i hjemmet. Fleksibilitet og rummelighed på arbejdsmarkedet er således nødvendigt.

Negativ social kontrol kan begrænse beskæftigelse

Denne undersøgelse kan ikke vise, i hvor høj grad eller hvor ofte negativ social kontrol begrænser beskæftigelse og beskæftigelsesmuligheder. Som det er tilfældet med andre former for vold i hjemmet, er data mangelfuld, og man må forvente et betydeligt mørketal.

Fagprofessionelles vanskeligheder med at identificere negativ social kontrol gør det yderligere kompliceret at måle omfanget.

Nogle af interviewpersonerne fortæller, at de "meget sjældent" møder kvinder, der direkte er blevet forhindret i at arbejde. Andre møder fænomenet "ofte".

Interviewpersonerne arbejder i forskellige typer indsatser og møder derfor forskellige grupper af kvinder. Ansatte på krisecentre møder ofte kvinder, som er blevet udsat for ekstrem vold og kontrol. I beskæftigelses- og integrationsindsatser og i civilsamfundsorganisationer er der en større variation. Flere møder kvinder, der er udsat for negativ social kontrol, men på måder der ikke har direkte indflydelse på deres muligheder for at arbejde. Negativ social kontrol beskrives af interviewpersoner som et alvorligt problem, som mange kvinder med minoritetsetnisk baggrund kan have meget svært at bryde med.

Begrænsninger i forhold til beskæftigelse er forskellige

Den specifikke sammenhæng mellem negativ social kontrol og beskæftigelse kan komme til udtryk på mange forskellige måder, viser denne undersøgelse:

- Nogle begrænses i forhold til bestemte typer jobs, hvor de eksempelvis vil have kontakt med mænd, eller jobs i nattelivet hvor der serveres alkohol.
- Nogle begrænses, fordi deres mænd eller andre familiemedlemmer mener, at det er manden, der skal forsørge familien, og derfor anses det ikke som ærefuldt, at konen arbejder.
- Nogle begrænses mere generelt og må ikke forlade hjemmet eller have social kontakt uden for den nærmeste familie. Her er kontrollen ikke nødvendigvis målrettet beskæftigelse, men adgangen til arbejdsmarkedet begrænses som konsekvens.
- Forventninger til mor-, hustru- og husmorrollen kan være begrænsende i forhold til beskæftigelsesmuligheder. Her drejer begrænsningen sig ikke nødvendigvis specifikt om modstand mod at tage arbejde, men høje forventninger og krav til husførelse kan i praksis have begrænsning som effekt. Det kan være mand, familie, omgangskreds eller kvinden selv, der har disse forventninger og krav.
- Nogle bliver presset eller tvunget til at tage arbejde, men kan ikke selv bestemme over deres økonomi og får eksempelvis inddraget deres løn.
- Nogle typisk yngre mennesker bliver presset eller tvunget til at tage bestemte uddannelser, der anses som acceptable og prestigefyldte og for ikke at konflikte med kønsroller, ægteskabsforventninger og familiestiftelse.

Helhedsorienteret tilgang er påkrævet

Interviewpersonerne fortæller, at beskæftigelsesindsatser skal have en helhedsorienteret tilgang til at støtte kvinder med at komme ud af negativ social kontrol og i job eller uddannelse. For flertallet skal voldsproblematikken håndteres, før beskæftigelse kan komme på tale. Behov for efterværn fremhæves også, fordi den kontrollerende adfærd kan fortsætte lang tid efter for eksempel en skilsmisse eller andet brud med familien.

Et fokus på hverdagsmestring og arbejdsidentitet og hvor muligt gerne med inddragelse af familie nævnes af flere som en god tilgang i beskæftigelsesindsatser. Dette gælder sager med høje forventninger til husarbejde og familiepasning. Det vurderes, at støtte fra familie og mand er vigtigt for kvindens motivation til at komme i arbejde.

Isolation besværliggør brud med negativ social kontrol

De kvinder, der er i størst risiko for at blive udsat for negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse, er ofte i en meget sårbar situation. De lever ofte isoleret og med et begrænset netværk. Nogle har begrænsede dansk kundskaber og begrænset kendskab til deres rettigheder og muligheder for at søge og få hjælp. Flere interviewpersoner fortæller, at den specifikke person ikke altid er klar over, at hun bliver kontrolleret, fordi volden er internaliseret.

Systemangst er en barriere

Kvindernes kontakt til de offentlige instanser, som kan hjælpe dem med at komme i beskæftigelse eller bryde med negativ social kontrol, er ikke uden udfordringer.

Mange af kvinderne har ifølge interviewpersonerne mistro til offentlige instanser. 'Systemangst' opleves næppe udelukkende af minoritetsetniske grupper, men forholdet kan vanskeliggøres af sprog- og kulturbarrierer og af, at nogle af kvinderne er flygtet fra lande med autoritære regimer.

Usikkerhed om opholdstilladelse besværliggør brud med negativ social kontrol

Flertallet af interviewpersonerne anser reglerne om midlertidig opholdsstatus og kravene til permanent opholdstilladelse som en væsentlig problemstilling for kvinders frigørelse. Permanent opholdstilladelse kan søges efter otte års ophold i Danmark. Dette gælder særligt kvinder, der har ophold på baggrund af familiesammenføring, da de er afhængige af deres ægteskab, og frygter at miste deres opholdstilladelse og måske også deres børn, hvis de bryder med en voldelig mand.

Udlændingeloven indeholder en undtagelsesbestemmelse, der sikrer, at kvinder ikke automatisk bliver hjemsendt efter skilsmisse, hvis de har været udsat for psykisk eller fysisk vold. Men flere interviewpersoners erfaring er, at kvinderne har dårligt kendskab til deres rettigheder, og at det er svært for dem at samle den nødvendige dokumentation til at kunne benytte sig af undtagelsesbestemmelsen. Nogle kvinders frygt er så stor, at de vælger at blive i voldssituationen i stedet for at risikere udvisning.

En interviewperson påpeger, at midlertidig opholdstilladelse kan give forældre grund til at begrænse deres børns frihed: Hvis de bliver udvist, risikerer de at blive udstødt eller udsat for vold, hvis ikke de også i Danmark har levet op til de normer og forventninger, som hersker i hjemlandet.

Negativ social kontrol udøves kollektivt og udøverne er

Et kendetegn ved negativ social kontrol er, at den udøves kollektivt, og at den vedrører om kollektivets omdømme, for eksempel familiens. Det kan være manden, der er den primære udøver, eller svigermor, søskende, øvrige familiemedlemmer i Danmark eller udlandet, eller venner og naboer. Det er også et kendetegn ved negativ social kontrol, at der er et publikum, der bifaldende accepterer, at den udøves.

Udøverne kan også selv være underlagt negativ social kontrol. Interviewpersoner peger på nødvendigheden af tilstrækkelige tilbud til udøverne af negativ social kontrol for at kunne bekæmpe fænomenet.

Variierende årsager

Der er forskellige oplevelser blandt interviewpersonerne af, hvad motiverne til udøvelsen af negativ social kontrol er. Flere tvivler på, at det altid handler om ære, og flere er kritiske over for, at den kædes sammen med bestemte minoritetsetniske kulturer. I forhold til religion, understreger flere interviewpersoner, at problematikken ikke handler om religion som sådan,

men om at bestemte religiøse fortolkninger kan blive brugt af udøverne, som en form for kontrol og tvang.

Der er udbredt enighed blandt interviewpersonerne om, at køn, vold og magt er de vigtigste faktorer bag negativ social kontrol, og at det ofte foregår i kontekst af en patriarkalsk familiestruktur.

Oplysning er nøglen til forebyggelse af negativ social kontrol

Interviewpersonerne er bredt enige om, at oplysning er afgørende for at forebygge negativ social kontrol. Viden om vold, magt, køn, ligestilling og ikke mindst rettigheder skal ifølge interviewpersonerne udbredes blandt især de grupper, der er mest udsatte for negativ social kontrol. Samtidig bør basal information være let tilgængelig for kvinderne og oversat til andre sprog end dansk, for eksempel om hvad negativ social kontrol er, hvordan det viser sig og hvor man kan få hjælp.

Flere af interviewpersonerne understreger, at undervisning til nyankomne om det danske samfund og om deres rettigheder er centralt, og at danskundervisning og herunder undervisning i kultur og samfund bør tilbydes i en længere periode end de nuværende fem år.

Desuden anbefaler flere interviewpersoner undervisning i grundskolen eller tidligere om køn og ligestilling, som et forebyggende tiltag mod vold og negativ social kontrol. En styrkelse af seksualundervisningen i ungdomsuddannelserne med et fokus på kønsidentitet og rettigheder anses også for at være nødvendigt.

Islamisk skilsmisse

Flere interviewpersoner nævner, at islamisk skilsmissepraksis kan fastholde kvinder i voldelige og kontrollerende forhold og gøre det svært at bryde med negativ social kontrol. En udbredelse af muligheden for at kunne opnå islamisk skilsmisse uden mandens samtykke, kunne hjælpe flere kvinder, der er underlagt negativ social kontrol. Dog vil effekten afhænge af, om skilsmissen bliver accepteret i det lokale miljø.

Opkvalificering og ekspert- og praktisk hjælp til fagmedarbejdere

Flere interviewpersoner anbefaler opkvalificering af frontmedarbejdere i æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.

Der fremhæves et ønske om, at der undervises i æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol på grunduddannelserne for de faggrupper, som arbejder med målgruppen. Dette vil også kunne bidrage til at bekæmpe den berøringsangst, som nogle fagprofessionelle har i forhold til at håndtere sager om negativ social kontrol. Dels fordi problemet berører privatsfæren. Dels fordi de nødtigt vil ses som fordomsfulde over for minoritetsborgere.

Flere interviewpersoner fremhæver det som en positiv udvikling, at nationale sikkerhedskonsulenter tilbyder rådgivning, og at nogle kommuner har oprettet specielle enheder, eller har udpeget videnspersoner i forvaltningerne, som fagpersoner kan trække på.

Der efterspørges samtidig mere hjælp for eksempel til jobcentermedarbejdere vedrørende de praktiske aspekter i sager om negativ social kontrol såsom flytning, ny bolig og børneinstitutioner. Medarbejderne har generelt lille erfaring med disse aspekter, fordi de kun sjældent håndterer sådanne sager. Interviewpersoner fra krisecentre efterspørger faste kontaktpersoner i kommunerne, og en tættere opfølgning og styrket efterværn af voldsudsatte borgere.

Brug for viden og konceptuel afklaring

De fleste interviewpersoner ønsker sig større konceptuel klarhed i forhold til negativ social kontrol som begreb. Både borgere, frontmedarbejdere og andre fagpersoner synes at være i tvivl om, hvad begrebet indbefatter. Også i forskningen er der uenighed om begrebet. Dette har ifølge interviewpersoner den effekt, at frontmedarbejdere nogle gange har vanskeligt ved at identificere negativ social kontrol. Nogle interviewpersoner, der arbejder på beskæftigelses- og integrationsområdet, beskriver en gråzone, hvor det er svært at skelne mellem negativ social kontrol og en tilslutning til patriarkalske idealer og mandens forventninger dertil, eller en præference for traditionelle kønsrollemønstre, eller en bekymring hos kvinderne for, hvordan de kan få arbejds- og familieliv til at hænge sammen. Flere interviewpersoner fortæller i den sammenhæng om sager, hvor negativ social kontrol er så internaliseret af de udsatte, at de selv slet ikke er klar over, at de er underlagt den.

Samtidig peger interviewpersoner på, at det er uklart, hvor stort et problem negativ social kontrol udgør i minoritetsetniske miljøer i Danmark. Tidligere undersøgelser har hovedsageligt fokuseret på unge, mens der mangler forskning om kvinder, der er indvandret til Danmark som voksne. Det er disse kvinder og især de ægtefælleforsørgede, der formodes at være mest udsatte for vold og kontrol, og også for negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse (se også denne rapport's *Introduktion og baggrund*).

Ligesådan efterlyses mere viden om, på hvilke måder negativ social kontrol kan forhindre beskæftigelse. Desuden understreger flere interviewpersoner, at inddragelsen af de udsattes egne erfaringer er nødvendig i både videns- og projektarbejdet. Flere interviewpersoner peger på, at en intersektionel tilgang vil løfte kvaliteten af vidensproduktionen og sikre, at kompleksiteter og nuancer ikke går tabt.

Civilsamfundets rolle er afgørende

Flere interviewpersoner fremhæver, at civilsamfundsorganisationer udfylder en vigtig rolle i forhold til at oplyse og hjælpe kvinder med at bryde med negativ social kontrol.

En af de særlige styrker er, at de er baseret på frivillighed og har erfaring med at etablere tillidsfulde relationer til kvinderne og støtte dem i at opbygge netværk. Dette er en central forudsætning for at komme ud af den ensomhed og isolation, som forhindrer nogle i at bryde med vold og kontrol, eller som får dem til at vende tilbage til voldssituationen.

Samtidig har organisationerne fokus på at styrke selvværd og selvtillid, hvilket er afgørende for kvinder, der har været udsat for vold og kontrol, og mere generelt i forhold til at få arbejde. Desuden kan civilsamfundsorganisationer nå de kvinder, der ikke er i kontakt med offentlige myndigheder, ligesom flere organisationer arbejder med holdningsændring i lokale miljøer i forhold til ligestilling.

ANBEFALINGER

KVINFO anbefaler, at regeringen

1. Udbreder en anvendelsesorienteret **socialfaglig definition på negativ social kontrol** med henblik på at give et fælles sprog til fagfolk på området og gøre det nemmere at kategorisere sager og monitorere udviklingen. Definitionen bør have et intersektionelt perspektiv og betone den kollektive udøvelse, som adskiller negativ social kontrol fra andre former for vold.
2. **Involverer organisationer, der arbejder med og har kontakt til personer udsat for negativ social kontrol** i udvikling af politikker på området.
3. Iværksætter tilbagevendende **undersøgelser af omfanget** af negativ social kontrol og udviklingen over tid.
4. **Forpligter politi og anklagemyndighed til at registrere** æresrelaterede sager, så det bliver muligt at monitorere omfang og retspraksis, sådan som det skete indtil 2020.
5. Styrker **forskning** i negativ social kontrol og dens dynamikker, samt hvilke indsatser, metoder og redskaber, der er mest virksomme til at tackle den.
6. Afsætter midler til udvikling og afprøvning af nye **forebyggelsesindsatser herunder med særligt fokus på mænds og drenges rolle** som både udøvere af og ofre for negativ social kontrol. Indsatserne bør arbejde med at vise mænd og drenge, hvordan også de kan have gavn af at gøre op med æresbegreber og stereotype forventninger til køn.
7. Igangsætter en undersøgelse af, hvilke **behandlingsmetoder for udøvere**, der er virksomme, med henblik på at afsætte midler til at udbyde behandling til udøvere af alle køn.
8. Tildeler **driftsstøtte til civilsamfundsorganisationer**, der yder hjælp og støtte til borgere udsat for negativ social kontrol og herunder særsomt til organisationernes løbende vidensarbejde.
9. Øger bevillingen til **beskæftigelsesrettede civilsamfundsindsatser**, så det bliver muligt at hjælpe flere kvinder i uddannelse og beskæftigelse og derigennem forebygge og/eller afhjælpe udsathed for negativ social kontrol.
10. Iværksætter en forsøgsordning med **rådgivere på ungdomsuddannelser**, der har særlig viden om og kan opspore negativ social kontrol og henvise til hjælp.
11. Styrker udbuddet af **juridisk og økonomisk rådgivning** til kvinder, som er i risiko for negativ social kontrol, så flere kan nås og hjælpes. Det kan for eksempel gøres ved at etablere en pulje, som civilsamfundsorganisationer kan søge til at udbyde juridisk og økonomisk rådgivning.
12. Sikrer, at social- og sundhedsprofessionelle får mulighed for at opkvalificere sig i opsporing af negativ social kontrol, selvom der er personaleudfordringer. Det kan for eksempel gøres ved at etablere en **uddannelsespulje for fagprofessionelle**, som kan understøtte, at de opkvalificeres i opsporing af negativ social kontrol. Puljen skal kompensere arbejdspladsen for medarbejderen i den tid, medarbejderen uddanner sig, så det bliver muligt at bruge vikar. Puljen kan eksempelvis anvendes sammen med gratis kursusaktiviteter, som SIRI udbyder.

13. Igangsætter en **oplysningskampagne** om æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, som på forskellige sprog giver adgang til information om rettigheder og hvor man kan søge hjælp. Oplysningsmaterialet skal være både digitalt og fysisk tilgængeligt på steder, hvor borgere udsat for negativ social kontrol sandsynligvis færdes. Det kan for eksempel være i lægers venteværelser, på sprogskoler, apoteker og jobcentre.
14. Styrker **undervisning om køn, ligestilling og rettigheder på sprogskolerne** ved at inkludere obligatoriske undervisningsmoduler om disse emner.
15. Sikrer, at alle **nyankomne oplyses om deres rettigheder** i forbindelse med skilsmisse og herunder, at de får kendskab til udlændingelovens undtagelsesbestemmelse §19, stk. 7 om skilsmisse i tilfælde af vold og kontrol.
16. Genindfører **statsautorisation på tolke** for at sikre tolkenes sproglige, tekniske og etiske kompetencer, samt viden om det danske retssystem og juridisk terminologi.
17. Fremsætter lovforslag om **ændring af lov om danskuddannelse** til voksne udlændinge §2e og §2f, så adgang til dansk sprogundervisning ikke ophører efter fem års ophold i Danmark.
18. Sikrer, at **Anklagemyndigheden anvender §243 om psykisk vold** i sager om fastholdelse af kvinder ved nægtelse af religiøs skilsmisse.
19. **Ændrer lov om aktiv socialpolitik**, så ægtefælleafhængigheden i kontanthjælpssystemet suspenderes ved ophold på et krisecenter, så voldsramte ikke forbliver økonomisk afhængige af voldelige partnere.
20. **Sikrer, at der gives fuld lønrefusion** ved ansættelse af familiesammenførte og flygtninge, som er omfattet af integrationsprogrammet, i kommunale løntilskudsjobs, ligesom det gælder for andre udlændinge
21. **Ændrer udlændingelovens §19, stk. 7**, så voldsudsatte, der er i Danmark i kraft af deres partners opholdstilladelse, får lettere adgang til at opnå egen opholdstilladelse, når de forlader den voldelige partner:
 - a) Kravet om, at det skal kunne dokumenteres, at volden er den direkte årsag til samlivets ophør, fjernes, så det bliver tilstrækkeligt at dokumentere volden.
 - b) Det præciseres i lovens bemærkninger, at det ikke skal lægges ofret til last, hvis man som følge af volden har været isoleret og ikke haft mulighed for at udvise "vilje og evne til at lade sig integrere i det danske samfund".
22. Tager initiativ til, at Udlændingestyrelsen har løbende **dialog med kvindekrisecentre** om, hvordan de kan sikre den bedst mulige konkrete vurdering af, om vold har fundet sted.
23. **Udvider udlændingelovens §19, stk. 7** til også at omfatte medfølgende ægtefæller.
24. **Ændrer udlændingeloven**, så voldsudsatte **kvinder på asylcentre får ret til ophold på krisecentre**, ligesom danske borgere har.
25. Sikrer, at den såkaldte **37 timers-arbejdspligt** udformes, så beskæftigelsesindsatserne tager udgangspunkt i den enkelte kvindes situation og støtter hende i at overvinde barrierer for beskæftigelse og udvikle en større forståelse og tiltro til egne kompetencer, kvalifikationer og muligheder. De omfattede timer bør kunne inkludere

sprogundervisning, netværksdannelse, deltagelse i civilsamfundsindsatser, foreningsliv og andre aktiviteter, der støtter kvindens netværk, bryder isolation og forbedrer muligheden for at komme i og fastholde beskæftigelse og uddannelse.

KVINFO anbefaler, at kommunerne

26. Udarbejder **handlings- og beredskabsplaner mod negativ social kontrol** med fokus på både børn og voksne. Handlingsplaner skal beskrive, hvad borgerne, der har været udsat for vold og kontrol har krav på, og hvordan frontmedarbejdere skal handle i givne situationer og hvor de kan rette henvendelse for at få hjælp til løse specifikke udfordringer. Oplysning og implementering af handlings- og beredskabsplaner skal ligeledes prioriteres.
27. **Opretter særlige enheder eller udpeger kontaktpersoner** med ekspertise i negativ social kontrol for at støtte kvalitet i sagsbehandlingen. Inspiration kan hentes i København, Odense og Aarhus. Enheder eller kontaktpersoner bør også kunne bistå frontmedarbejdere med hjælp til løsning af praktiske opgaver i forbindelse med sager om vold og negativ social kontrol.
28. **Registrerer sager om negativ social kontrol** og følger udviklingen over tid med det formål at få kendskab til omfang, borger- og sagsprofiler og hvilke tiltag, der skaber resultater.
29. **Indsamler viden** om, hvilke indsatser, metoder og redskaber der er mest virksomme til at tackle negativ social kontrol
30. Tilbyder **efteruddannelse og opkvalificering af fagpersonale** i kommunen (sundhedsplejersker, lærere, pædagoger, sagsbehandlere) i negativ social kontrol og forståelse af indvandreres og flygtninges såkaldte systemangst for at forbedre mødet og kommunikation mellem frontmedarbejdere og målgruppe og således, at negativ social kontrol identificeres og den rette hjælp tilbydes.
31. Indgår **samarbejde med civilsamfundsorganisationer såsom KVINFOs mentornetværk**, der kan støtte kvinder i at bryde isolation og styrke deres netværk med henblik på beskæftigelse og bekæmpelse af negativ social kontrol.
32. Afsætter midler til udvikling og afprøvning af nye **forebyggelsesindsatser med fokus på mænds og drenges rolle** som både udøvere af og udsatte for negativ social kontrol. Indsatserne bør arbejde med at vise mænd og drenge, hvordan også de kan have gavn af at gøre op med æresbegreber og stereotype forventninger til køn.
33. Sikrer, at borgere udsat for negativ social kontrol får **efterværn og økonomisk støtte til genetablering** efter brud med familie for at forebygge, at de vender tilbage til negativ social kontrol og andre former for vold fra partner og/eller familie og netværk
34. **Involverer berørte borgere**, i forbindelse med udvikling af viden, politik og løsninger på området

KVINFO anbefaler, at professionshøjskolerne

35. Inkluderer **obligatoriske moduler** om negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter i grunduddannelserne af pædagoger, lærere, socialrådgivere, og sundhedsmedarbejdere.

KVINFO anbefaler, at arbejdsgivere og virksomheder

36. I deres **personalepolitik** tager højde for, hvordan man kan støtte en medarbejder, der er eller har været, udsat for negativ social kontrol og andre former for vold. For eksempel ved at højne opmærksomheden på problemstillingen i virksomheden, lave retningslinjer for ledelsens håndtering, give mulighed for fleksibilitet ift. arbejdstid og opgaver, og tilbyde adgang til professionel rådgivning, eksempelvis psykologbistand.
37. Tilpasser deres **rekrutteringspraksis** med henblik på at sikre, at man ikke fravælger personer på grund af deres etniske minoritetsbaggrund. Det kan gøres ved at indføre processer, der modvirker bias i udvælgelsen, eksempelvis blind rekruttering.

INTRODUKTION OG BAGGRUND

Denne rapport sætter fokus på negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse for kvinder med minoritetsetnisk baggrund. Spørgsmålet belyses gennem interview med eksperter og praktikere på området.

Negativ social kontrol har længe fået en del opmærksomhed i den offentlige debat. Der hersker imidlertid nogen uklarhed om, hvordan og i hvilket omfang negativ social kontrol påvirker adgangen til beskæftigelse for kvinder med minoritetsetnisk baggrund, og om hvilke indsatser der virker. Derudover eksisterer konceptuelle uklarheder i forhold til begrebet negativ social kontrol i sig selv. Fagprofessionelle på området oplever derfor noget besvær med at identificere negativ social kontrol som barriere for kvinders beskæftigelse.

Emnets kompleksitet øges af, at det udspiller sig sammen med en række andre problematikker. En af de væsentligste er, at især kvindelige indvandrere og flygtninge møder mange andre barrierer på arbejdsmarkedet (KVINFO, 2021). Man kan muligvis sandsynliggøre, at en kvinde er udsat for negativ social kontrol, men deraf kan man ikke nødvendigvis udlede, at det er årsagen til, at hun ikke er i arbejde. Arbejdsløshed kan også skyldes utilstrækkelige danskundskaber, manglende relevant uddannelse, dårlig fysisk eller psykisk helbred eller diskrimination. En midlertidig opholdstilladelse kan også påvirke både beskæftigelse, udsathed for negativ social kontrol og forholdet mellem de to. Sammenhængen mellem negativ social kontrol og beskæftigelse kan være en kombination af disse faktorer.

Ligeledes kan negativ social kontrol begrænse beskæftigelse på forskellige måder. Den kan være direkte fokuseret på at forhindre kvinden i at arbejde. Men den kan også dreje sig om andre faktorer i kvindens og familiens liv og indirekte begrænse kvindens mulighed for beskæftigelse. Omvendt kan negativ social kontrol også vise sig ved, at kvinder bliver tvunget til at arbejde og aflevere deres løn til deres mænd eller familien.

Den offentlige samtale om vold mod kvinder i minoritetsetniske miljøer og sammenhængen mellem beskæftigelse og negativ social kontrol er pågående og ofte præget af holdninger og politiske synspunkter. Den foregår ofte uden deltagelse af de mennesker, den handler om, og den er i nogen grad præget af stereotype forestillinger om passive og undertrykte kvinder, der ikke vil arbejde, enten fordi de selv har patriarkalske værdier, eller fordi de ikke må arbejde for deres mænd eller familie.

Forskning viser, at der overordnet ikke mangler arbejdsmotivation blandt kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, og at kvindernes lave beskæftigelse langt fra kan forklares alene ved henvisning til nedprioritering af arbejde eller tilslutning til patriarkalske værdier². Negativ social kontrol og vold er uden tvivl en faktor, der kan udgøre en barriere for beskæftigelse. Samtidig kan stereotyper om vold og kontrol mod kvinder i minoritetsetniske miljøer stå i vejen for at løse problemerne, fordi de hæmmer dialogen og flytter fokus fra problemerne om vold og kontrol og til en kulturkritik af minoritetsetniske samfund³.

² Indvandrere har en stærk arbejdsmotivation på tværs af køn og overvejende negative holdninger til modtagelser af velfærdsydelse (Als Research, 2019; Goul Andersen, 2008). Derudover tilslutter kun et mindretal sig patriarkalske værdier, mens de fleste har "overvejende ligestillingsorienterede holdninger". Kun et mindretal (16 procent mænd og 10 procent kvinder) betegnes som "helt eller delvist patriarkalske" (indvandrere er mere tilbøjelige end efterkommere til at tilslutte sig patriarkalske holdninger), mens størstedelen har "overvejende ligestillingsorienterede holdninger" (Als Research, 2019).

³ Eksempelvis viser VIVEs *Undersøgelse af tre indsatser over for negativ social kontrol og radikaliserings*, at der kan opstå modstand blandt deltagerne mod indsatser, som bearbejder holdninger til for eksempel ligestilling, hvis italesættelsen af emnet opleves som diskriminerende. Eksempelvis hvis indsatsen bliver opfattet som for at befri unge eller kvinder fra en undertrykkende kultur. I denne sammenhæng citeres Reva Jaffe-Walters begreb *coercive concern*

I minoritetsetniske miljøer er der en bevægelse mod ligestilling i gang, som nogle kalder for 'den brune kvindekamp', ligesom efterhånden mange kvinder har fortalt om egne erfaringer med negativ social kontrol og vold. Der er også mange unge minoritetsetniske kvinder, der deltager i den offentlige samtale, nuancerer den og giver stemme til de grupper, der er marginaliseret i samfundet, og som ellers sjældent bliver hørt. Også i KVINFO har ligestillingsproblematikker i minoritetsetniske miljøer i mange år været et fokus, ikke mindst i forhold til kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet. KVINFOs mentornetværk er således en 20 år gammel frivillig indsats med afdelinger i udsatte boligområder i flere byer på tværs af landet, som støtter minoritetsetniske kvinder i at komme i job eller uddannelse⁴.

Det hører også med til konteksten, som denne rapport skriver sig ind i, at det går fremad med beskæftigelsen for såkaldt ikke-vestlige kvindelige indvandrere. De seneste tal viser, at beskæftigelsesgraden for denne gruppe er steget markant. Ifølge Danmarks Statistik er den steget fra 52 procent i 2020 til 57,5 procent i 2021. Den samme bevægelse ser man specifikt for MENAPT-landene⁵, blot på et lavere niveau. I 2021 lå beskæftigelsesfrekvensen for kvinder fra MENAPT-landene på 44,4 procent⁶ (Statistikbank RAS208).

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (AE) konkluderer i en analyse, at den største andel på 45 procent af beskæftigelsesfremgangen i årene 2013-2021 er drevet af indvandrere som følge af gode konjunkturer, og det til trods for at disse mennesker kun udgjorde mellem otte og 11 procent af de beskæftigede i disse år (AE, 2023).

Den markante fremgang i beskæftigelsen for ikke-vestlige kvindelige indvandrere fremhæves også i en analyse fra Udlændinge- og Integrationsministeriet, som viser, at også under Covid-19-pandemien var det kvinder fra MENAPT-landene, der havde den største fremgang i beskæftigelse (2022a). Tendensen ser ud til at fortsætte. Lønmodtagerbeskæftigelsen blandt for eksempel syriske kvinder, der ellers har haft den laveste beskæftigelsesgrad, er steget med næsten 50 procent fra 2020 til 2022 (Statistikbank RAS208).

På trods af den positive udvikling er der stadig lang vej op til beskæftigelsesfrekvensen for majoritetsetniske kvinder, som var 78,8 procent i 2021.

Negativ social kontrol: Begreb og forbindelse til kvinders beskæftigelse

Negativ social kontrol forstås som begrænsning i individets adfærd, frihed og rettigheder gennem adfærdsregulering og sanktioner over for de personer – primært kvinder – der menes at overtræde kollektivets adfærdsnormer. Negativ social kontrol er kendetegnet ved, at den udøves kollektivt enten ved aktiv deltagelse af flere personer eller ved, at kontrollen bifaldes af familien eller omgangskredsen. Negativ social kontrol hænger sammen med patriarkalske strukturer og kollektivistiske livssyn, og er stærkt knyttet til kønsroller og seksuelle normer. Det er svært at afgrænse negativ social kontrol som voldsform, fordi den overlapper med psykisk vold og en række andre voldsformer⁷.

(på dansk, tvingende omsorg), som beskriver brugen af stereotyper og marginaliserende diskurser om muslimske minoriteter i danske skoler (Liversage og Mehlsen, 2021, s. 120, 141; Jaffe-Walter, 2016).

⁴ <https://kvinfo.dk/mentornetvaerk/>

⁵ MENAPT-landene dækker et stort geografisk område, som også er kaldet for 'det patriarkalske bælte'. Danmarks Statistiks landegrupperinger er som følger; lande kategoriseret som 'vestlige' er EU-landene plus Andorra, Island, Liechtenstein, Monaco, Norge, San Marino, Schweiz, Storbritannien, Vatikanstaten, Canada, USA, Australien og New Zealand. Alle øvrige lande kategoriseres som 'ikke-vestlige'. MENAPT landegrupperingen, en underopdeling af 24 såkaldt ikke-vestlige lande, omfatter Syrien, Kuwait, Libyen, Saudi-Arabien, Libanon, Somalia, Irak, Iran, Qatar, Sudan, Bahrain, Djibouti, Jordan, Algeriet, Forenede Arabiske Emirater, Tunesien, Egypten, Marokko, Yemen, Mauretanien og Oman, samt Afghanistan, Pakistan og Tyrkiet.

⁶ I beregningen indgår kun de ni MENAPT-lande, som der kommer flest indvandrere fra.

⁷ Psykisk vold er den hyppigst oplevede form for vold i Danmark. Det skønnes i en undersøgelse fra VIVE fra 2022, at cirka 3,9 procent af kvinder og 1,9 procent af mænd i aldersgruppen 16-64 år har været udsat for psykisk partnervold inden for det seneste år (Ottosen & Østergård, 2022). Studier viser, at mænd langt oftest er udøvere af alle

Der findes ingen fast definition af negativ social kontrol. Danske myndigheder anvender oftest begrebet i tilknytning til paraplybegrebet 'æresrelaterede konflikter', som findes i regeringens *Nationale handlingsplan til forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol* fra 2016, samt i servicelovens vejledninger⁸. Negativ social kontrol forstås her som en strategi, der anvendes til at opretholde kollektivets ære, og æresrelaterede konflikter kan komme til udtryk i form af negativ social kontrol. De fleste studier af området tager afsæt i disse definitioner. Også nærværende rapport anvender dem.

DEFINITION

Den nationale handlingsplan til forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol beskriver begreberne som nedenfor.

Æresrelaterede konflikter

"Konflikter, der opstår inden for nære, familiære relationer, og hvor konflikten skyldes en opfattelse af, at familiens ære er blevet krænket. Familiens ære er knyttet til en opfattelse af familien som en samlet enhed – et fællesskab, hvor den enkeltes handlinger påvirker hele familien og dens ære."

Negativ social kontrol

"Handlinger, styring, kontrol eller sanktioner, der i væsentlig grad hæmmer eller begrænser den enkeltes livsudfoldelse, adfærd, valg og rettigheder. Det kan f.eks. være kontrol eller restriktioner i forhold til livsstil, fritidsaktiviteter, sociale relationer, valg af ægtefælle eller retten til at bestemme over egen krop."

Kilde: *Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol – National handlingsplan*. Regeringen (2016).

Adskillige eksperter interviewet i denne undersøgelse kritiserer, at det almindeligt anerkendte sociologiske begreb 'social kontrol' anvendes i denne sammenhæng, fordi det ikke skelner mellem den almindelige adfærdsregulering, der betragtes som vigtig for at opretholde samfundsmæssige love og sociale normer, og den regulering, der betragtes som uretmæssig begrænsning af individets frihed og udfoldelsesmuligheder. Udfordringen er, at negativt, positivt eller neutralt afhænger af de værdier, man tilslutter sig. Eksempelvis kan man spørge, hvor grænsen går mellem negativ social kontrol og god opdragelse. Endvidere kan det være et problem at ordet 'ære' typisk bruges i positive sammenhænge (Meetoo og Mirza, 2010) (se også SIRI, 2019, s. 21).

Æresrelaterede konflikter omfatter mange forskellige voldsformer og forbrydelser, for eksempel tvangsægteskaber, genopdragelsesrejser, kvindelig omskæring, drab, indespærring, frihedsberøvelse og negativ social kontrol. Mens negativ social kontrol definitions-mæssigt sættes i forbindelse med ære, kan den have andre årsager, som det understreges af Styrelsen for International Rekruttering og Integrations (SIRI) *Videnskortlægning om æresrelaterede konflikter* (2019b)⁹. Negativ social kontrol udøves også typisk i samspil med flere forskellige voldsformer, såsom fysisk, psykisk, seksuel, økonomisk, materiel, digital vold og stalking. Danmark indførte

voldsformer. Socialstyrelsens *Undersøgelse om vold i nære relationer 2022* viser, at mænd udgør 74 procent af alle voldsudøvere (Socialstyrelsen, 2022: 40).

⁸ Se *Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier* (Vejledning 3 til Serviceloven, nr. 9007 af 07/01/2014) og *Vejledning til Serviceloven fra 2017* (Vejl. nr 9347, 28/03/2017, kapitel 21).

⁹ SIRI har udarbejdet en stor videnspakke om æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, som inkluderer en omfattende videnskortlægning, vejledninger til fagpersoner om metode og redskaber, inspirationskataloger, og vejledning til kommuner om handlings- og beredskabsplaner. SIRI tilbyder også rådgivning og opkvalificeringskurser til fagpersoner i håndtering af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. En stor samling viden og erfaring på området findes på SIRIs hjemmeside: www.integrationsviden.dk.

lov om psykisk vold i 2019, og negativ social kontrol blev senere tilføjet i straffelovens §243, som ellers primært omhandler psykisk vold i nære relationer.

Blandt forskere er der både nationalt og internationalt en del uenighed om, hvordan fænomenet skal forstås¹⁰. Begrebet negativ social kontrol, som bruges i Danmark, er ikke kendt uden for de nordiske lande¹¹. I den engelsksprogede forskning anvendes begreberne *honour-related* eller *honour-based violence* (æresrelateret eller æresbaseret vold, red.). Men mange forskere er kritiske over for æresbegrebet. Flere argumenter, at det er et problem, at ære bliver brugt som årsags- eller egenskabsforklaring for partnervold og drab i minoritetsetniske familier, men ikke for partnervold og drab i majoritetsetniske familier¹². Dermed italesættes vold som et kulturkarakteristika for minoritetsetniske grupper, mens det blandt den majoritetsetniske gruppe bliver situationsforklaret og anset som en individuel afvigelse fra en ellers ligestillingsorienteret kultur (Bredal, 2014; Siddiqui, 2014; Meeto & Mirza 2010; Keskinen, 2009).

På samme måde er der også fra flere forskere en kritik af, at begrebet æreskulturer, som blev formuleret i antropologiske studier i Middelhavsområdet i 1960'erne, anvendes som basis for æresbegrebet. Dette begreb, argumenteres det, tilhører den orientalistiske tradition og fremmer en essentialistisk forestilling om 'os', de 'vestlige' (civiliseret, moderne og rationel) og 'de andre', 'ikke-vestlige' (uciviliserede, tilbagestående og irrationel) (Mattoo & Merrigan, 2021; Ermers, 2018; Korteweg, 2012; Keskinen, 2009). Begrebet kritiseres for at opretholde ideen om, at ære er noget, der ejes af manden, mens skam forbindes med kvinden. Faren for, at muslimske kvinder dermed bliver konstrueret som nogle, der skal reddes fra deres egen kultur, er påpeget af flere forskere (Abu-Lughod, 2002; Liversage, 2018; Honkatukia & Keskinen, 2018; Andreassen & Ahmed Andresen, 2014).

En anden diskussion opstår i forbindelse med begrebet tvingende kontrol (*coercive control*) efter Evan Starks bog (2007), som beskriver de kontrolmønstre, der finder sted i vold i nære relationer. Mange af disse mønstre og dynamikker kan komme til udtryk i sager om negativ social kontrol. Derfor mener nogle forskere, at æresbaseret vold bør forstås som en underkategori af vold i nære relationer eller partnervold (Reddy 2014; Aujla og Gill, 2014) for således at undgå den kulturessentialistiske fortolkning af fænomenet, som den æresbaserede tilgang kan producere. Andre igen argumenterer, at partnervold eller vold i nære relationer, ikke må forveksles med det fænomen, som negativ social kontrol søger at beskrive, idet negativ social kontrol har et stærkt kollektivt eller socialt element. Idriss (2017) nævner tre aspekter der karakteriserer æresbaseret vold: a) miljøets involvering i selve beslutningen om den straf, der skal udøves mod individet, som overskrider normerne, b) at der er flere involverede i at udøve volden, og c) at intentionen om at straffe er langvarig.

SIRIs *Videnskortlægning om æresrelaterede konflikter* (2019) opsummerer fire forskellige retninger i forskningen i spørgsmålet om negativ social kontrol og æresrelateret vold. Valg af tilgang har stor betydning for, hvordan man ser på og håndterer problemstillingen om negativ social kontrol. Den kulturalistiske retning er ofte baseret på den antagelse, at forklaring på fænomenet skal findes i kulturelle forskelle. Denne tænkning er baseret på de antropologiske teorier fra 1960'erne nævnt ovenover om æreskulturer, som senere er blevet kritiseret. Tilgangen voksede ud af en forestilling om, at kultur er homogen, statisk og uforanderlig, og den styrker retorikken om os og dem. Dette fører ifølge kritikerne til ideen om, at kvinder skal reddes fra deres kultur for at kunne opnå individuel frihed.

¹⁰ Også blandt meningsdannere har der været uenighed om, hvad negativ social kontrol er (COWI, 2020, 86-87).

¹¹ Se Nordisk Ministerråd (2020) for en sammenligning af strategier til forebyggelse af æresrelateret vold og negativ social kontrol i de nordiske lande.

¹² I bogen *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde* (2016) skriver Marianne Skytte: "Den etnocentriske fordom betegner den mekanisme, at vi mennesker har en tendens til at situationsforklare adfærd og handlinger hos mennesker, vi definerer os selv i kategori med; samtidig med at vi er tilbøjelige til at egenskabsforklare adfærd og handlinger hos mennesker, vi ikke definerer os selv i kategori med" (s.14).

Den kulturelrelativistiske eller multikulturalistiske tilgang anlægger det synspunkt, at en kultur ikke kan vurderes på baggrund af værdier i en anden kultur. Her risikerer man, som det også påpeges i SIRIs publikation, at blive præget af berøringsangst, fordi man ikke vil agere dommer over praksis i en anden kultur. Der kan dermed opstå en modvillighed mod at gribe ind i undertrykkende adfærd, og på den måde kan for eksempel kvindes udsathed overses (Meetoo & Mirza, 2010).

En tredje tilgang er den universalistiske, som tager kultur ud af ligningen og fokuserer på generelle træk på tværs af etnicitet og kultur, som for eksempel magt og køn. Nogle har påpeget, at man derved risikerer at undervurdere betydningen af kultur i forhold til for eksempel negativ social kontrol (SIRI, 2019)¹³.

Endelig er der den intersektionelle tilgang, der undgår de faldgruber, som er tilknyttet de første tre tilgange (SIRI, 2019, s. 24). Denne tilgang indebærer, at man for at kunne forstå negativ social kontrol udøvet mod kvinder med minoritetsbaggrund, er nødt til at analysere samspillet mellem forskellige strukturer, som køn, race, seksualitet, religion¹⁴, klasse, diskrimination og de migrationsudfordringer, inklusive identitetsproblematikker og statustab, som kan føre til udøvelsen af negativ social kontrol (se for eksempel Elle og Larsen, Bredal, Crenshaw). Strukturelle faktorer som fattigdom, arbejdsløshed, uddannelse, diskrimination, udfordringer med at tilpasse sig det omgivende samfund, psykisk sygdom og misbrug skal tages i betragtning, når man arbejder med vold i familier med flygtningebaggrund (se for eksempel Liversage, 2018, s. 18). Den intersektionelle tilgang anlægger således et helhedsorienteret perspektiv på de udfordringer, som den enkelte kvinde eller andre står overfor.

Disse uenigheder inden for forskningen har bidraget til den uklarhed, som omgiver begrebet negativ social kontrol. Ud over de officielle definitioner i Danmark anvendes også begreberne ekstrem social kontrol (Institut for Menneskerettigheder, 2017), æresrelateret social kontrol (Danneskiold-Samsøe, Mørck & Sørensen, 2019) og blot social kontrol i daglig tale. I rapporten *Magt og (m)ulighed* (Galal & Liebmann, 2020)¹⁵ brugte forskerne udtrykket konformitetspres, da de ikke fandt, at begrebet ære spiller nogen rolle i erfaringer blandt borgere med minoritetsetnisk baggrund.

Det er vigtigt at understrege, at også mænd og drenge kan være udsat for negativ social kontrol, og at LGBT+-personer er særligt udsatte¹⁶. Negativ social kontrol retter sig dog primært mod kvinder og kontrol af deres seksualitet. Derfor mener nogle forskere, at negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter bør høre til i kategorien vold mod kvinder (for eksempel Gill, 2014, 2010; Siddiqui, 2014; Thapar-Björkert, 2010)¹⁷.

Den negative sociale kontrol, der udøves over for kvinder, og som sigter på at begrænse deres adfærd og muligheder for at arbejde, hænger sammen med et patriarkalsk livssyn og en tilslutning til traditionelle kønsroller og familiemønstre. Kontrollen kan blive internaliseret i den forstand, at nogle kvinder finder det normalt eller naturligt at være begrænset i deres adfærd¹⁸.

¹³ Hvordan den konceptualiseres kan have politiske konsekvenser. Abji og Korteweg beskriver, hvordan man i 2015 i Canada gik fra at forstå æresrelateret vold som et udtryk for 'barbarisk kulturel adfærd' til at se det som et kulturneutrale fænomen. De to tilgange giver anledning til meget forskellige politikker, men har også hver især deres mangler i forhold til at tackle problemet (Abji og Korteweg, 2021).

¹⁴ Forskningen er tvetydig i forhold til religions rolle ved æresrelaterede konflikter: "For nuværende kan det konkluderes, at religion spiller en tvetydig rolle i æresrelaterede konflikter, og at en høj grad af religiøsitet i nogle familier kan være en del af grobunden for, at æresrelaterede konflikter kan opstå" (SIRI, 2019, s.30).

¹⁵ Rapporten blev finansieret af SIRI. Se fx: <https://www.forskerforum.dk/media/38927/ff-339.pdf>.

¹⁶ Forskning viser, at LGBT+-personer med minoritetsetnisk baggrund har væsentligt dårligere levevilkår end majoritetsetniske LGBT+-personer (Als Research, 2015; 2022).

¹⁷ GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) har tidligere kritiseret Danmark for ikke at holde fokus på kønsdimensionen ved at vælge en kønsneutral tilgang. GREVIO argumenterer, at voldsformer som partnervold, voldtægt og seksuel chikane og stalking fortrinsvis går ud over kvinder, og derfor skal kategoriseres som kønsbaseret vold, eller vold mod kvinder dvs. strukturel vold mod kvinder, fordi de er kvinder, og ikke blot vold over for individuelle kvinder (GREVIO, 2017, s.7-8).

¹⁸ Se SIRIs *Videnskortlægning* (2019, s. 16) for en skitsering af diskussionen blandt forskere om dette.

Dette skaber en gråzone, hvor det bliver særligt vanskeligt at identificere, hvornår en kvinde faktisk er forhindret i at arbejde, og hvornår det er hendes eget ønske. Også her er der således behov for afgrænsning og præcisering af begrebet.

Når kontrollen handler specifikt om kvinders eller andres ret til at arbejde, kategoriseres den som en form for økonomisk vold. Økonomisk vold er den voldsform, der betegner økonomisk udnyttelse eller frarøvelse af en persons økonomiske frihed. For eksempel at en person frarøves retten til at bestemme over egne penge og forbrug, nægtes adgang til bankkonto, får optaget lån af andre i sit navn, eller forhindres i at tjene egne penge (Danner, 2018; Postmus m.fl., 2020; Stylianou, 2018). I Socialstyrelsens *Undersøgelse om vold i nære relationer 2022* angav 53 procent af kvinder på krisecentre og i ambulante rådgivningstilbud, at de indenfor det seneste år var udsat for økonomisk kontrol (2022, s. 26-27). Danner rapporterer, at cirka 35 procent af kvindelige indvandrere, der har modtaget individuel rådgivning, har været udsat for økonomisk vold (2018, s.32).

Der er samtidig en tydelig sammenhæng mellem vold og arbejdsliv. Ovennævnte undersøgelse fra Socialstyrelsen viser, at kun 20 procent af voldsramte kvinder med krisecenterophold var i ordinær beskæftigelse i ugen op til deres indskrivning, sammenlignet med 71 procent af den kvindelige befolkning som helhed (2022, s.22). Begrænsede økonomiske ressourcer kan samtidig have stor betydning for kvinders muligheder til at bryde med volden (Als Research, 2021b).

Omfanget af negativ social kontrol generelt og som barriere for kvinders beskæftigelse

Data er mangelfuld om udbredelsen af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol generelt. Det samme gælder for negativ social kontrol som barriere for kvinders beskæftigelse.

Tabellen nedenfor viser antallet af henvendelser og anmeldelser til politiet om æresrelaterede sager, i perioden 2006-2020, herunder antal volds- og drabssager.

Figur 1

Æresrelaterede sager fra landets politikredse, 2006-2020

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
I alt	109	137	160	167	142	155	123	110	120	140	156	201	193	488*	415
Vold	31	40	55	79	71	46	44	27	14	14	35	11	49	176	133
Drab	2	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2

* Tidligere monitoreringspraksis: 308. Der er et databrud i 2019, hvor Rigspolitiet ændrede monitoreringspraksis.

Kilde: Tabellen er konstrueret ud fra Tabel 1, SIRI (2019) og data indhentet fra Rigspolitiet (2019-2020).

Det er ikke muligt at indhente data om æresrelaterede sager efter 2020, idet Rigspolitiet ikke længere foretager monitoring af æresrelaterede konflikter og forbrydelser. Dette ophørte medio 2021 med implementering af en aftale om politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023. Hverken Anklagemyndigheden eller Rigspolitiet har præcise opgørelser over æresrelaterede sager.

Sikkerhedskonsulenterne er et nationalt team under Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI), som tilbyder landsdækkende rådgivning til kommuner og borgere i sager om æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Tabellen nedenfor giver en oversigt over antal henvendelser siden ordningens begyndelse. Opgørelsen afspejler det ikke nødvendigvis det fulde omfang af sagerne på landsplan.

Figur 2

Antal henvendelser til sikkerhedskonsulenter, 2018-2022

	2018*	2019	2020	2021	2022
Antal henv.	186	286	313	395	522

* Maj-december 2018

Kilde: SIRI

Data kan også hentes hos RED-Rådgivning, der er målrettet unge, voksne og familier, der står i en æresrelateret konflikt, samt fagpersoner der ønsker sparring i konkrete sager. I 2022 modtog RED-Rådgivning i alt 1.382 henvendelser, heraf 774 fra unge og voksne. Cirka 80 procent af henvendelserne var fra kvinder eller omhandlede kvinder. 80 procent kom fra unge og voksne under 30 år (RED Center, 2022).

Tal fra Danmarks Statistik viser, at der er en stor overrepræsentation af kvinder med etnisk minoritetsbaggrund på landets krisecentre. 47 procent har indvandrer- eller efterkommerbaggrund, svarende til 1.219 kvinder. Det er omkring det samme antal som antallet af majoritetsetniske kvinder på krisecentrene (DST, 2022). Overrepræsentationen kan have flere årsager, for eksempel at mange kvindelige indvandrere og flygtninge i Danmark ikke har et udstrakt netværk, som de kan søge støtte hos, og har begrænsede økonomiske ressourcer (Danner, 2018; Liversage og Petersen, 2020).

Ovenstående viser, at det er svært at fastsætte endelige estimere omfanget af negativ social kontrol. Der må antages at være et stort mørketal, da mange af de udsatte ikke rapporterer volden til myndighederne, og formodentlig ikke deltager i undersøgelser af emnet. Dertil skal man være opmærksom på, at mange ikke tolker deres egen situation eller betragter sig selv som værende udsat for negativ social kontrol. Dette kan være en konsekvens af den internalisering eller normalisering der kan forekomme, når man lever dagligt med vold, kontrol og undertrykkelse.

En ud af tre jobcentermedarbejdere i Københavns Kommune har oplevet, at kvinder er udsat for pres fra familie eller omgangskreds for ikke at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De angiver, at dette sker "af og til" eller "sjældent" (Als Research, 2020). Samme undersøgelse viser, at det især er to grupper af kvinder, der er udsat for social kontrol i relation til ikke at stå til rådighed for arbejdsmarkedet: Nytilkomne ægtefælleforsørgede familiesammenførte kvinder, der lever relativt isoleret og har ringe dansk kundskaber, og langtidslidende familiesammenførte i arrangerede ægteskaber, som er over 30 år og har levet mange år i Danmark¹⁹. Det drejer sig mest om kvinder fra MENAPT-lande, men der er også eksempler med kinesiske og roma kvinder. Negativ social kontrol ses her som en langvarig "indgroet barriere", idet kvinder bevæger sig over tid fra første til anden gruppering (Als Research, 2020, s. 51). Undersøgelsens konklusion er, at der er "forholdsvis langt mellem åbenlyst 'synlige' sager af denne karakter", og at "jobcentermedarbejderne ofte kan have svært ved at vurdere, hvornår de afbrudte forløb rent faktisk hænger sammen med et pres på kvinden fra familien eller omgangskredsens side" (Als Research, 2020, s. 47). Dette bekræftes af de eksperter, der har deltaget i nærværende undersøgelse.

Kommunale medarbejdere oplever, at andre barrierer for kvinders beskæftigelse er betydeligt større end negativ social kontrol. Det viser VIVEs undersøgelse *Kortlægning af integration i kommunerne*. Det er især utilstrækkelige sprogkundskaber, manglende viden om det danske arbejdsmarked og manglende faglige kvalifikationer, der udgør barrierer for kvinderne. Også manglende motivation til at komme i beskæftigelse, dårligt helbred eller problemer med helbreds- og hverdagsmestring er væsentlige barrierer. Af samtlige barrierer nævnt i undersøgelsen, er

¹⁹ I forhold til efterkommere og indvandrere, der er kommet til Danmark som helt unge eller børn, er der andre dynamikker i spil. Her ses negativ social kontrol i forbindelse med valg af kæreste og ægtefælle, fritidsaktiviteter, og valg af uddannelse og fremtidig profession. Det er også muligt, at de bliver begrænset i at tage bestemte typer jobs, dog er der ikke foretaget undersøgelser specifikt på dette. Det ses, at en del unge kvinder forlader arbejdsmarkedet, efter de har gennemført en uddannelse, når de giftes og får børn (Schultz-Nielsen, 2021; Als Research, 2021b).

negativ social kontrol den, der har mindst betydning. Som det kan ses i figuren nedenfor, vurderer 28 procent af respondenterne, at negativ social kontrol i høj grad eller meget høj grad udgør en barriere for kvindelige integrationsborgere, mens 19 procent vurderer, at det i høj eller meget høj grad er en barriere for kvinder omfattet af lov om aktiv beskæftigelsesindsats²⁰. Undersøgelsen viser desuden, at det især er kvinder, der ifølge kommunale medarbejdere møder udfordringer på arbejdsmarkedet, og at disse vurderes at være mindre for de borgere, der har været i Danmark i mere end fem år (Jakobsen m.fl., 2021).

Figur 3

Beskæftigelsesudfordringer for kvindelige indvandrere med såkaldt ikke-vestlig baggrund

Figuren viser kommunale medarbejders opfattelse af hvilke faktorer, der begrænser målgruppens beskæftigelse. Grøn markering viser borgere omfattet af integrationsloven. Blå markering viser borgere omfattet af Lov om aktiv beskæftigelsesindsats (LAB).

Kilde: VIVE (Jakobsen m.fl., 2021). Figuren er udarbejdet efter Tabel 2.2., s. 41-2.

Selv om negativ social kontrol ikke er en af de største barrierer for kvindelige indvandrere og flygtninges beskæftigelse, skal det understreges, at det kan være et meget alvorligt problem for de mennesker, der er udsat for den. De må ofte leve i frygt for repressalier og social eksklusion eller leve et dobbeltliv. Mange lider af ensomhed, lavt selvværd, angst, depression og PTSD. Samtidig er der mange barrierer, der forhindrer dem i at bryde med kontrol og vold. Det kan være usikkert opholdsgrundlag, isolation og manglende netværk, skilsmisse, børn, økonomi, og frygt for eskalerende vold (Danner, 2018).

Det har betydning for børnenes sociale mobilitet, hvis deres mor kommer i job. Når en kvinde er i arbejde og har sin egen indtægt, kan hun grundlæggende være en rollemodel for sine børn. Et arbejde giver samtidig et økonomisk løft i familierne, og det kan give anledning til ændring i holdninger til traditionelle kønsroller og ligestilling.

Forskning peger også på, at mødres tilknytning til arbejdsmarkedet er medvirkende til at bryde den onde spiral af kontrol, der udøves over for den yngre generation. Als Researchs undersøgelse om *Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund* (2014)

²⁰ Den gruppe af borgere, der hører under lov om aktiv beskæftigelsesindsats, har været i Danmark i over fem år. Integrationsborgere (med henvisning til den beskæftigelsesrettede indsats i integrationsloven) har været i Danmark i mindre end fem år. VIVE-undersøgelsen viser også, at fire procent af respondenterne vurderer, at negativ social kontrol i høj grad eller meget høj grad er en barriere for mandlige integrationsborgere. Tilsvarende tal er syv procent for mænd omfattet af lov om aktiv beskæftigelsesindsats.

viser, at der er en sammenhæng mellem unges oplevelse af negativ social kontrol, og hvorvidt begge forældre eller kun moderen er i beskæftigelse.

EKSPERTERNES SYN PÅ UDFORDRINGER OG LØSNINGER

DEL 1: NEGATIV SOCIAL KONTROL SOM BARRIERE FOR BESKÆFTIGELSE

Denne del præsenterer interviewpersonernes oplevelse af, hvordan negativ social kontrol påvirker og begrænser minoritetskvindes beskæftigelsesmuligheder. Det skal understreges, at interviewpersonernes vurdering afspejler dels, hvilke målgrupper de møder i deres arbejde, og dels hvordan de hver især forstår begrebet negativ social kontrol i lyset af den konceptuelle uklarhed omtalt ovenfor og uddybet i Del 4. Derudover præsenteres interviewpersonernes erfaringer med, hvem de mest udsatte er, hvem udøverne er og hvilke motiver, der typisk ligger til grund for negativ social kontrol.

1.1 Omfanget af problemet

Som beskrevet i nærværende rapport's Introduktion og baggrund, peger forskningen på, at negativ social kontrol kan være en barriere for minoritetsetniske kvinders beskæftigelse, men at det langt fra er den største²¹. Dette billede bekræftes generelt af interviewpersonerne.

Københavns Kommunes social kontrol-vejledere i Beskæftigelsesforvaltningen får primært henvendelser fra medarbejdere på jobcentre men også fra andre sider, så henvendelserne drejer sig ikke isoleret om negativ social kontrol i relation til beskæftigelse. Social kontrol-vejlederne i Københavns Kommune har fra funktionens etablering i januar 2021 og frem til juni 2022, hvor interview til denne rapport blev foretaget, modtaget i alt 286 henvendelser, hvilket er betydeligt flere end de havde forventet. 171 af henvendelserne omhandlede konkrete sager om borgere.

Fra projektet Perspektiv på Jobcenter København²², der arbejder med selv- og ægtefælleforsørgede borgere, der ikke modtager offentlige ydelser og deltager frivilligt, vurderer projektkoordinator Camilla Sichlau, at "vi ser en pæn del" kvinder, hvor negativ social kontrol påvirker deres beskæftigelsesmuligheder. Men hun understreger samtidig, at det "overhovedet ikke er alle", det drejer sig om. I Københavns Kommunes Etnisk Konsulentteam (EKT) forankret i Socialforvaltningen får man ifølge sikkerhedskonsulent Sarah Gottschalck en "meget lille andel" af henvendelser om kvinder, der direkte forhindres i at tage job, mens et "kæmpestort antal" indirekte forhindres i at arbejde gennem eksempelvis urealistiske krav om, at kvinder kun må arbejde med andre kvinder.

I Aarhus Kommune registrerer Team for Æresrelaterede Konflikter (TÆK) heller ikke antallet af sager og henvendelser om negativ social kontrol specifikt i forhold til beskæftigelse men alene henvendelser generelt om negativ social kontrol. TÆK har fra sin etablering i 2017 frem til juni 2022, hvor interview til denne rapport blev foretaget, modtaget i alt 350 henvendelser. Der har været 252 henvendelser fra sagsbehandlere med mistanke om negativ social kontrol. Størstedelen af disse vedrører børn og unge. Der har været 93 sager om voksne fra Beskæftigelsesforvaltningen og Socialforvaltningen.

Blandt interviewpersoner fra andre aktører på beskæftigelsesområdet er der forskellige oplevelser af omfanget af negativ social kontrol som barriere for minoritetskvindes beskæftigelse. Projekt- og forskningskonsulent Safaa Mohamed Ali fra Væksthusets Forskningscenter ser ikke i resultaterne fra deres undersøgelser, "det der med, at de decideret har modsat sig kvindernes arbejdsmarkedstilknytning". Konsulent Britt Hauberg fra Kvinder i Job derimod vurderer, at op mod halvdelen af de kvinder, de møder "på en eller anden måde er

²¹ Als Research, 2020 og Jakobsen m.fl., 2021.

²² Projekt Perspektiv er et kommunalt tilbud i udsatte boligområder i København.

under negativ social kontrol", og hun kalder negativ social kontrol "temmelig udbredt" blandt deres brugere.

I civilsamfundsorganisationer, som ikke direkte arbejder med negativ social kontrol eller vold, har man blandede oplevelser af omfanget af negativ social kontrol, men møder generelt sjældent kvinder, der er blevet begrænset i at tage et arbejde på grund af negativ social kontrol. Hos Dansk Flygtningehjælp møder man negativ social kontrol i organisationens integrations- og beskæftigelsesindsatser, men man opgør ikke antallet af sager, og Chef for Viden og Udvikling, Mette Blauenfeldt, vurderer, at omfanget ikke er "kæmpestort". Integrationshuset Kringlebakken estimerer, at cirka 80-90 procent af brugerne har været udsat for negativ social kontrol i mere eller mindre grad og ikke nødvendigvis kun fra ægtefælle men også det omgivende samfund. Men ifølge leder Lisbeth Vibe Utzon er det "meget sjældent", at det begrænser kvinderne i at tage et arbejde: "Vi ser det måske et par gange om året." Hun oplever, at kvinder på Kringlebakken er meget motiverede for at arbejde og mener, at "den del af problemet bliver blæst større op, end det er."

Socialrådgiver Christina Stærk fra Diversity Works siger, at "negativ social kontrol er ikke noget, vi støder på til hverdag. Jeg har været her i seks år, og det kan tælles på to hænder." På samme vis møder koordinatorene i KVINFOs Mentornetværk sjældent kvinder udsat for negativ social kontrol, men der kan forekomme enkelte sager. Konsulent i Baba, Adeel Naseem, oplever, at det sjældent er fædrene, der bringer denne problematik på banen. Og ud fra fædrenes perspektiv kan det, som ved første øjekast ligner negativ social kontrol, "bunde i misforståelser, manglende tillid til et tilbud, og nogle gange også dårlig kommunikation mellem fædrene og fagpersoner," forklarer han.

På krisecentre og i civilsamfundsorganisationer, der arbejder specifikt med voldsudsatte og typisk har de mere ekstreme sager, er erfaringen, at negativ social kontrol – også som barriere for beskæftigelse eller uddannelse – er meget udbredt. Exitcirkelns direktør, Sherin Khankan, forklarer, at begrænsninger i beskæftigelse kan ske på baggrund af dels kontrol og restriktioner pålagt af udøverne og dels som konsekvens af vold, eftersom nogle kvinder ikke formår at arbejde eller studere, fordi de blandt andet oplever traumereaktioner. Fra Dansk Kvindesamfunds Krisecentre vurderer leder af viden og udvikling, Anja Radeka, at næsten alle kvindelige beboere med minoritetsbaggrund er blevet begrænset i at tage arbejde eller uddannelse. Hun forklarer, at de også møder minoritetsetniske kvinder, som er i arbejde, imens de er underlagt negativ social kontrol, hvor der ofte er tale om hårdt fysisk arbejde, og at kvinden tvinges til at afgive sin løn til manden.

1.2 Kontrollen kommer til udtryk på mange måder

Interviewpersonernes erfaringer bekræfter viden fra forskning om, at negativ social kontrol af beskæftigelsesmuligheder for kvinder med minoritetsbaggrund kommer til udtryk på forskellige måder afhængig af, om man kommer til Danmark som voksen eller er ung og opvokset i landet.

Den gruppe, som er mest udsat for negativ social kontrol i forhold til beskæftigelse, er kvindelige indvandrere og flygtninge og i særlig grad ægtefælleforsørgede og familiesammenførte kvinder. Som leder af viden og udvikling i Dansk Kvindesamfunds Krisecentre, Anja Radeka, forklarer, er denne gruppe særligt udsat, fordi "de kender ikke sproget, de kender ikke deres rettigheder, og de er utroligt afhængige af deres ægteskab. Og de kender ikke nogen, de har ikke noget netværk, de ved ikke, hvem de skal række ud til for at få hjælp, eller om der overhovedet eksisterer nogen hjælp." Ægtefælleforsørgede kvinder har typisk heller ikke meget kontakt med myndigheder, og er derfor, som partner og chefkonsulent i Als Research, Bjarke Følner, siger "gået under radaren".

For unge efterkommere med minoritetsbaggrund, handler negativ social kontrol typisk om valg af ægtefælle, uddannelse og fremtidig profession. Unge møder ofte en forventning om, at de bør uddanne sig, for uddannelsesorientering blandt unge med minoritetsbaggrund er ifølge partner

og chefkonsulent i Als Research, Bjarke Følner, "lige så stærk, hvis ikke næsten stærkere" end blandt unge i den majoritetsetniske befolkning. Negativ social kontrol over for unge handler i højere grad om, at deres uddannelsesvalg skal være prestigefyldt, og de unge presses ofte til at tage en såkaldt ALI-uddannelse, som er en forkortelse for advokat, læge og ingeniør. Afdelingsleder Dijana Dix Omerbasic fra RED+ nævner, at en ALI-uddannelse har så stor vægt, at den for LGBT+-personer kan være vigtig i et eventuelt opgør med familien: "Mange af de unge føler, at hvis de vælger en uddannelse, som forældrene bifalder, så kan det være en formildende omstændighed, hvis de for eksempel bryder med familiens normer for køn og seksualitet." Flere interviewpersoner oplever, at minoritetsunge udsat for negativ social kontrol typisk er eller har været i arbejde, men at der kan sættes begrænsninger for hvilke typer job, de må have. Direktør for LØFT, Katerah Parwani, fortæller, at unge ofte ikke får lov at arbejde eksempelvis i nattelivet eller på caféer, hvor der serveres alkohol.

Blandt voksne kvindelige indvandrere kan negativ social kontrol også komme til udtryk ved begrænsninger i jobbet art. Konsulent hos Kvinder i Job, Britt Hauberg, nævner, at skam og statustab for eksempel kan betyde, at jobbet skal være usynligt for omgivelserne: "Hvis kvinden er i arbejde, skal det helst være et sted, ingen kan se. At gøre rent i et storcenter er ikke godt." Nawal El Falaki fra Mindbee²³ oplever tilsvarende, at mange kvinder fra mellemøstlige lande ikke vil i praktik et sted, "hvor de kan møde kvinder, de kender, hvis de skal arbejde med ting, som bryder med klassiske kulturelle normer, for eksempel hvis de skal håndtere svinekød eller arbejde sammen med mænd. Så vil de helst gøre det et andet sted, hvor de ikke ses af andre."

Der findes også eksempler på, at negativ social kontrol handler om at presse kvinder til at arbejde for at øge familiens indkomst. Ifølge voldsfaglig rådgiver i Danner, Uzma Ahmed, sker det blandt andet for medfølgende hustruer til mænd med arbejdstilladelse, hvor de typisk højtuddannede kvinder ofte må tage jobs, de er overkvalificerede til, fordi manden ønsker at opretholde en høj levestandard og at kunne sende penge til oprindelseslandet. På samme vis kan familiesammenførte kvinder ifølge Uzma Ahmed, blive "punktet til at få et job", når familien mangler penge, selvom kvinden egentlig forventes at være hjemmegående og passe børn. Konsekvensen er typisk, at kvinden ikke længere kan modtage danskundervisning. Anja Radeka, leder af viden og udvikling hos Dansk Kvindesamfunds Krisecentre, fortæller også om familiesammenførte kvinder i job, hvor den negative sociale kontrol handler om, at manden "tager alt hvad hun tjener – også integrationsydelsen – og det er ofte meget hårdt fysisk arbejde. Beskæftigelse bliver brugt til at skaffe ham eller svigerfamilien flere midler."

Modsat kan negativ social kontrol også bremse kvinders ønske om at arbejde, fordi manden og/eller familien forventer, at hun er hjemmegående og passer børn. Men flere interviewpersoner nævner, at det kan være vanskeligt at vurdere, om det nødvendigvis er udtryk for negativ social kontrol, eller om det tværtimod er kvindens eget ønske. Specialkonsulent hos Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse, Anja Weber Stendal, fortæller, at "nogle gange finder man ud af, at det lige så meget handler om, at kvinden selv ønsker at gå hjemme, mens kvinden i andre tilfælde ikke får lov at arbejde."

Det kan således være svært at tolke, hvad der er på spil i den konkrete sag. Flere interviewpersoner oplever, at manden har kontrol over kvindens økonomi og MitID, men omvendt er det ikke nødvendigvis udtryk for, at kvinden er udsat for negativ social kontrol. Projektkoordinator Camilla Sichlau fra Perspektiv på Jobcenter København fortæller for eksempel, at mange kvinder lader manden styre deres økonomi og tale deres sag i jobcentret som bisidder, fordi han har bedre kendskab til det danske system og sprog. Sichlau understreger, at man er nødt til at undersøge konteksten i hver enkelt situation for at afdække, om der er tale om negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse. Hendes erfaring er, at de fleste ægtefælleforsørgede kvinder gerne vil arbejde og kun et fåtal skjuler for familien, at de deltager i Perspektivs tilbud. Der er dog en gruppe, som ikke selv ønsker eller ikke må deltage i

²³ Nawal El Falaki var på interviewtidspunktet (24/6/22) konsulent, sprogmentor, familiebehandler og medejer af DK-Integration.

projektet: "Vi oplever indimellem, at ægtefællen i starten gerne vil have, at kvinden kommer i arbejde, fordi familiens økonomi er dårlig, men at de så efterfølgende modsætter sig det, fordi de synes, kvinden bliver for selvstændig. Vi har oplevet kvinder, som har fået tilbudt betaling for at blive hjemme i stedet for at gå på arbejde".

Indsatskoordinator Amal Saada fra Team Integration i Odense Kommune taler også om, at negativ social kontrol kan virke gennem internalisering af patriarkalske værdier, og at mange kvinder ikke er klar over, at de er underlagt kontrol. "Hvis manden eller svigermor ikke vil have, at de arbejder, er det naturligt, og hun tænker ikke over, at det er kontrol."

1.3 Udøverne er en blandet gruppe

Der kan ikke sættes et entydigt ansigt på udøverne af negativ social kontrol, for som interviewpersonerne fastslår, kan alle være udøvere: Ægtefælle, forældre, svigerfamilien, øvrige familiemedlemmer – også i oprindelseslandet – venner, bekendte og naboer. Udøverne kan være såvel mænd som kvinder, og en person kan være både udøver og offer på samme tid. Det gælder eksempelvis mødre udsat for vold og kontrol, der også selv udøver negativ social kontrol over for deres børn, mænd der tvinges af andre til at kontrollere deres hustru og børn, eller drenge der kontrollerer en søster.

Partner og chefkonsulent i Als Research, Bjarke Følner, fortæller, at i de cases, de har undersøgt, er manden typisk den primære udøver af negativ social kontrol i forhold til at begrænse kvinders beskæftigelsesmuligheder. Flere interviewpersoner forklarer, at manden som udøver kan være førtidspensionist eller have en psykisk sygdom. De forhindrer eller begrænser deres koner i at komme i job på grund af frygt for statustab og tab af identitet som forsøger, eller fordi eksempelvis PTSD gør dem voldelige og kontrollerende, når de ikke selv magter tilværelsen.

Men andre end manden kan også have del i negativ social kontrol som (med)udøvere, enten ved at være direkte involveret, ved at støtte kontrollen, eller stiltiende acceptere den. Bjarke Følner nævner svigermor som en hyppig medudøver: "Hun kan have nogle særlige kønsrolleforventninger til svigerdatteren om at udfylde de samme opgaver og roller, som hun selv gjorde som ung kvinde." Mødre nævnes af flere interviewpersoner som medudøvere af negativ social kontrol, fordi de typisk står for opdragelsen. Ifølge sikkerhedskonsulent i TÆK fra Aarhus Kommune, Heidi Breinholt, kan det skyldes, at "det kan falde tilbage på dem selv, hvis deres børn overtræder nogle regler og forventninger. Så har mor ikke gjort det ordentligt og bliver udskaftet."

Venner, bekendte, naboer og familiens netværk kan også være medudøvere af negativ social kontrol. Et stærkt såkaldt rygtesamfund nævnes som en del af problemstillingen, hvor spredning af rygter og af myter med rod i manglende viden og sproglige barrierer bruges til at sværte en families eller kvindes omdømme eller socialt ekskludere dem fra fællesskabet. Endelig kan medudøvere af negativ social kontrol også være personer i oprindelseslandet, for som sikkerhedskonsulent Heidi Breinholt udtrykker det: "Ærekrænkelser kan smitte over landegrænser, så onklen i hjemlandet måske får problemer på grund af noget, der er foregået i Danmark." Leder af FAKTI, Lise-Lotte Duch, fortæller: "Vi har jo kvinder, der skal være hjemme hver dag klokken 15, for da ringer deres mand eller bror eller en eller anden person fra Irak på Skype, og så skal de sidde der i stuen. Hun kan løbe herfra fuldstændig i panik for at nå hjem til den der opringning. Så kunne man sige til hende, 'nå ja, hvis du ikke er der, så sidder de jo nede i Irak'. Men det gør de jo ikke, for så ringer de til en anden fætter, som står lige nede om hjørnet og sanktionerer hende på en eller anden måde."

1.4 Patriarkalske strukturer og kollektivistisk livssyn

Generelt oplever interviewpersonerne, at negativ social kontrol i bund og grund handler om køn og magt. Faglig konsulent i LOKK, Pia Strøh, udtrykker det således: "Motivet er oftest at holde

kvinden i hjemmet for at fastholde egen magt og position. Det kan være risikofyldt at sende kvinden på arbejdsmarkedet, for så kan man ikke kontrollere hende." Det er chef Marianne Hauerslev og konsulent Britt Hauberg fra Kvinder i Job enige i: "Hvis du [som mand] føler, at alt er godt, og du er tilfreds med at have magten, kan det være en trussel, at kvinden udvikler sig." Leder af viden og udvikling hos Dansk Kvindesamfunds Krisecentre, Anja Radeka, mener, at negativ social kontrol grundlæggende "handler om undertrykkelse. Mange kvinder arbejder ikke, fordi de får at vide, at 'jeg forsørger dig', og hvis de arbejder, er de ofte udsat for økonomisk vold og skal aflevere hele lønnen til manden og får så lidt lommepenge til gengæld." Nawal El Falaki fra Mindbee har oplevet, at mænd er med til jobsamtaler for at sikre, at kvindens kommende arbejdsplads ikke overskrider traditionelle normer, for "de vil gerne have kontrol over, hvor hun skal arbejde."

Mange interviewpersoner referer desuden til, at negativ social kontrol – også i forbindelse med beskæftigelse – oftest har rod i patriarkalske og kollektivistiske strukturer på tværs af etniciteter, hvor "individet har mindre betydning", som projektleder i Røde Kors, Maria Stetter Rubin, udtrykker det, og hvor familiens mandlige overhoved bestemmer. I patriarkalske strukturer konstrueres der stereotype kønsnormer og kønsidentiteter som eksempelvis den gode mor, den gode kone og den pæne, dydige pige, og de tilknyttede værdier bliver ofte internaliseret. Falder man uden for disse kategorier, risikerer ikke blot kvinden selv at blive stemplet, men også børn og øvrige familiemedlemmer stemples i lyset af det kollektivistiske livssyn.

1.5 Ære, kultur og religion som delforklaringer på negativ social kontrol

Alle interviewpersoner nævner at ære, kultur og religion kan være årsagsforklaringer på negativ social kontrol, men de fleste efterlyser samtidig en nuancering, da den ikke altid handler om disse, og den ikke udelukkende forekommer i etniske minoritetsmiljøer.

Flere interviewpersonerne giver udtryk for, at hensyn til familiens ære kan ligge bag, at kvinder bliver forhindret i at arbejde eller tage bestemte jobs. Ifølge førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, er der to udbredte diskurser i det segment af minoritetsborgere, hvor dette gør sig gældende: At det er mandens pligt at forsørge sin kone, så hvis hun tager et job, er det en form for vanære. Og at kvinder ikke må være i kontakt med mænd på arbejdspladser, for så kan de "mistænkes for nogle ting". Flere interviewpersoner giver udtryk for, at når ære bruges som motiv til negativ social kontrol, er det med til at tegne et billede af, at problematikken alene forekommer i minoritetsetniske grupper og særligt blandt muslimer. Flere understreger, at problemstillingen er langt mere nuanceret og sker på tværs af kultur, religion og etnicitet. "Social kontrol ses også hos etnisk danske kvinder, men kaldes for noget andet," lyder det fra faglig konsulent i LOKK, Pia Strøh. Hun nævner, at når kvinder med minoritetsbaggrund er gift med etnisk danske mænd, eller etnisk danske kvinder er gift med etnisk danske mænd, vil en begrænsning af muligheden for at arbejde typisk kategoriseres som psykisk vold frem for negativ social kontrol. "Når vi kalder noget æresrelateret, henleder vi det til kvinder med minoritetsbaggrund og isolerer det, som om det ikke sker for etnisk danske kvinder."

Kultur som hovedforklaring på negativ social kontrol er ligeledes en forenkling af problemstillingen, lyder det fra flere interviewpersoner. Projektleder i Røde Kors, Maria Stetter Rubin, udtrykker det således: "Etnicitet er mindre væsentlig end struktur og værdier. Man kan sagtens have en frisindet pakistansk familie og en anden pakistansk familie, der ikke er frisindet, ligesom der også kan foregå æresrelateret vold i danske indremissionske familier i forhold til seksualitet og homoseksualitet. Man kan finde negativ social kontrol og æresrelateret vold i alle etniske grupper."

Faglig konsulent i LOKK, Pia Strøh, siger at "kultur er ikke det eneste, der boner ud", mens voldsfaglig rådgiver ved Danner, Uzma Ahmed, betoner, at det ikke er "hele kulturen", der er med til at undertrykke en kvinde. Hun mener, at et stærkt fokus på kultur som forklaring risikerer at opstille en falsk præmis om, at kvinden skal vælge mellem sin frihed og sin kultur: "Det kan lyde

som om, at hvis vi tager kvinden væk fra alt det, hun kommer fra, så kan hun blive emanciperet og fri. Det er slet ikke det, man ønsker, når man er udsat for vold – fordi, hvem er man så?”

Interviewpersonerne oplever, at negativ social kontrol også forekommer på tværs af religioner. Ifølge SIRIs *Videnskortlægning om æresrelaterede konflikter* (2019a) er der store videnshuller i forhold til, hvor meget graden af religiøsitet påvirker æresrelateret vold og negativ social kontrol. Flere interviewpersoner ser en sammenhæng mellem religiøsitet og negativ social kontrol, og flere betragter religiøs kontrol som en særlig form for tvang og kontrol. Direktør i Exitcirklen, Sherin Khankan, kalder det en specifik form for negativ social kontrol, når religiøse udsagn og argumenter bruges til at legitimere, fastholde og styrke udøvelsen af vold og kontrol. Direktør i LØFT, Khaterah Parwani, oplever, at religion ofte sættes i spil i forhold til seksualitet, ”hvor man bruger Gud som en eller anden skam-faktor.”

SARAS FORTÆLLING

Jeg født og opvokset her i landet i en åben familie. Ikke konservativ. Jeg vil sige, at alle i min familie gjorde, som det passede dem.

Negativ social kom først ind billedet da jeg blev gift. Tingene ændrede sig. Jeg måtte ikke længere gå med make-up, og jeg skulle have islamisk tøj på. Jeg var i gang med en uddannelse, og den måtte jeg ikke afslutte. Jeg måtte heller ikke arbejde. Samtidig fik jeg ansvaret for alle huslige pligter.

Jeg kender til et par stykker andre, som har oplevet det her, men det er ikke før sket i min egen familie.

Mens jeg var gift, ønskede jeg mig alt, jeg ikke kunne få. Alt det basale, småting. Make-up, tøj. Eller at tage til frisøren. Men svigermor skulle klippe mit hår, for ærefulde kvinder har langt, smukt hår. Man skal ikke ligne en mand med kort hår.

Begrænsning i forhold til arbejde

Det var generelt min svigerfamilie og min mand, der ikke gav mig lov til at arbejde. Men der var også andre, som var imod. Jeg ville få kontakt med mænd i forbindelse med mit arbejde, og det ville blive set som beskidt.

Min mand og min svigerfamilie mente, at når jeg nu var gift, så lå min skæbne i min mands hænder. Det handlede ikke om religion. Jeg kommer selv fra en religiøs familie, og der var ikke den slags begrænsninger. Jeg ved godt, at religionen ikke siger noget om arbejde.

DET VAR GENERELT MIN SVIGERFAMILIE OG MIN MAND, DER IKKE GAV MIG LOV TIL AT ARBEJDE. MEN DER VAR OGSÅ ANDRE, SOM VAR IMOD

For min svigerfamilie var det snarere et spørgsmål om ære. "Hvad vil folk sige, hvad vil folk tro?" "Vil folk tro, at han ikke kan forsørge hende?" De brugte meget det der med 'folk'. Hvad folk vil sige, hvad folk vil tro om os. Og de var selv overbevist om, at kvinder skal arbejde derhjemme, lave mad og at gøre rent.

Opgør med negativ social kontrol

Jeg blev skilt på grund af de begrænsninger, min mand og min svigerfamilie satte op for mig. Jeg var faktisk ikke mig selv længere. Når jeg prøvede at tackle det eller at sige dem imod, endte det med vold.

Jeg fik hjælp af min egen far, da jeg ville skilles, men faktisk havde jeg hele min families opbakning. Jeg fik først muslimsk skilsmisse og dernæst ved myndighederne. De var med i det hele, og jeg fik al den hjælp, jeg kunne ønske mig. Det var vigtigt, for så stod jeg ikke alene.

I dag er jeg gift igen og har to små børn. Jeg studerer også igen og jeg arbejder som frivillig.

Betydning af beskæftigelse

At have et arbejde betyder uafhængighed. Frihed. Det har alle ret til. Alle har ret til at leve frit, at tale frit. Det gælder også økonomi, alle har også ret til at bestemme over deres økonomi. Og selvfølgelig har alle ret til at arbejde, hvis de selv ønsker det.

For mig er det afgørende, at en kvinde kan komme af ud spiralen i familien, hvor alt handler om at være gift, være på barsel, opdrage børn. Man skal kunne komme ud af den spiral igen. Her er uddannelse og arbejde det vigtigste. Der er stadigvæk mange, der bliver gift som 18-19 årige,

bliver gravide og kommer på kontanthjælp. Men hvis man mærker følelsen af uafhængighed bare én gang, så vil man aldrig glemme den. Det er jeg sikker på.

Spiralen er den der onde spiral af at være kontrolleret. Det er følelsen af afhængighed af systemet, af manden. Hvis man tager en uddannelse, før man bliver gift, så har man den altid, også hvis man bliver skilt. Derfor skal vi bryde med nogle normer for, hvad kvinder skal gøre i deres liv, og her er viden og information så vigtigt, for den enkelte kvinde kan ikke tage ansvaret for at gøre op med kontrollen.

**HVIS MAN MÆRKER
FØLESEN AF
UAFHÆNGIGHED
BARE ÉN GANG,
SÅ VIL MAN ALDRIG
GLEMME DEN.
DET ER JEG SIKKER PÅ**

DEL 2: BESKÆFTIGELSE ER VIGTIG LØFTESTANG

Denne del præsenterer, hvordan interviewpersonerne oplever, at job og arbejde kan bidrage til, at minoritetskvinder kan løsrive sig fra negativ social kontrol eller være med til at forebygge, at de udsættes for det. Derudover beskrives hvilke barrierer ud over negativ social kontrol, der ifølge interviewpersonerne typisk påvirker minoritetskvinders beskæftigelsesmuligheder.

2.1 Arbejde kan give mulighed for at bryde med negativ social kontrol

Der er enighed blandt interviewpersonerne om, at beskæftigelse af mange grunde har meget stor indflydelse på kvinders muligheder for at bryde ud af negativ social kontrol.

For det første har job meget stor betydning for kvinden selv, og giver hende mulighed for at opnå økonomisk uafhængighed og giver større råderum til at genetablere sig med ny bolig. Det kan ifølge konsulent i LOKK, Pia Strøh ligefrem være "det, der gør, at hun bryder volden," fordi kvinden via beskæftigelse også kan afprøve og udvikle sine danskundskaber, blive bedre til at begå sig i det danske samfund og få et måske spinkelt men begyndende netværk. Derudover spiller løn som økonomisk kraft en stor rolle, understreger Pia Strøh: "De forstår, at økonomi er noget, man selv kan have. Det er ikke noget ens mand ejer." Øget selvtillid og selvværd er også en personlig gevinst ved beskæftigelse for kvinder. Konsulent Britt Hauberg fra Kvinder i Job sammenfatter det således: "De får indtægt og indsigt og føler, at de bidrager med noget vigtigt. Det gør noget godt for et menneske."

For det andet kan kvinders arbejde påvirke hele familien positivt. Den får et økonomisk løft og kan forbedre sin sociale mobilitet, ligesom moderen kan blive rollemodel for sine børn. Britt Hauberg, nævner som eksempel en teenagedatter, hvis mor havde fået arbejde: "Til et arrangement bad teenagedatteren om ordet og sagde, at 'det er fantastisk, at min mor er kommet i job, for nu skal jeg ikke være mor for hende og tage mig af alting. Nu kan hun selv og har fået selvtillid.'"

Endelig kan beskæftigelse også bidrage til større kønsligestilling. Ifølge projektkoordinator Camilla Sichlau fra Perspektiv, er beskæftigelse den nok vigtigste forudsætning for ligestilling for kvinder i kraft af, at de ved at bidrage til familiens økonomi kan få mulighed for at genforhandle fordelingen af opgaver i hjemmet og deres handlerum i det hele taget: "Det kan nogle gange rykke ved arbejdsfordelingen derhjemme, når man pludselig får sin egen indkomst og et netværk af kolleger frem for at være afhængig af manden økonomisk, socialt, kulturelt og opholdsmæssigt, hvis man opnår permanent opholdstilladelse." Ofte kan selv de ægtefæller, der tilslutter sig traditionelle kønsroller, også se en værdi i at kvinden arbejder, på grund af øget indkomst. Flere af de interviewede i denne undersøgelse arbejder med denne vinkel i deres indsatser for at forbedre kvinders chancer for at komme i arbejde. Men det kræver, at ægtefællen er indstillet på ændringer i rollefordelingen i hjemmet og er typisk kun muligt i tilfælde af en mild form for negativ social kontrol.

Partner og seniorkonsulent i Als Research, Bjarke Følner, påpeger at kvinder, der udsættes for negativ social kontrol i relation til beskæftigelse ofte også er udsat for en omfattende negativ social kontrol på andre områder, hvorfor et fokus alene på beskæftigelse kan være for snævert, hvis man ønsker at hjælpe kvinderne med at bryde med kontrollen. Han fremhæver endvidere, som andre interviewpersoner, at beskæftigelsens karakter også er vigtig for, hvor stor effekt det kan have på kvindens mulighed for at bryde ud af negativ social kontrol. Han nævner, at der eksempelvis er stor forskel på at have et rengøringsarbejde, hvor man går for sig selv uden kontakt med andre, og at have et job hvor man arbejder tæt sammen med kolleger, taler dansk, anerkendes og værdsættes. "Den type jobs kan være en driver for ligestilling, styrket social og psykisk trivsel for kvinder, der ikke tidligere har været i beskæftigelse, og give dem redskaberne til at bryde fri af en eventuel negativ social kontrol over tid."

2.2 Job bidrager til forebyggelse men er ikke hele løsningen

Blandt interviewpersonerne er der generelt enighed om, at et arbejde kan være et godt middel til at forebygge negativ social kontrol og til at hjælpe kvinder videre efter, at de har brudt med kontrollen.

Projekt- og forskningskonsulent Safaa Mohamed Ali fra Væksthusets Forskningscenter er en af dem, der ser et forebyggende potentiale i beskæftigelse. Det at opleve, hvordan andre kvinder lever deres liv kan give inspiration, påvirke ens egne livsvalg og selvbillende og måske lede frem til, at "man stopper op og tænker 'Jeg kan være lige så fri, lykkelig og glad som min kollega Bente.'" Også direktør i Exitcirklen Sherin Khankan mener, at beskæftigelse og uddannelse kan virke forebyggende mod vold og negativ social kontrol. Når man oplever, at man er en del af et fællesskab, at man kan noget, at ens arbejde er værdsat, og man bliver respekteret og afholdt, kan det være med til at give et kæmpe løft i selvtilliden; "Det er den måde vi øger menneskers robusthed på." Førsteamanuensis på Stavanger Universitet Jesper Petersen er tilsvarende enig i, at beskæftigelse virker forebyggende: "Jo flere ressourcer kvinden har, desto lettere kan hun træffe egne valg i livet. Det der er interessant ved arbejde er, at det giver systemkendskab, egen indkomst, højere grad af selvstændighed og netværk uden for ens egen sociale kreds. Så beskæftigelse er en central faktor i kvindefrigørelse – det er der absolut ingen tvivl om."

Men beskæftigelse er langt fra et vidundermiddel til at forebygge negativ social kontrol, understreger flere interviewpersoner.

For det første kan man godt være i job og samtidig udsat for negativ social kontrol. Som leder af viden og udvikling hos DKK Anja Radeka udtrykker det: "Selvfølgelig er det altid en frihed at komme væk, men det er ikke en vej ud til frihed for dem, det er bare en pause". Social kontrolvejleder Maria Jensen fra Københavns Kommune, understreger ligeledes, at beskæftigelse kan opleves som "dobbelt arbejde", hvis kvinden stadig er underlagt stærk kontrol: "Der er ikke nogen automatik i at få et arbejde og så komme ud af social kontrol."

For det andet er en del kvinder så belastede af negativ social kontrol eller andre problemer, at beskæftigelse enten ikke er inden for rækkevidde eller ikke står øverst på deres dagsorden.

Det oplever man eksempelvis hos FAKTI, brugerne er langt fra arbejdsmarkedet. Nogle har PTSD og krigstraumer i bagagen eller er meget nedbrudte af langvarig negativ social kontrol, så leder Lise-Lotte Duch advarer mod, at "vi stirrer os blinde på beskæftigelse" som den eneste løsning: "For mange af vores kvinder er første skridt en opholdstilladelse, så de tør stole på, at de må være i Danmark og kan begynde at udvikle sig, få styr på PTSD, det danske sprog og alt muligt andet."

På krisecentre ser man beskæftigelse som en mulig måde at hjælpe kvinder ud af vold og negativ social kontrol, og arbejde og uddannelse er altid en del af kvindernes handlingsplaner, hvis de er parate til det. Det er langt fra alle, forklarer faglig konsulent i LOKK, Pia Strøh. "I første omgang handler opholdet på et krisecenter om vold, og der er nogle faser, hvor man skal afdække, hvad volden gør ved en." Hun oplever, at især kvinder med børn ofte er interesserede i hurtigst muligt at få en indtægt, så de kan etablere sig og give deres børn samme muligheder som andre børn. Til gengæld peger Pia Strøh på, at kvinder med mange børn og mange opgaver i hjemmet typisk har sværere ved at bruge beskæftigelse som en løftestang til at skabe et nyt liv uden kontrol.

2.3 Kvinder med etnisk minoritetsbaggrund har høj arbejdsmotivation

Generelt fastslår såvel forskning som interviewpersonerne, at motivationen for at arbejde blandt kvinder med etnisk minoritetsbaggrund ikke udgør en barriere for deres beskæftigelsesmuligheder. Chefkonsulent og partner i Als Research, Bjarke Følner, udtrykker det meget klart: "Ideen om, at kvinderne generelt ikke har lyst til at arbejde, holder ikke. Det kan

man sige med sikkerhed.” Kvinder med minoritetsbaggrund er – som andre – drevet af, at løn kan bidrage til et større økonomisk råderum i familien og af, at et spændende job giver mening, men de kan også særskilt være motiverede af, at jobbet eksempelvis kan bryde ensomhed ved at give et fællesskab på en arbejdsplads og at kvinden gennem beskæftigelse kan være en god rollemodel for sine børn.

Når nogle kvinder alligevel mangler motivation, kan det ifølge projekt- og forskningskonsulent ved Væksthusets Forskningscenter, Safaa Mohamed Ali, handle om udfordringer med ligestilling i hjemmet og om identitet: ”Fortællingen om, at kvinder fra bestemte lande ikke kender til at gå på arbejde, er ikke noget, vi oplever. De ved, at et godt liv blandt andet kræver et job, hvor man tjener penge og kommer hjem efter fyraften, men der kan måske være en sygdomsidentitet eller en forældreidentitet, som er så stærk, at den overtrumfer arbejdsidentiteten.”

Mangel på selvtillid og selvværd kan også være årsagen til, at nogle kvinder ikke stræber efter et job. Hvis de aldrig tidligere har været på arbejdsmarkedet, kan de tvivle på, om de magter et arbejde, og tvivle på, hvad de egentlig kan. Voldsfaglig rådgiver ved Danner Uzma Ahmed fortæller om at for alle de kvinder hun møder, er ”arbejde er en prioritet, et mål og et ønske, men de ved bare ikke, hvordan de skal folde det ud.” Flere beskæftigelsesindsatser, civilsamfundsorganisationer og ligeledes KVINFOs mentornetværk fokuserer derfor på at afdække kvindernes ressourcer for at støtte dem i uddannelse, praktik eller arbejde.

2.4 Arbejdsmarkedet matcher ikke kvindernes behov

Flere interviewpersoner peger på, at arbejdsmarkedets manglende fleksibilitet og rummelighed også er en stor barriere for, at minoritetskvinder kan komme i beskæftigelse.

Særligt understreger flere, at der er behov for deltidsjob for mange kvinder, og især for enlige mødre, og at deltidsjob kan være første skridt på vej ind på arbejdsmarkedet. Socialrådgiver Christina Stærk fra Diversity Works siger: ”Mange kan ikke arbejde fuld tid men måske deltid, så den største barriere er, at arbejdsmarkedet ikke er gearret til det.” Projektkoordinator Camilla Sichlau fra Perspektiv er enig i at deltidsjob kan være en vej ind på arbejdsmarkedet også for den målgruppe som Perspektiv arbejder med; de ægtefælleforsørgede kvinder, der ikke modtager ydelser: ”En mor med fire små børn, kan måske kun arbejde tre dage om ugen, så hvis det handler om at få de kvinder i job, bliver man nødt til at forholde sig til, at de er en del af en helhed i hjemmet, der skal fungere. De skal måske starte med små skridt ind på arbejdsmarkedet, hvorefter det bliver nemmere efterfølgende at udvide timetallet.”

Sikkerhedskonsulent Sarah Gottschalck fra EKT i Københavns Kommune peger desuden på, at arbejdsgivere og kolleger skal kunne rumme de behov, der særligt kan være hos kvinder, som har været udsat for stærk negativ social kontrol: ”Hvis man har en eksmand eller en sag, der fylder virkelig meget, er jeg stor fortalere for, at kvinden snakker med sin arbejdsplads om det. Nogle gange tager vi med ud på arbejdspladsen og taler om, hvorfor kvinden for eksempel har en overfaldsalarm, har det rigtig svært hver anden fredag, når hun skal aflevere sit barn, eller kan være bange for, at eksmanden dukker op på arbejdspladsen, råber op og siger, at de skal fyre kvinden.”

2.5 Adgang til lønnet arbejde, praktik og sprogundervisning

Camilla Sichlau mener også, at nogle regler spænder ben for minoritetsetniske kvinders beskæftigelse så som, at det ikke længere er alle målgrupper, som kan få 100 procent lønrefusion i offentlige løntilskud, hvilket begrænser nogle gruppers adgang til opkvalificering indenfor områder, som for eksempel omsorgsarbejde.

Camilla Sichlau påpeger, at ”virkelig mange af kvinderne har husmorkompetencer, der flugter med job i det offentlige som omsorgsarbejde, køkkenarbejde og så videre, og de har brug for at få arbejdserfaring. Men det at få løn er afgørende.” En økonomisk gevinst af løntilskuddet

fastholder både hendes motivation og familiens opbakning. Flere interviewpersoner oplever desuden, at mange kvinder er frustreret over at blive sendt gentagende gange i praktik uden udsigt til job. Virksomhedspraktik kan være et rigtig godt værktøj i det beskæftigelsesrettede arbejde, men det kræver, understreger Sichlau, at det er tydeligt for kvinden, hvad det skal bruges til og hvorfor det er nødvendigt.

Endelig er der ifølge flere interviewpersoner behov for mere fleksible løsninger i forhold til danskundervisning. Sprogkompetence er en væsentlig forudsætning for at begå sig på det danske arbejdsmarked, men tilbuddet om gratis danskundervisning stopper efter fem års ophold i Danmark. Nogle kvindelige indvandrere og flygtninge har også brug for at modtage undervisning på hold uden mænd. Ikke kun for at beskytte dem mod eventuel negativ social kontrol fra mænd, men også for at øge deres muligheder for at deltage aktivt i undervisningssituationen. Leder af FAKTI Lise-Lotte Duch fortæller, at de har god erfaring med kravfri og rummelig danskundervisning, hvor der hverken er mødepligt eller eksamen.

2.6 Oplevelse af diskrimination fylder meget

Flere fremhæver desuden, at diskrimination på arbejdsmarkedet er en stor barriere for minoritetskvindes beskæftigelse. Seniorforsker ved VIVE Anika Liversage fortæller, at "nogle studier tyder på, at der er en relativt veldokumenteret diskriminationseffekt som måske kan have større betydning for beskæftigelsesgraden end den formodede negative sociale kontrol."

Projekt- og forskningskonsulent ved Væksthusets Forskningscenter, Safaa Mohamed Ali, beskriver, at mange minoritetskvinder sender ansøgninger uden nogensinde at få svar, og "det fylder rigtig meget hos kvinderne." Hun refererer til en kvinde, der ændrede sit navn til et mere dansk-klingende ved at fjerne et bogstav, og "lige pludselig blev hun indkaldt til samtaler²⁴." Safaa Mohamed Ali oplever, at fordomme kan gå "begge veje". "Mange virksomheder har forudindtagede antagelser om, at kvindelige indvandrere er svære at integrere, ikke kan dansk og ikke har forståelse for at gå på arbejde. Omvendt er der nogle kvinder, der oplever så mange afslag, at de skærer alle virksomheder og arbejdsgivere over en kam." Hun nævner samtidig, at der også er nogle brancher, eksempelvis transport og produktion, der gerne vil i kontakt med minoritetsetniske kvinder, men ikke formår at nå dem.

²⁴ Et korrespondancestudie om forskelsbehandling af kvinder på det danske arbejdsmarked, viste på basis af en felteksperiment med 1.350 fiktive jobansøgninger, at kvinder med mellemøstligt klingende navne skulle sende 18 procent flere ansøgninger for at blive indkaldt til samme antal samtaler som majoritetsetniske kvinder, og at minoritetsetniske kvinder med tørklæde (foto var vedlagt CV'et) skulle sende 60 procent flere ansøgninger. (Dahl, 2019).

YASMIN'S FORTÆLLING

Jeg kom til Danmark, da jeg var teenager. Jeg er opvokset i Mellemøsten.

Negativ social kontrol har været en del af hele mit liv. Mine forældre valgte min ægtemand. Min ægtemand valgte min uddannelse, min tøjstil, min måde at tænke på.

Jeg stillede ikke spørgsmålstejn ved det, for det var jeg ikke opdraget til at gøre. Negativ social kontrol er for mig en kulturarv, en social arv.

Begrænsning i forhold til beskæftigelse

I dag er jeg dansk statsborger. Både min eksmand og jeg har politisk asyl i Danmark, så jeg har altså ikke opholdstilladelse via ham. Og alligevel truede han mig med, at han ville sende mig hjem, hvis vi blev skilt. Han skabte ikke den trussel på baggrund af reglerne men på baggrund af kultur. Han mente, at han ejede mig og for eksempel kunne sende mig ud af Danmark. Jeg kendte ikke mine rettigheder, så det troede jeg på.

MIN MAND HAVDE IKKE NOGET IMOD UDDANNELSE, MEN ARBEJDE VAR ET PROBLEM. UDDANNELSE GAV STATUS, OG HAN VAR STOLT OVER, AT JEG VAR DYGTIG, AT JEG LÆRTE HURTIGT DANSK. MEN JEG SKULLE IKKE I ARBEJDE, FOR SÅ VILLE JEG BLIVE LIGESTILLET MED HAM

Min mand havde ikke noget imod uddannelse, men arbejde var et problem. Uddannelse gav status, og han var stolt over, at jeg var dygtig, at jeg lærte dansk hurtigt. Men jeg skulle ikke i arbejde, for så ville jeg blive ligestillet med ham. Han var bange for at miste kontrollen over mig og for at miste mig.

Kommunen tvang ham dog til at sende mig på kurser og den slags. Da mine forældre i mit hjemland fandt ud af det, satte de min mand på plads: Hans skulle ikke tjene penge på deres datter. Så dem i mit hjemland syntes, at de skulle bestemme over mit liv i Danmark. Det var ikke et spørgsmål om religion. Jeg kommer ikke fra en muslimsk familie.

En del af begrænsningerne handler om familieliv. Det er kvindens rolle er at være mor og omsorgskilde i familien. Og kan man være en god mor og en god kone og arbejde samtidig? Den anden del handler om en kulturel forståelse af, at en mand skal forsørge familien. Min mand var ærekær og følte, at hans ære blev truet. Hvis jeg arbejdede, så ville vi blive ligestillet, og det kunne han ikke acceptere. Det var æresrelateret, fordi det ifølge kulturen var hans ansvar, og hvis kvinden tager over, går det ud over hans mandighed. Spørgsmål om lige rettigheder og penge er et problem, når manden skal være forsørger.

Opgør med negativ social kontrol

I første omgang argumenterede og kommunikerede jeg. Talte om meningen med, at jeg skulle arbejde. Livet ville blive nemmere økonomisk. Og jeg garanterede min mand for, at det ikke ville gå ud over mit moderskab og koneskab.

Til sidst fik jeg næsten udgangsforbud. Min mand var bange for, at jeg ville blive 'for dansk' og forlade ham, hvis jeg blev økonomisk uafhængig. Det endte med, at jeg gik fra ham.

Jeg havde ingen penge, og jeg betalte en høj pris for at være en del af det danske samfund. Jeg boede på krisecenter i næsten et år. Men jo længere jeg boede i Danmark, jo mere havde jeg lyst til at være en del af samfundet. Jeg havde lyst til at give mine børn noget andet, end jeg selv har fået. Jeg blev faktisk 'for dansk' i forhold til min egen tankegang.

Med skilsmissen gik jeg fra både ham og hele min kultur. Det var, som om jeg næsten begik en forbrydelse. Jeg blev fordømt at alle, alle kaldte mig for egoist. Alle mine venner var hans venner. Jeg var helt alene i verden.

Det var ikke kun min mand mine forældre jeg gjorde op men, men også mit etniske netværk. Jeg blev dømt for at blive skilt, men også for motivet bag det. Det var mere mine drømme, de dømte, fordi jeg frigjorde mig selv.

Religionen er den samme, menneskerne er de samme – men jeg er ikke den samme. Jeg er blevet bevidst om mine rettigheder, og jeg er blevet økonomisk uafhængig. Jeg har ændret mig selv i stedet for at ændre verden.

Betydning af beskæftigelse

Mit arbejde er min identitet. For mig er det altafgørende at blive bekræftet i at være andet end mor, søster og kone. Jeg er blevet et individ gennem min arbejdsidentitet, det er en kæmpe stolthed for mig.

At kunne forsørge mig selv gør, at jeg kan skabe mit eget liv. Økonomisk frihed motiverer mig til at fortsætte. Ingen skal bestemme over mig.

Der er mange kvinder, der selv kontrollerer deres døtre. De kvinder skal man også være opmærksom på. For hvis Fatma på 50 kommer ud og arbejde, så vil hun ikke selv kontrollere sine døtre. Første og andengenerationskvinder skal ud på arbejdsmarkedet. Døtrene bruger deres mødre som rollemønstre og ender ofte med at leve den samme livsstil. Så det er vigtigt at få nogle voksne kvinder til at bryde ud og komme i job.

Negativ social kontrol er ofte en flok, der snakker om en anden flok. Rigtig mange kvinder nedgør hinanden. Hvis nogle kvinder – nogle 'sladrekoner' – kommer ud på arbejdsmarkedet, så har de ikke længere tiden til at sladre om den anden flok.

Så vil negativ social kontrol ophøre. Og samtidig, hvis kvinden selv er på arbejdsmarkedet, skaber hun en ny kulturarv til sine døtre og stopper med at kontrollere børnene.

Men hvis man skal flytte Fatma, så skal man også lytte til og forstå Fatmas rolle i familien og hele strukturen. Man skal forstå hierarkiet for at kunne hjælpe. Det skal være meningsfuldt for dem alle, at Fatma får et job. Det er afgørende at inddrage hendes familie og kultur, for det er jo heller ikke sikkert, at kvinden vil bryde med sin kultur, sådan som jeg har gjort. så alle får viden og information. Man skal ikke *redde* kvinden, man skal *empower* hende, så hun selv kan skabe sin verden.

**MAN SKAL IKKE REDDE
KVINDEN, MAN SKAL
EMPOWER HENDE, SÅ
HUN SELV KAN SKABE
SIN VERDEN**

DEL 3: UDFORDRINGER MED AT IDENTIFICERE OG HÅNDTERE NEGATIV SOCIAL KONTROL SOM BARRIERE FOR BESKÆFTIGELSE

Denne del præsenterer interviewpersonernes erfaringer med, hvordan og hvorfor negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse i praksis opleves som svært at identificere, og om der egentlig er tale om negativ social kontrol, når de møder minoritetskvinder, der ikke virker motiveret til at arbejde.

Samtidig fremhæves en række forhold, som interviewpersonerne oplever typisk vanskeliggør, at kvinderne selv tør, kan og vil bidrage til i første omgang at belyse, at de er udsat for negativ social kontrol, og dernæst eventuelt forlade eller bryde med den. Endelig belyses forskellige udfordringer i kontakten mellem det offentlige system og minoritetskvinder, der yderligere kan gøre det svært at opdage og håndtere negativ social kontrol.

3.1 Problemer med misforståelser og tvivlstilfælde

Mange interviewpersoner beretter om store udfordringer blandt frontpersonale med at identificere negativ social kontrol. Ifølge førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, er frontpersonalet blevet stillet i en svær situation, fordi lovgivningen i høj grad lader det være op til dem at fortolke hvor grænserne går.

Erfaringen er, at man nogle gange unødigt får udpeget noget som negativ social kontrol, fordi man misforstår en sammenhæng og ikke grundigt nok undersøger den ud fra kvindens perspektiv, men i stedet fortolker med egne for-forståelser. Andre gange overser man måske reel negativ social kontrol, eksempelvis fordi kvinden skjuler, at hun er underlagt kontrol, eller selv ikke er klar over det, fordi hun har internaliseret den patriarkalske tankegang, der ligger bag, og har overtaget den sociale kontrols logikker. Og så er der alle de mange tvivlstilfælde, hvor man som fagprofessionel skal vurdere, om kvinden afholder sig fra arbejde, fordi hun selv frivilligt foretrækker en traditionel kønsrolle uden for arbejdsmarkedet, eller måske blot ikke ved, hvordan hun skal forene husmoderrollen med at være udearbejdende.

Projekt- og forskningskonsulent ved Væksthuset Forskningscenter, Safaa Mohamed Ali, er en af dem, der har eksempler på misforståelser, der viser sig at have en logisk forklaring og ikke er udtryk for negativ social kontrol. Det gælder blandt andet kvinden med et rengøringsjob, der ringede så hyppigt til sin mand i arbejdstiden, at hendes kollegaer troede, hun blev kontrolleret og undertrykt. Det viste sig dog, at kvinden havde brug for mandens hjælp til at oversætte vejledninger på rengøringsprodukter, fordi ægtefællen var bedre til dansk end kvinden. Et andet eksempel er kvinden, der arbejdede i et sommerhusområde, og hver dag blev kørt derhen af sin mand, hvorefter han sad og ventede på hende i bilen. Igen troede kollegaerne, at der var tale om negativ social kontrol, men den egentlige grund var, at hun var bange for at cykle i et mennesketomt område.

Generelt oplever flere interviewpersoner, at negative for-forståelser om etniske minoriteter risikerer at medføre, at man fejlfortolker en kvindes situation som udtryk for negativ social kontrol. Safaa Mohamed Ali begrundet det med begrebets uklarhed: "Hele det her koncept med negativ social kontrol er blevet en samlebetegnelse for alt det, man ikke forstår. Alt det som er lidt anderledes".

Som eksempler på tvivlstilfælde fortæller chef Marianne Hauerslev og konsulent Britt Hauberg fra Kvinder i job om deres udfordringer med at vurdere, om det er en kvindes egen forventning eller hendes mands begrænsning, der gør, at hun ikke kan arbejde, fordi hun skal lave "sekstimers simreretter, til når børnene kommer hjem fra skole". Seniorforsker ved VIVE, Anika Liversage, spørger tilsvarende: "Er det nødvendigvis social kontrol, hvis man laver tre retter pakistansk mad om dagen, og det derfor er svært at få et fuldtidsjob? Mit svar er nej." Leder af Kringlebakken Lisbeth Vibe Utzon fortæller om en anden problematik, der ofte kan spænde ben for kvindelige

indvandrere og flygtningsbeskæftigelse, nemlig at forældrene ikke ønsker at barnet skal i vuggestue. Nogle ville være i tvivl, om det kunne være udtryk for negativ social kontrol, men sådan ser Lisbeth Vibe Utzon det ikke: "Jeg vil ikke kalde det negativ social kontrol, men at man gør noget andet i kvindens hjemland, når man er en god mor, nemlig selv at passe sit barn. I de fleste andre lande har man ikke vuggestuer."

I situationer hvor kvinder med etnisk minoritetsbaggrund udtrykker stærke ønsker om at opretholde traditionelle kønsroller, kan der ofte opstå tvivl om, hvorvidt hun er udsat for negativ social kontrol eller ej. Nawal El Falaki fra Mindbee oplever, at det ofte kan handle om kvindens egne forventninger, især blandt familiesammenførte kvinder fra Mellemøsten, hvor familiestrukturen typisk tilskriver, at manden er forsørger, og kvinden tager sig af børneopdragelse og huslige pligter. Det kan ifølge Nawal El Falaki spænde ben for kvindens eget syn på beskæftigelse, fordi hun finder det "uoverskueligt at skulle rumme det hele" som både primær omsorgsperson med en ulige arbejdsfordeling i hjemmet og en 37-timers arbejdsuge.

Det genkender sikkerhedskonsulent i EKT i Københavns Kommune, Sarah Gottschalck: "Mange kvinder har ingen i deres netværk, der arbejder, så hvordan skulle de kunne forestille sig, at man kan nå både at hente børn, lave mad, vaske tøj og samtidig have et job. Hvis man ønsker eller forventes at være 100 procent husmor, 100 procent mor og også udearbejdende, er det jo en umulig opgave. Jeg har haft mange samtaler om den kabale." For Sarah Gottschalck går skellet mellem negativ social kontrol og ønsket om at leve en traditionel husmodertilværelse ved, om manden er utilbøjelig til at ændre på arbejdsfordelingen i hjemmet: "Hvis det handler om, at han 'fandeme ikke skal gøre rent, for det er noget kvinder gør', så vil jeg se det som negativ social kontrol, fordi hans rolle som patriark i så fald begrænser kvinden."

3.2 Undersøg, inddrag og søg sparring

Kort tid til samtaler, manglende viden om negativ social kontrol og begrebets uklare afgrænsning er nogle af årsagerne til, at det som fagprofessionel kan være vanskeligt i praksis at spotte negativ social kontrol i forhold til beskæftigelse. Mange interviewpersoner understreger derfor, at det er ekstra nødvendigt at gå grundigt til værks i sin undersøgelse af sammenhængen i en kvindes situation.

Projekt- og forskningskonsulent ved Væksthusets Forskningscenter, Safaa Mohamed Ali, spørger eksempelvis altid kvinder, om der er tale om negativ social kontrol eller der er andre ting på spil, når kvinderne beretter om at være overbebyrdede af huslige pligter. Socialrådgiver hos Diversity Works, Shezeen Ahmed, søger også altid at være nysgerrig over for kvindens situation, for som fagperson har "man et ansvar for at arbejde med sine egne for-forståelser og have et helhedssyn på de mennesker, man sidder over for." Projektkoordinator hos Perspektiv, Camilla Sichlau, forholder sig altid til det, hun kalder kvindens handlerum: "Vi bliver nødt til at fokusere på hendes personlige frihed. Hvis hun vil noget andet, kan hun så det? Og virker det som om, at hun kan det, hun gerne vil, eller er der noget, som begrænser hende?"

Mange steder er der i dag også skabt mulighed for at få sparring og rådgivning fra eksempelvis sikkerhedskonsulenter, social kontrol-vejledere og særlige videnspersoner i jobcentrene. En af dem er sikkerhedskonsulent Heidi Breinholt fra TÆK i Aarhus Kommune, der anerkender, at det er vanskeligt at identificere negativ social kontrol, fordi der typisk er flere gråzoner: "Kan man sige, hvad er henholdsvis udtryk for negativ social kontrol og for opdragelse? Og hvad hvis en kvinde fortæller, at 'i min kultur er det sådan og sådan'. Så kan jeg sige, at hun har ret til noget andet, for min opgave er meget at oplyse om rettigheder og muligheder. Jeg kan ikke fortælle, hvad et godt liv er for den enkelte."

3.3 Særlige udfordringer for kvinder udsat for negativ social kontrol

Baseret på interviewpersonernes erfaringer og viden er der en række udfordringer, som kvinder med etnisk minoritetsbaggrund – især indvandrere og flygtninge – oplever i forhold til at kunne takle negativ social kontrol, også specifikt i forhold til deres beskæftigelsesmuligheder. Kendskab til disse kan bidrage til at styrke fagprofessionelles håndtering af sager, hvor kvinder er blevet udsat for denne type kontrollerende adfærd og magtudøvelse. Overordnet er interviewpersonerne enige om, at ægtefælleforsørgede og familiesammenførte kvinder er de to grupper, der er i størst risiko for at blive udsat for negativ social kontrol.

3.3.1 Lever isoleret og mangler netværk

En af de store risikofaktorer i forhold til negativ social kontrol er, at mange – især ægtefælleforsørgede kvinder – lever isoleret. Ofte mangler de et netværk, der kan hjælpe i tilfælde af vold og negativ social kontrol, og de kan således nemmere blive fastholdt i hjemmet.

Selve isolationen og det manglende netværk er ifølge leder af RED-Rådgivning, Annelise Murakami, ofte også en del af den kontrollerende adfærd. For kvindens færden uden for hjemmet og nærmiljøet og etablering af kontakt med mennesker med forskellige værdisæt, ses som en trussel mod udøvernes magt. Det understreger ifølge Annelise Murakami vigtigheden af, at minoritetskvinder kommer i beskæftigelse fordi "alt der kan styrke brobyggende social kapital er sindssygt vigtigt," og det kan virke forebyggende mod negativ social kontrol.

Ifølge interviewpersonerne lever mange ægtefælleforsørgede og medfølgende ægtefæller i lukkede cirkler i udsatte boligområder og kender stort set kun andre fra samme oprindelsesland eller fra samme kultur. De kommer sjældent eller slet ikke i kontakt med myndighederne, fordi de ikke får offentlige ydelser og der er derfor ingen krav om at deltage i forskellige beskæftigelsesrettede tilbud.

Projektkoordinator Camilla Sichlau fra Perspektiv påpeger, at ingen dermed "har snor i" disse kvinder og ej heller kan hjælpe dem ud på arbejdsmarkedet: "De går hjemme uden at kunne etablere fællesskaber, få venner, øve eller vedligeholde deres danskundskaber og bliver måske mere og mere ensomme eller lukker sig om sig selv. Det er en ond cirkel. Derfor er det rigtig vigtigt med tilbud til den gruppe for at få dem videre."

Ekstreme tilfælde af negativ social kontrol kan føre til yderligere isolation og tab af netværk, fordi kvinder, der bryder ud eller søger hjælp, kan være nødt til at flytte til et andet sted og få en ny identitet af frygt for repressalier.

3.3.2 Kender ikke rettigheder eller mener ikke de gælder for dem

Et andet forhold, der gør det sværere for kvindelige indvandrere og flygtninge, herunder især de ægtefælleforsørgede og familiesammenførte kvinder, at gøre op med negativ social kontrol er, at de enten mangler viden om deres rettigheder på grund af dårlige danskundskaber eller manglende forståelse af det danske system. Eller at de har den opfattelse, at nogle rettigheder i Danmark ikke gælder for dem.

Nawal El Falaki fra Mindbee forklarer sidstnævnte med, at en kollektivistisk tankegang kan stå i vejen for kvindens individuelle valg: "Hun kan ikke træffe beslutninger selv på trods af, at hun ved, hun har nogle rettigheder, for hun skal tænke på hele sin udvidede families ve og vel. Derfor er det vigtigt, at man taler med kvinderne ikke blot om juridiske og demokratiske rettigheder, men også om retten til selv at leve lykkeligt."

3.3.3 Usikkert opholdsgrundlag gør kvinderne mere sårbare

En tredje faktor, der gør ægtefælleforsørgede og familiesammenførte kvinder meget udsatte i forhold til negativ social kontrol, er, at deres opholdstilladelse er betinget af ægtefællen²⁵. Derudover får flygtninge til Danmark midlertidig opholdstilladelse.

²⁵ Se Liversage (2021).

Usikkerheden forbundet med et manglende selvstændigt opholdsgrundlag rammer på flere måder. Frygten for, at man bliver udvist til sit oprindelsesland, kan i sig selv betyde, at kvinder begrænser deres egen eller deres børns adfærd. En vestlig livsstil levet i Danmark kan resultere i vold og udstødelse i nogle lande, hvis man vender hjem. Trods og undslipper kvinden den negative sociale kontrol og bliver skilt, er der en risiko for, at hun bliver udvist og måske må efterlade sine børn i Danmark. I hjemlandet kan hun som fraskilt risikere at blive stemplet som en dårlig kvinde og blive udsat for fortsat negativ social kontrol fra eksempelvis sin egen familie, svigerfamilien eller andre.

I Danmark kan kvindens ægtefælleafhængige opholdstilladelse også udgøre en barriere for beskæftigelse, enten fordi arbejdsgivere ikke tør investere i en medarbejder, der måske forlader landet igen²⁶, eller fordi kvinder uden permanent opholdstilladelse selv udviser det, som projekt- og forskningskonsulent ved Væksthusets Forskningscenter, Safaa Mohamed Ali, kalder "kuffertmentalitet". Begrebet henviser til, at kvinden ikke kan se pointen i at opkvalificere sig gennem uddannelse eller at lære dansk, hvis hun forventer at blive udvist.

Flere interviewpersoner beretter, at kvinders frygt for at miste deres opholdsgrundlag bruges aktivt i udøvelsen af negativ social kontrol. Det sker for eksempel ved, at manden begrænser kvindens adgang til beskæftigelse og sprogundervisning for at fastholde hende i ægteskabet og gøre det svært for hende at leve op til de krav, der skal til for at opnå en permanent opholdstilladelse, der er uafhængig af ægteskabet.

Nawal El Falaki fra Mindbee oplever det ofte: "Når manden har hentet en kvinde fra udlandet, er det som om, at han helst ikke vil have, at hun går på arbejde. Han er bange for, at hun så vinker farvel til ham, efter at hun får permanent ophold." Erfaringen hos leder af RED-Rådgivning, Annelise Murakami, er også, at kvindernes opholdsgrundlag bevidst bruges i den negative sociale kontrol: "Det er rigtig nemt for en partner og partnerens familie virkelig at betragte kvinden som arbejdsmæssig ressource i hjemmet, fordi truslen om at blive sendt tilbage er ekstrem."

Der findes en undtagelsesbestemmelse i udlændingelovgivningen, så kvinder ikke automatisk udvises af Danmark, hvis det kan dokumenteres, at de har været udsat for fysisk eller psykisk vold af ægtefællen, at skilsmissemænd skyldes vold, samt at man har opnået en vis tilknytning til Danmark²⁷. Undtagelsesbestemmelsen gælder dog ikke for medfølgende ægtefæller, som dermed stilles dårligere end andre kvinder. Flere interviewpersoner peger på, at bestemmelsen kan være svær at anvende i praksis, fordi negativ social kontrol er sværere at bevise end fysisk vold. Som voldsfaglig rådgiver på Danner, Uzma Ahmed, siger, kræver det, at man er "sin egen jurist på forkant", fordi dokumentationen skal indsamles før bruddet, hvilket er en vanskelig opgave især for de mest udsatte kvinder uden uddannelse og dansk kundskaber. Derudover oplever chef for Viden og Udvikling i Dansk Flygtningehjælp, Mette Blauenfeldt, at "bare det, at du ikke kan garantere kvinderne, at de får lov at få eget opholdsgrundlag, gør, at de afholder sig fra at prøve."

3.3.4 Islamisk ægteskab og skilsmissepraksis kan være barriere

En fjerde faktor, der kan gøre det svært for kvinder med etnisk minoritetsbaggrund at bryde med negativ social kontrol, er, at nogle af dem ikke kan få opløst deres islamiske ægteskab (*nikah*) uden mandens samtykke²⁸.

Flere interviewpersoner oplever, at det er en stor udfordring i forbindelse med negativ social kontrol. Men fordi der er mange forskellige traditioner og praksisser blandt muslimer i Danmark, er det langt fra alle muslimske kvinder, der oplever problemer med at opnå skilsmisse. Projekt- og forskningskonsulent Safaa Mohamed Ali fra Væksthusets Forskningscenter fortæller

²⁶ Se Bredgaard og Ravn (2019).

²⁷ Se udlændingelovens §19, stk 7

²⁸ Se straffelovens §243, lovforslagets bemærkninger om fastholdelse i ægteskab: <https://dkr.dk/vold-og-voldtaegt/psykisk-vold/lovgivning>

eksempelvis, at hun ikke oplever det i somaliske miljøer. Problemet gælder særligt for minoritetskvinder fra oprindelseslande, der benytter sig af islamisk familielew, men der er også grupper, der anser *nikah* for automatisk opløst ved en dansk skilsmisse (Liversage & Petersen 2020).

Seniorforsker ved VIVE, Anika Liversage, forklarer, at når mændene mister deres magt og føler sig truede, kan de bruge den islamiske skilsmisse, som er "revet løs af sin oprindelseslandskontekst," hvor kvinder har mulighed for at gå til en domstol, "hvis hun havde gode grunde og kunne finansiere en retssag, så kunne hun komme ud af ægteskabet, selvom manden undsagde det."²⁹ Men under alle omstændigheder, "kommer det meget til at handle om magt, mere end det handler om religion."

Sikkerhedskonsulent i TÆK i Aarhus Kommune, Heidi Breinholt, har mødt en del muslimske kvinder, som havde problemer med at få en islamisk skilsmisse, fordi manden nægtede det. Hun har også oplevet, at manden og kvinden var enige om skilsmisse og at flytte hver for sig, men hvor kvinden alligevel efterfølgende blev udsat for negativ social kontrol af sin familie. "De mente ikke, at kvinden måtte bo alene og truede eller gik så vidt som til at eftersøge kvinden eller kræve, at hun flyttede til et andet land for at bo hos noget familie. Vi oplever også kvinder, som bliver presset til at afgive forældremyndigheden eller truet med, at børnene bliver taget ud af landet."

Ud over frygt for at miste sit opholdsgrundlag, kan der også være økonomiske barrierer for skilsmisse, og netop derfor kan beskæftigelse være vigtig. Ved en skilsmisse bliver ressourcetsvage kvinder dårligere stillet både økonomisk og socialt. Man skal genetablere sig med ny bolig og bliver enlig forsørger, og måske skal man betale medgift tilbage. Derudover frygter mange chikane og repressalier fra familien og den sociale isolation, som kan forekomme, hvis manden og nærmiljøet ikke anerkender skilsmissen. Leder hos FAKTI, Lise-Lotte Duch, fortæller, at det er derfor, at mange kvinder i deres forening holder deres skilsmisser hemmeligt.

Udfordringerne med islamisk skilsmisse er baggrunden for Exitcirkelns indsats Til døden os skiller, som oplyser muslimske kvinder om deres rettigheder og mulighed for at få en islamisk skilsmisse og udfordrer mandens ret til at have det sidste ord. Målet med indsatsen er ifølge direktør Sherin Khankan, "at alle moskeer i Danmark implementerer kvindens ret til skilsmisse i ægteskabskontrakterne ved at koble dansk lovgivning med islamisk praksis, så når man giftes islamisk, skal man først giftes efter dansk lov, og bliver man skilt efter dansk lov, er man også skilt islamisk." Sherin Khankan tilbyder selv islamisk skilsmisse som imam i Mariam-moskéen og havde på interviewtidspunktet (8/6/22) gennemført 58, hvor der i samtlige tilfælde var vold i ægteskabet³⁰. Der kan dog stadig være den udfordring, at en islamisk skilsmisse udført af en kvindelig imam ikke altid accepteres i nærmiljøet.

3.3.5 Stigmatisering kan være en barriere for at få hjælp

Flere interviewpersoner nævner, at det store fokus i den offentlige debat på negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse for kvinders med minoritetsetnisk baggrund har skabt problemer i arbejdet med at bekæmpe negativ social kontrol, herunder på beskæftigelsesområdet.

²⁹ Islamiske domstole findes ikke i Danmark. Forskning i Danmark viser, at der er ikke meget hjælp at få fra de islamiske autoriteter, der ikke har handlekraft. Mange imamer ønsker ikke at blive involveret i sager pga. en oplevet sikkerhedsrisiko, og fordi *nikah*-opløsning afhænger af mandens og nærmiljøets accept. Forsøg på at grundlægge islamisk skilsmisseråd er endnu ikke lykkedes (Liversage og Petersen, 2020). I sit interview beskriver Jesper Petersen det pres, der lægges på islamiske autoriteter til at finde en løsning, og påpeger at, "man kan ikke bare smide socialfaglige problemer over på folk, der har meldt sig som frivillige til at lede bøn i danske moskeer. De er typisk hverken kvalificerede eller har magt til det." Dette skaber, forklarer han, en paradoks situation hvor presset på at finde en løsning fører til dannelse af parallelle retsinstitutioner (shariatråd), som ellers ikke er et politisk ønske i Danmark.

³⁰ Det er steget kraftigt i det seneste års tid, så der per 8/6/23 er gennemført 102 skilsmisser i alt.

Khaterah Parwani, direktør i LØFT, fortæller, at "mange af vores unge har mere eller mindre fuldstændig kvalme over den måde vi taler om problemet på. Mange siger 'Det er vores familie, vores forældre. Jeg må gerne kalde min far et røvhul, men det må du ikke.'"

Generalsekretær i Sabaah, Amma Asare-Nyako, understreger det vigtige i at forstå nuancerne og være opmærksom på, hvordan man kan støtte uden at være ekskluderende over for dem, man ønsker at hjælpe: "Vi skal generelt i vores samfund være opmærksom på det sprog, der bruges, for ikke at stigmatisere nogle grupper." Dansk Flygtningehjælps forebyggende indsats mod negativ social kontrol, Ret til ligestilling, anvender en rettighedsbaseret tilgang for at opnå dialog om kvinders ligestilling med deltagerne. Mette Blauenfeldt forklarer: "Vi har oplevet minoritetsborgere, der har sagt, 'nu gider vi ikke høre mere på, at vi opdrager vores børn helt forkert, og at vi har de forkerte værdier.' Vores erfaring er, at når man starter med et rettighedsudgangspunkt, så er det nemmere at komme videre til at tale om et værdiladet og værdibåret emne."

Mange interviewpersoner mener, at det er vigtigt at være opmærksom på problemstillingen om stigmatisering, når man arbejder med negativ social kontrol, herunder i forhold til beskæftigelse.

3.4 Udfordringer i kvinders kontakt med det offentlige

Interviewpersonerne nævner særligt tre forhold, der kan vanskeliggøre kontakt med det offentlige for kvinder med minoritetsetnisk baggrund og dermed muligheden for at opdage, om de er udsat for negativ social kontrol i relation til beskæftigelse.

Det drejer sig dels om den systemangst, som mange oplever, når de kommer i kontakt med myndighederne. Og dels handler det om brugen af bisiddere og tolke.

3.4.1 Mistro til myndigheder

Mange kvindelige indvandrere og flygtninge har en udbredt mistillid til eller ligefrem frygt for myndigheder og offentlige systemer. Det kan skyldes negative erfaringer fra hjemlandet, misinformation om konsekvenser ved kontakten, og den indbyggede magtrelation der eksisterer, fordi myndighedspersonen har en kontrolfunktion og kan iværksætte sanktioner. Den såkaldte systemangst opleves især blandt kvindelige flygtninge fra lande med autoritære regimer. Tilsammen betyder det, at det kan være ekstra svært for kvinder udsat for negativ social kontrol at række ud efter hjælp, og det kan være svært for en sagsbehandler eller jobkonsulent at etablere den nødvendige kontakt og fortrolighed.

Leder af FAKTI, Lise-Lotte Duch, fortæller om en episode, der illustrerer kvindelige flygtninges frygt for myndigheder. Hun ledsagede en kvinde til et møde i jobcentret, der foregik i en fredelig og venlig atmosfære, men fordi kvinden var torturoverlever udløste mødet kraftige reaktioner. Kvinden rystede allerede før mødet over hele kroppen og efterfølgende "knækkede benene sammen under hende, så hun måtte sætte sig på trappetrinnet. Hun brød fuldstændig sammen, hulkede og rystede i en voldsom angstreaktion."

Andre interviewpersoner beretter om, at misinformation i minoritetsmiljøer om offentlige myndigheder også kan forhindre kvinder i at række ud efter hjælp og fortælle, at de eksempelvis forhindres eller begrænses i at arbejde på grund af negativ social kontrol. En udbredt misinformation er, at kontakt med det offentlige system automatisk er lig med, at ens børn bliver fjernet fra hjemmet. Misinformationen kan være plantet af udøveren eller medudøvere som led i negativ social kontrol for at afholde kvinderne fra at tale med myndigheder om deres situation. Sikkerhedskonsulent Heidi Breinholt fra TÆK i Aarhus Kommune oplever, at eksempelvis familiesammenførte kvinder nogle gange har "en iboende angst for alt, der har med kommunen at gøre", fordi de er blevet advaret af svigerfamilien om, "at de tager børnene." Nawal El Falaki fra Mindbee fortæller, at underretninger efter serviceloven med den hensigt at hjælpe udsatte børn og familier også typisk fremkalder frygt for at miste børnene, og at det forhindrer kvinder i at henvende sig til kommunen.

Projekt- og forskningskonsulent Safaa Mohamed Ali fra Væksthusets Forskningscenter oplever desuden, at kvindelige indvandrere og flygtninge ofte ikke er vant til fra deres hjemland, at informationer deles på tværs af det offentlige system, og bliver nervøs for, hvad den deling kan betyde for deres liv. Kvinderne kan for eksempel være bekymrede for, at de får problemer i deres praktik, hvis det rapporteres, at børnene ikke klarer sig godt i skolen. En undersøgelse fra Væksthusets Forskningscenter (2019) viser, at kvinders forhold til jobcentermedarbejdere ofte er problematisk og konfliktfyldt, fordi de ser dem som myndigheds personer, der kun udøver kontrol. Safaa Mohamed Ali siger: "Fortællingen om, at beskæftigelsessystemet ikke vil en noget godt, fylder meget. Det skyldes, at kvinderne oplever at blive sendt i endeløse praktikker, aktiveret og sanktioneret. Jeg tror, at kvinder ville åbne mere op om at leve med en mand, der ikke vil dem det godt, hvis de så jobcentermedarbejdere som nogle, der er på kvindernes side."

3.4.2 Bisidderrollen kan misbruges til at udøve negativ social kontrol

I møder med det offentlige har alle ret til at medbringe en bisidder som støtte. Men der kan være tvivl, om bisidderen er udøver af negativ social kontrol.

Sikkerhedskonsulent Sarah Gottschalck fra EKT i Københavns Kommune har erfaring for, at "i sager, hvor det er allertydeligst, at der er negativ social kontrol, er ægtefællen altid med som bisidder og taler, svarer og afbryder på vegne af kvinden. Så bliver det tydeligt, at der er en eller anden kontrolmekanisme." Men det er ikke altid så tydeligt. Konsulent Mette Bechsgaard Høgh fra Enheden mod negativ social kontrol i Odense Kommune fortæller, at "nogle oplever udfordringer med bisiddere, der blander sig eller styrer samtalen. Det kan være svært at skelne mellem, om der er tale om omsorg eller kontrol fra bisidderens side, så det kræver, at man som fagperson tør være nysgerrig på bisidderens involvering."

Ifølge Forvaltningslovens §8, stk. 2 kan man udelukke en bisidder fra samtalen, hvis man kan påvise, at vedkommende ikke tjener sagens interesse. Ifølge sikkerhedskonsulent Heidi Breinholt fra TÆK i Aarhus Kommune kan det være vanskeligt at finde ud af, hvilke kriterier der skal anvendes. Hun fortæller, at SIRI har udarbejdet en vejledning til landets kommuner om udelukkelse af bisiddere, samt at man også i Aarhus har lavet en intern guide³¹. Sikkerhedskonsulent Sarah Gottschalck fra EKT i Københavns Kommune mener også, at man nøje skal overveje at afvise en bisidder, der udøver negativ social kontrol, fordi det kan have negative konsekvenser for kvinden: "Man må spørge sig selv, hvilken konflikt man risikerer at give hende med hjem, og om det kan betyde, at hun ikke kommer mere i jobcentret, eller at der bliver lukket endnu mere ned for hendes kontakt. Det er sjældent smart at stille hårdt mod hårdt." Hendes kollega i EKT, konsulent Annelise Andersen, har oplevet, at det er gået godt de gange, hun har ladet manden være med fra starten, hvorefter han langsomt har givet slip og ladet sin kone gå alene til møder og vælge praktik. En tredje måde at håndtere en mandlig bisidder, man mistænke for at udøve negativ social kontrol, er at tale med kvinden på andre måder end ved formelle møder. Indsatskoordinator Amal Saada fra Team Integration i Odense Kommune har for eksempel mødt kvinder på deres praktikplads.

3.4.3 Udfordringer med tolkning

Utilstrækkelige dansk kundskaber er en af de største barrierer for, at kvindelige indvandrere og flygtninge kan komme i beskæftigelse, og er samtidig en stor barriere for voldsudsatte kvinder, der har brug for hjælp. Manglende sprogfærdigheder gør kvinderne mere sårbare. Som nogle interviewpersoner påpeger, er det også i voldsudøverens interesse, at kvinden ikke lærer dansk. Udøveren kan afholde hende fra at lære dansk for at gøre hende afhængig af sig, forhindre hende i at arbejde og søge viden om sine rettigheder og muligheder, eller for at afskære hende fra at kunne opnå et selvstændigt opholdsgrundlag i Danmark.

³¹ Udlændinge- og Integrationsministeriet udgav i august 2022 en vejledning til sagsbehandlere om udelukkelse af bisiddere og partsrepræsentanter ved jobcentersamtaler i tilfælde af negativ social kontrol (Udlændinge- og Integrationsministeriet, 2022b).

Mangelfulde sprogfærdigheder giver også udfordringer i mødet med offentlige instanser. Kvinden kan have svært ved at forklare sin situation og for frontmedarbejdere blandt andet i jobcentre kan det gøre det vanskeligt at opdage og håndtere negativ social kontrol. Hvis kvinden ikke taler tilstrækkeligt dansk, er det nødvendigt at bruge tolk, hvilket kan give udfordringer. Dels kan kvaliteten af tolkningen være så ringe, at samtalen ikke præcist kan afdække, hvad der foregår i kvindens liv. Indsatskoordinator Amal Saada fra Team Integration i Odense Kommune har oplevet, at "nogle tolke ikke ved, hvad negativ social kontrol er, eller oversætter det fuldstændig forkert." Hun opfordrer derfor til, at man forbereder tolken på, hvad samtalen handler om. Desuden nævner flere interviewpersoner, at nogle kvinder er bange for, at deres anonymitet bliver kompromitteret, eller at tolken kender hendes familie eller netværk. Sikkerhedskonsulent fra EKT i Københavns Kommune, Sarah Gottschalck, har "mere end en gang oplevet, at det gik rigtig galt, og det kom ud, hvad der blev talt om."

Nogle interviewpersoner foreslår, at man forsøger at imødegå problemet ved at sørge for, at tolken ikke kommer fra lokalområdet, ved at bruge video- eller telefontolk, eller ved at spørge kvinden, om hun har en foretrukken tolk. Flere interviewpersoner nævner, at en tolkeautorisation også kunne øge kvaliteten og sikre at tavshedspligten bliver overholdt.

3.5 Udfordringer i offentlig håndtering

Det offentlige systems håndtering af sager kan også bidrage til, at kvinder udsat for negativ social kontrol ikke får den fornødne hjælp. Det drejer sig ifølge interviewpersonerne især om udfordringer ved den forskelligartede organisering af området i landets kommuner og et ofte mangelfuldt samarbejde på tværs af forvaltninger og fagpersoner. Frivilligchef hos Søstre mod vold og kontrol, Kefa Abu Ras, beskriver for eksempel, at hun oplever, at kvindelige asylansøgere bliver nægtet adgang til krisecentre, fordi det er uklart, hvem der skal betale for deres ophold, når de ikke har et CPR-nummer.

Det offentlige system kan også risikere at overse negativ social kontrol, fordi det kan være svært at opbygge en tillidsfuld relation til kvinder, eller fordi offentligt ansatte kan have berøringsangst over for emnet.

3.5.1. Uens organisering og sagsgange

Flere interviewpersoner nævner, at en forhindring for både at identificere og håndtere negativ social kontrol er, at det i mange kommuner ikke står klart, hvad man skal gøre, når man møder problemet. De efterspørger derfor, at det gøres obligatorisk for kommuner at have en beredskabsplan for at skabe klarhed og ensartede sagsgange³².

Flere interviewpersoner mener også, at der i mange kommuner mangler samarbejde på tværs af forvaltninger og faggrupper, som vil kunne give en mere helhedsorienteret løsning. SIRI har gennemført projektet Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse med 15 kommuner, og specialkonsulent Anja Weber Stendal oplevede, "at der er stor forskel på, hvor meget organiseringen understøtter tværfaglighed. Selvom nogle kommuner trækker flere fagligheder ind, bliver det stadig en meget monofaglig proces. Det ville være givtigt med strukturer, der giver et godt tværfagligt samarbejde, og hvor systemerne taler bedre sammen."

I flere kommuner er der opmærksomhed på vigtigheden af det brede samarbejde. I Københavns Kommune er Beskæftigelsesforvaltningen forpligtet til at inddrage jobrådgivere, og samarbejder med hjemløseenheden og Etnisk Konsulentteam. I København, Aarhus og Odense Kommune er der oprettet særlige enheder, der arbejder med negativ social kontrol, hvor man kan få sparring

³² Beredskabsplaner er aktuelt ikke obligatoriske på voksenområdet. SIRI har udarbejdet en vejledning til, hvordan kommuner understøtter og styrker deres strategiske indsats, forebyggende arbejde og konkrete sagshåndtering af negativ social kontrol. Ifølge SIRI arbejder en del kommuner med beredskabsplaner, og ved udgangen af 2022 havde SIRI selv rådgivet i alt 23 kommuner i at udarbejde en beredskabsplan og er for øjeblikket ved at rådgive yderligere otte kommuner.

og rådgivning, ligesom alle kommuner også kan få rådgivning hos de nationale sikkerhedskonsulenter³³.

Leder af viden og udvikling hos Dansk Kvindesamfunds Krisecentre, Anja Radeka, fortæller, at de savner et reelt efterværn for kvinder, når de forlader krisecentret. Volden kan fortsætte i lang tid efter, at kvinden er flyttet, og hun kan have brug for at fastholde netværk og sparring om sin situation, til hun kommer ordentligt ud af volden. Radeka savner samtidig en organisatorisk forankring af opgaven med at hjælpe kvinder, når de forlader et krisecenter: "Krisecentermedarbejdere oplever, at der ikke er afdelinger eller nøglepersoner, de kan kontakte, så de snakker næsten altid med en ny person, når de henvender sig til kommunen." Det samme lyder fra faglig konsulent i LOKK, Pia Strøh: "Kommunerne er blevet bedre til at tilbyde koordineret rådgivning, men man kan stadigvæk ringe til kommunen, og så ved de ikke lige, hvem det er, der har den opgave."

Projektkoordinator fra Perspektiv, Camilla Sichlau, siger, at man som frontmedarbejder ofte har behov for hjælp til at løse praktiske opgaver. Det kan dreje sig om alt fra opholdstilladelse til håndtering af den voldsfaglige del, at skaffe ny bolig og flytning og afklare situationen for børnene. Hun nævner, at disse sager er sjældne, og der derfor sjældent er megen erfaring at trække på. Der er derfor et ønske om at kunne samarbejde med for eksempel en særlig enhed³⁴. Netop praktiske spørgsmål kan forhindre brud med vold og negativ social kontrol: "Vi har jo ikke så tit de tunge sager, så hver gang er det lidt som at starte forfra. Det ville være rart, hvis der var en enhed, der kunne samarbejde tæt med den, der har kontakten til kvinden, eller som man trygt kunne sende hende videre til. Det er ofte praktiske problemstillinger, der gør, at kvinderne oplever, at det er for svært at forlade hjemmet og derfor ender der igen," siger Sichlau.

3.5.2 Manglende tæt kontakt og viden

Når jobcentermedarbejdere møder kvinder, som er eller kan være udsat for negativ social kontrol, er en af de store udfordringer, at medarbejderne savner tid til at opbygge den nødvendige relation og gensidige tillid. Specialkonsulent fra projektet Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse, Anja Weber Stendal, siger: "Vi plæderer i høj grad for, at man giver en enormt håndholdt støtte af mange grunde, men også fordi tæt kontakt og hyppige opfølgninger med både kvinderne og deres arbejdsgivere betyder, at man hører, hvordan det går og bedre kan få øje på negativ social kontrol. Det er i sidste ende relationen til kvinden, der skal være så god, at man kan fange signalerne."

Flere interviewpersoner efterspørger, at kommuner styrker efterværn til voldsramte kvinder, når de forlader et krisecenter. Frivilligchef Kefa Abu Ras fra organisationen Søstre mod vold og kontrol mener, at kommunerne oftere bør udarbejde handleplaner efter Servicelovens §12a for at hjælpe kvinderne videre med blandt andet beskæftigelse: "Kommunerne skal have ressourcer til at lave en handleplan, når kvinder kommer fra et krisecenter, om hvordan man kan støtte hende i arbejde eller uddannelse, men også om hvordan man skal finde en bolig til hende eller støtte hendes børn."

En yderligere måde at forbedre det offentliges kontakt med kvinder udsat for negativ kontrol er ifølge flere interviewpersoner at yderligere styrke samarbejdet mellem kommuner og civilsamfundsaktører. Ifølge sikkerhedskonsulent i Aarhus Kommune, Heidi Breinholdt har det blandt andet den fordel, at civilsamfundsorganisationer "kan nå ud til borgerne på en helt anden måde, end vi kan."

³³ Sikkerhedskonsulenterne under SIRI tilbyder gratis rådgivning til fagpersoner og borgere om æresrelaterede konflikter. De er forankret i København, Aarhus, Odense og Aalborg Kommune og er et nationalt team, der står til rådighed for alle landets kommuner.

³⁴ Siden interviewet (27/6/22) oplyser Camilla Sichlau, at social kontrol-vejlederne på Jobcentret nu kan være behjælpelige med den gruppe, som skal på krisecenter, ift. eksempelvis at finde en plads på et krisecenter og bringe kvinden derhen. Man kan også trække på Danners indsats Sig det til nogen, som har en jurist tilknyttet, der kan hjælpe med spørgsmål om eksempelvis opholdstilladelse og Familieretshus. Sig det til nogens kapacitet er dog ifølge Sichlau utilstrækkelig.

Beskæftigelsesmedarbejderes begrænsede viden om negativ social kontrol nævnes også som en særskilt problematik. Det kan medføre, at medarbejdere i jobcentre ikke altid kan identificere, når kvinder er udsat for negativ social kontrol, eller ved, hvordan de skal handle. Ifølge projektleder i Røde Kors, Maria Stetter Rubin, kan der være langt til at kunne klare en 37-timersaftale, hvis man oplever kontrol og vold i hverdagen, ligesom den negative sociale kontrol kan blive værre, hvis jobcentermedarbejdere skubber for meget på. Hun siger: "Vi hører historier om kvinder, som bliver tvunget i arbejde eller mister deres økonomiske grundlag, når de ikke er i beskæftigelse, fordi jobcentrene ikke ved, at kvinderne faktisk ikke må arbejde, eller at de ikke kan arbejde, fordi volden mod dem er så stor. Der er et blindt spot over for det at presse kvinder, der er udsat for negativ social kontrol."

3.5.3 Berøringsangst blandt frontmedarbejdere

Mange interviewpersoner nævner, at der kan være berøringsangst blandt kommunale medarbejdere, når det drejer sig om negativ social kontrol, omend der er en positiv udvikling i gang på dette område. Berøringsangsten kan bunde i en frygt for at virke fordomsfuld over for borgere med etnisk minoritetsbaggrund, og også i at negativ social kontrol, ligesom vold generelt, kan opleves som et meget privat emne, der er svært at tage op.

Det har sikkerhedskonsulent i TÆK i Aarhus Kommune, Heidi Breinholt, selv oplevet i de mange år, hun tidligere arbejdede i jobcentre: "Det er en professionel berøringsangst for at diskriminere, virke fordomsfuld og racistisk. Vi er nødt til at blive bedre til at tale om negativ social kontrol." Social kontrol-vejleder i Københavns Kommune, Maria Jensen, refererer til, at undersøgelser peger på, at kvinder udsat for negativ social kontrol ville have ønsket, at deres sagsbehandler havde grebet ind tidligere. Maria Jensen mener derfor, at man skal spørge langt oftere, når man har en fornemmelse af, at der måske er et problem.

Flere interviewpersoner fremhæver, at det er meget vigtigt at have stort fokus på sin spørgeteknik og sit sprogbrug. For kommunikationen er afgørende, når man skal afdække, om en person er udsat for negativ social kontrol, og om det forhindrer eller begrænser personen i at arbejde. Åbne, nysgerrige spørgsmål til situationen kan ifølge sikkerhedskonsulent i Aarhus Kommune, Heidi Breinholt, eksempelvis foregå sådan: "Man skal spørge ind til den enkelte person akkurat, som man plejer i socialt arbejde og kan for eksempel sige, 'Hvordan er det at være dig hjemme i din familie?' eller 'Hvad betyder de her ting hjemme i din familie?' Det handler rigtig meget om at passe på ikke at lave stereotyper." Leder af RED-Rådgivning, Annelise Murakami, har også et konkret bud på, hvordan man kan starte en dialog om mulig negativ social kontrol: "Lad være med at sige 'Er du okay?' men sig i stedet 'Jeg er bekymret. Jeg kan se, at du har det svært.'"

DEL 4: VIDENSMÆSSIGE UDFORDRINGER PÅ OMRÅDET

Denne del fremdrager interviewpersonernes oplevelse af, at der generelt mangler viden om negativ social kontrol, og at begrebet opleves som uklart, fordi der endnu ikke er opnået en fælles forståelse af dets indhold. Det er et væsentligt element i, hvorfor fagprofessionelle kan have svært ved at identificere og håndtere negativ social kontrol som barriere for minoritetsetniske kvinders beskæftigelsesmuligheder.

4.1 Manglende viden i forskning og praksis

Debatten om negativ social kontrol i Danmark tog fart i 00'erne og havde dengang ifølge partner og chefkonsulent i Als Research, Bjarke Følner, karakter af "en politisk diskussion befriet for facts". Siden 2011 er der kommet en række undersøgelser, som har skabt et godt overblik over omfanget og karakteren af den negative sociale kontrol som rammer unge i Danmark. En stor del af forskningen på området er foretaget på vegne af forskellige ministerier med fokus på unge med minoritetsbaggrund og deres valg af uddannelse, kæreste og fritidsaktiviteter frem for på, hvordan negativ social kontrol begrænser voksnes beskæftigelsesmuligheder. Als Researchs undersøgelse blandt jobcentermedarbejdere i Københavns Kommune viser, at det især er ægtefælleforsørgede og familiesammenførte kvinder der er udsat for negativ social kontrol som barriere for deltagelse for arbejdsmarkedet³⁵.

Ifølge førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, ligger der mange års forskning på området, men han savner en "oversættelsesproces" i forhold til begrebet negativ social kontrol og mere tværfaglighed, der for eksempel kobler islamforskning til de socialfaglige og juridiske felter og dermed til beskæftigelsesområdet. På beskæftigelsesområdet oplever vores interviewpersoner, at frontmedarbejdere generelt har svært ved at identificere og reagere på negativ social kontrol og også i forhold til, om det forhindrer kvinder med etnisk minoritetsbaggrund at arbejde og uddanne sig. Dette er uddybet i Del 3.

De fleste interviewpersoner i nærværende undersøgelse peger på en stor mangel på viden om negativ social kontrol og dens udbredelse og dynamikker i forbindelse med kvinders beskæftigelse. Als Researchs undersøgelse blandt jobcentermedarbejdere i Københavns Kommune var, ifølge Bjarke Følner, et "første spadestik" som gav en "indikation af muligt omfang." Desuden mangler der viden om virksomme indsatser (herunder eksterne evalueringer), tilgange og metoder. Mange af indsatserne i kommuner, krisecentre og civilsamfundsorganisationer er nye, og det tager tid til at indsamle brugbar praktisk viden om, hvordan man bedst håndterer problemet. En VIVE-undersøgelse viser, at dokumenteret viden om virksomme metoder er "meget begrænset" (Liversage, 2018). I sit interview med KVINFO, påpeger seniorforsker ved VIVE, Anika Liversage, at der også mangler viden om frontmedarbejderes ageren³⁶.

Der er mange forhold, der gør det særligt udfordrende at indsamle den efterspurgte viden. Det er meget usandsynligt, at kvindelige indvandrere og flygtninge, der lever isoleret og under kontrol, og som ikke kan det danske sprog og ikke har kontakt med myndighederne, deltager i undersøgelser. Der er også tale om meget komplekse problemstillinger, hvor andre barrierer for beskæftigelse og andre voldsformer spiller ind, og hvor der også kan være en transnational dimension. Hertil kommer, at der er tale om en problematik, der er privat og forbundet med skam, og derfor kan man forvente, at der er et stort mørketal. Flere interviewpersoner peger på, at det er meget vigtigt at inddrage kvinderne selv i vidensproduktionen for at kunne afdække disse kompleksiteter og for at forbedre indsatserne.

³⁵ Als Research (2020).

³⁶ Liversage henviser til et vignestudie, hvor ca. 500 sagsbehandlere på danske jobcentre blev bedt om at forholde sig til en fiktiv case, hvor en person var udeblevet fra virksomhedspraktik. Resultatet viste, at sagsbehandlere var mere tilbøjelige til at sanktionere Mohammed end Peter (Pedersen & Thuesen, 2019).

4.2 Data indsamles sjældent systematisk

En af årsagerne til den begrænsede viden om negativ social kontrol generelt og specifikt i relation til beskæftigelse er, at der i alle sektorer kun indsamles få data. Det gælder hos såvel politi og anklagemyndighed som hos kommuner, jobcentre, krisecentre, civilsamfundsorganisationer, boligsociale indsatser og private aktører på beskæftigelsesområdet.

Aktørerne foretager omfattende visitationer, systematisk journalføring og grundige evalueringer af deres indsatser, men de færreste indsamler løbende data om, hvor mange sager der generelt vedrører negativ social kontrol, samt hvordan og hvor ofte den specifikt er en barriere for beskæftigelse. Det gælder også i de nyoprettede funktioner i Københavns Kommune (social kontrol-vejledere), i Odense Kommune (Enheden mod negativ social kontrol, EKT) og i Aarhus Kommune (Team for æresrelaterede konflikter, TÆK). I København og Aarhus indsamles der data om antallet af henvendelser fra medarbejdere og borgere om negativ social kontrol i generel forstand. Fra Odense Kommune oplyser konsulent Mette Bechsgaard Høgh fra Enheden mod negativ social kontrol og indsatskoordinator Amal Saada fra Team Integration, at man skal i gang med at registrere sager om negativ social kontrol generelt, men i første omgang har sat fokus på at oplære frontmedarbejdere i at opdage negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse.

I civilsamfundsorganisationer er der flere grunde til, at man ikke indsamler data om negativ social kontrol hverken generelt eller i forhold til beskæftigelse. Det skyldes typisk manglende ressourcer til vidensarbejde og en nødvendig prioritering af kerneopgaven med at hjælpe kvinder. En anden grund er ifølge chef for Viden og Udvikling i Dansk Flygtningehjælp, Mette Blauenfeldt, at negativ social kontrol sjældent er hovedårsagen til en henvisning. Projektleder Maria Stetter Rubin fra Qnet i Røde Kors fortæller, at Røde Kors undlader at indsamle data for at beskytte sårbare kvinder: "Vi vil møde dem, som de mennesker de er. De skal ikke føle sig forpligtede til at fortælle om deres baggrund og det, de kommer fra," siger hun.

Manglende ressourcer til vidensarbejde gælder tilsvarende på krisecentre. Leder af viden og udvikling hos Dansk Kvindesamfunds Krisecentre, Anja Radeka, forklarer, at organisationen "forsøger at skabe synergi mellem praksis og viden", så det manglende vidensarbejde er problematisk i forhold til deres praktiske arbejde. Heller ikke RED-Rådgivning har midler til vidensproduktion ud over evaluering af deres indsatser. RED+ samarbejder dog med Als Research og Foreningen Sabaah om i perioden 2021-2024 at måle beboernes progression, at implementere en registrerings- og evalueringsproces og at omsætte viden til praksis³⁷.

4.3 Begreb med konceptuelle uklarheder

En væsentlig og central udfordring i forhold til at indsamle data og viden om negativ social kontrol generelt og i relation til beskæftigelse er ifølge en del interviewpersoner, at begrebet rummer en konceptuel uklarhed. Såvel forskere som fagprofessionelle, frivillige og borgere forstår, afgrænser og definerer begrebet forskelligt, hvilket typisk begrundes i, at negativ social kontrol blev introduceret gennem en politisk dagsorden og ikke via forskning.

Den konceptuelle uklarhed om begrebet er problematisk både akademisk og i praksisfeltet. For når der hersker tvivl om, hvad negativ social kontrol er, øges sandsynligheden for enten at overse problemet eller modsat at misforstå borgermes situation og gribe ind uden grund.

Der er forskellige meninger om, hvor bredt begrebet negativ social kontrol skal forstås. Nogle interviewpersoner argumenterer for, at det ikke bør være et paraplybegreb. Anja Radeka fra Dansk Kvindesamfunds Krisecentre mener, at det politiske ønske om at begrebet skulle "dække bredt" i minoritetsetniske miljøer, har ført til forvirringer, fordi "der er forskelle på den seksuelle frigørelse, som mange kvinder kæmper for og så den sociale kontrol, som handler om vold."

³⁷ Derudover har RED+ en ph.d.-studerende tilknyttet i de næste år, som skal producere anvendelig, praksisnær viden, der skal bidrage til at modvirke ulighed i sundhed for LGBT+-personer med etnisk minoritetsbaggrund.

4.3.1 Med eller uden ære

Ifølge førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, opstår forvirringen om, hvad negativ social kontrol er, fordi begrebet i regeringens nationale handlingsplan fra 2016 ikke er videnskabeligt funderet. Derfor bruger fagfolk og praktikere flere forskellige definitioner udover negativ social kontrol, såsom ekstrem social kontrol, æresrelateret social kontrol, eller blot social kontrol, hvor man selv er nødt til at afgøre, hvad der er positivt eller negativt, hvilket ultimativt fører til en diskussion om værdier og om, hvorvidt staten bør blande sig i borgernes liv. Forvirringen kan formodentlig også stamme fra, at man har valgt et almindeligt anerkendt sociologisk begreb med positive konnotationer: Flere interviewpersoner nævner, at udtrykket social kontrol bliver forbundet med noget positivt, der foregår hele tiden, og sikrer samfundets sammenhængskraft.

På det akademiske felt er der uenighed om, hvilket begreb der bedst og mest præcist bør anvendes³⁸. Lektor og ph.d. i antropologi ved Københavns Professionshøjskole, Sofie Danneskiold-Samsøe, anbefaler, at man erstatter formuleringerne æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol med det sammenfattende begreb æresrelateret social kontrol³⁹. Efter hendes mening afspejler ordet konflikt ikke det ulige forhold mellem udøvere og udsatte, hvorfor det er mere korrekt at tale om kontrol. Hun foretrækker samtidig at udelade ordet negativ, da det er normativt og uden modtager. Til gengæld ønsker hun, at ordet ære indgår i begrebet, da det i hendes optik er omdrejningspunktet for kontrollen.

Førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, mener derimod, at ære ikke altid er motiv for kontrollen. Den kan handle om meget andet. Men når den handler om ære, foreslår han, at man forsøger at forstå æresdiskurserne i de minoritetsetniske miljøer. Det arabiske ord *sharaf*, for eksempel, er ikke det samme som det danske ord ære, blandt andet fordi det er meget knyttet til seksualmoral især for kvinder, som forventes at forblive jomfruer, indtil de bliver gift. Når man taler om *sharaf* bruger man ofte en metafor om en vase: Den kan smadres, så den ikke kan sættes sammen igen, ligesom man kan smadre en hel families ære. Men der kan også gå skår i den, og så kan æren repareres. På den måde bliver kvinder tillagt forskellige identiteter inden for *sharaf*-diskursen afhængig af, hvordan de menes at have forbrudt sig mod familiens ære. Petersen er fortalende for, at man udskifter det politisk definerede begreb negativ social kontrol med faglige begreber, der bedre beskriver den social virkelighed. Han mener, at det er problematisk, at meget forskellige fænomener såsom omsorgssvigt, tvingende kontrol og æreskonflikter forstås ved hjælp af et enkelt begreb. De styrende dynamikker bag disse problemer er meget forskellige, og de skal derfor tilgås forskelligt. Begrebet negativ social kontrol fører ifølge Petersen til misforståelser og uhensigtsmæssige beslutninger i den socialfaglige praksis. Petersen forklarer desuden, at begrebet ofte står i vejen for tydelig kommunikation i hans undervisning af socialfaglige medarbejdere, og i nogle tilfælde fører diskursen bag begrebet til ineffektive indsatser, hvilket vil medføre ressourcepild og at sårbare borgere ikke får den hjælp, de har brug for.

4.3.2 Kollektivistisk karakter

Begrebet negativ social kontrol anvendes alene i Norden. I Storbritannien og USA, for eksempel, bruger man begreberne æresbaseret eller æresrelateret vold, og der anvendes også *coercive control* (tvingende kontrolmønstre) i forbindelse med partnervold eller vold i nære relationer, hvor en enkelt person – typisk en mand – udøver vold mod en kvinde. Chefkonsulent og partner i Als Research, Bjarke Følner, mener, at begrebet negativ social kontrol, som refererer til det gruppebaserede pres, er en mere præcis beskrivelse.

³⁸ Se Introduktion og baggrund i nærværende rapport og SIRI's *Videnskortlægning om æresrelaterede konflikter* (2019a).

³⁹ Danneskiold-Samsøe, Mørck & Sørensen (2019). Danneskiold-Samsøe argumenterer også for begrebet æresrelateret social kontrol i Danneskiold-Samsøe & Sørensen (2020): <https://www.altinget.dk/artikel/antropologer-der-er-kommet-en-ny-beroeringsangst-over-for-social-kontrol>.

Blandt interviewpersonerne er der bred enighed om, at negativ social kontrol er en form for psykisk vold, og der ses et vist overlap mellem tvingende kontrolmønstre i nære relationer og negativ social kontrol. I modsætning hertil mener førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, at begrebet negativ social kontrol medfører en sammenblanding af forskellige sociale dynamikker. Han forklarer, at tvingende kontrol er et velkendt adfærdsmønster i parforhold, hvoraf et typisk element er social isolation. Personer, der udsættes for tvingende kontrol, kan samtidig være udsat for kontrol i relation til et æresbegreb, hvilket er et socialt fænomen. Petersen understreger vigtigheden af at kunne forstå og skelne mellem dynamikkerne i tvingende kontrolmønstre og æresrelaterede konflikter, for de skal håndteres meget forskelligt, også selvom de foregår samtidigt. Således er dette for Petersen et eksempel på, hvordan begrebet negativ social kontrol medfører misforståelser og u hensigtsmæssige beslutninger i den socialfaglige praksis, fordi meget forskellige kontrolmønstre blandes sammen. Han undrer sig endvidere over formuleringen af straffelovens §243, hvor der synes at blive sat lighedstegn mellem psykisk vold (tvingende kontrol) og negativ social kontrol⁴⁰. Han forklarer, at tvingende kontrolmønstre typisk handler om at afskære og isolere kvinden fra omverdenen, mens negativ social kontrol i regeringens handlingsplan og dansk lovgivning beskrives som noget, der udøves socialt.

Afdelingsleder Dijana Dix Omerbasic fra RED+ forklarer, at negativ social kontrol kan udøves af en person fra udlandet – måske familiens overhoved – som den udsatte aldrig har mødt, hvorfor der ikke nødvendigvis er tale om psykisk vold i en nær relation. Derudover er den typisk planlagt og organiseret af flere involverede. Leder af Red-Rådgivning, Annelise Murakami, er enig i, at det kollektive aspekt af negativ social kontrol er centralt: "Det er tale om vold mellem både ét offer og flere ofre og én udøver og flere udøvere plus muligvis en tredje part, der er vidende om volden og direkte eller indirekte kan tilskynde til den og ikke griber ind. Hvis en kvinde for eksempel ønsker at deltage på arbejdsmarkedet, er det ikke kun i relation til hendes kernefamilie, at der kan opstå forviklinger, udfordringer og konflikter, det kan også være en større kreds af mennesker, der vil sanktionere hende." I Del 1 uddybes hvem udøvere og medudøvere af negativ social kontrol typisk er.

4.3.3 Brugen af begrebet i praksis

Fra praksisfeltet lyder det fra nogle, at den konceptuelle uklarhed ikke påvirker deres arbejde i synderlig grad, og nogle mener, at begrebet er tydeligt nok, mens andre interviewpersoner bevidst undgår at bruge begrebet negativ social kontrol, fordi det opleves som diffust, og fordi de berørte kvinder ikke forstår, hvad det betyder.

Hos Dansk Flygtningehjælp bruger man ifølge chef for Viden og Udvikling, Mette Blauenfeldt, ikke specifikke kategoriseringer og har ikke taget stilling til, hvilke definitioner der er mest velegnede, men Blauenfeldt vurderer, at større klarhed over begrebets indhold vil være gavnligt, også i tværfagligt samarbejde. Fra leder af Kringlebakken, Lisbeth Vibe Utzon, lyder det: "Det er et teoretisk begreb. Der er jo ingen almindelige mennesker, der ved, hvad det er, så man kan ikke spørge en kvinde, om hun er udsat for negativ social kontrol. Hvor skulle hun vide fra, hvad det betyder? Man skal stille konkrete spørgsmål. Der er også mange kvinder, der ikke ved, at de er udsat for vold, fordi de ikke kender til eksempelvis økonomisk vold." Voldsfaglig rådgiver ved Danner, Uzma Ahmed har også oplevet at fagprofessionelle ikke ved hvad negativ social kontrol er: "Når jeg var ude og undervise lærer for sosu-elever, spurgte jeg, hvad de forstod ved negativ social kontrol, og der kom svar lige fra 'det er når børn ikke må spise vingummi med gelatine' og til 'det er massiv vold.'" Hos Dansk Kvindesamfunds Krisecentre omgår man den konceptuelle uklarhed ved ifølge leder af viden og udvikling, Anja Radeka, at bruge det mere konkrete udtryk vold i kontrollerende ægteskaber, når man taler med centrenes brugere.

⁴⁰ I straffelovens §243 står der: "Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden, og som gentagne gange over en periode udsætter den anden for groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, der er egnet til utilbørligt at styre den anden, herunder ved udøvelse af negativ social kontrol, straffes for psykisk vold med bøde eller fængsel indtil 3 år."

Flere interviewpersoner giver udtryk for, at det er et stort problem, at begrebet negativ social kontrol kun anvendes i forbindelse med minoritetsmiljøer. Hos Exitcirklen har man udeladt ordene 'negativ social kontrol' i organisationens navn, så den nu hedder Exitcirklen – veje ud af psykisk vold. Det skyldes et ønske om at gøre begrebet universelt frem for kulturspecifikt og udtrykke, at det kan ramme alle og "ikke kun er møntet på muslimske grupper," som direktør Sherin Khankan siger. Af samme grund har LØFT formuleret sin egen definition af negativ social kontrol for at "udfylde hele paletten af psykisk vold" og forlade ideen om, at det handler om "muslimsk kontrol" udøvet af "den brune og farlige mand", siger direktør Khaterah Parwani.

Det er endvidere sjældent, at negativ social kontrol som voldsform forekommer isoleret. I sager om vold mod kvinder er der typisk flere voldsformer i spil på samme tid, for eksempel fysisk, psykisk, seksuel, økonomisk og materiel vold. Når man indsamler og producerer viden om negativ social kontrol, bør man derfor undersøge, hvilke andre voldsoplevelser kvinderne har.

FATIMAS FORTÆLLING

Jeg var et lille barn, da jeg kom til Danmark sammen med min familie. Vi er flygtet fra et land i Mellemøsten. I dag har jeg dansk statsborgerskab.

For mig er negativ social kontrol nogle normer, der gælder for mig som kvinde. Sådan var det også, da jeg var lille: Nogle normer gjaldt for mig, men ikke for drengene. De handler især om job og karriere. Hvad man kan arbejde med som kvinde. Det er en masse regler eller retningslinjer, som jeg skal holde mig til, men som mænd ikke skal.

De her regler bliver håndhævet af forskellige mennesker. Generelt er det familie og omgangskreds, som har de samme normer og værdier. Mine forældre var også med til at udøve negativ social kontrol i situationer, hvor de selv var blevet udskammet og udsat for sladder på grund af noget, jeg havde gjort.

De normer, som ligger bagved negativ social kontrol, er kollektivistiske. I mit tilfælde har det mest været folk i Danmark, der har være inde over. Mennesker, som jeg ikke er direkte i familie med, kan føle en form for ansvar for min opførsel. Eller de føler, at de kan blande sig.

Det er en form for rygtesamfund, og der er en del folk, som synes, at det er OK, at de sladrer. Der bliver holdt øje med en fra mange sider.

**FOR MIG ER NEGATIV
SOCIAL KONTROL NOGLE
NORMER, DER GÆLDER
FOR MIG SOM KVINDE.
SÅDAN VAR DET OGSÅ,
DA JEG VAR LILLE:
NOGLE NORMER GJALDT
FOR MIG, MEN IKKE FOR
DRENGENE. DE HANDLER
ISÆR OM JOB OG
KARRIERE. HVAD MAN
KAN ARBEJDE MED SOM
KVINDE**

Begrænsning i forhold til beskæftigelse

I forhold til arbejde, så viser negativ social kontrol sig især som et generelt forventningspres, der handler om, at man skal leve op til rollen som kvinde. Det vil først og fremmest sige gå op i familien og være parat til at give afkald på sin karriere til fordel for familien. Man skal ganske vist have en uddannelse og være god til sit fag, men man skal ikke fordybe sig i en karriere på bekostning af familien.

Samtidig er der nogle bestemte karrieremuligheder for kvinder. Det er for eksempel en god idé at blive farmakonom, fordi så får man fri på bestemte tidspunkter, så man kan tage sig af familien. Det ses som meget bedre, end hvis man bliver sygeplejerske eller læge.

Ens uddannelse skal helt sikkert helst være inden for naturvidenskab. Det dur ikke at blive sådan noget som designer. I det hele taget er de kreative fag ikke prestigefyldte. Det er måske ikke ens egne forældre, der synes sådan, men her spiller det kollektive ind. Jeg oplevede, at naturvidenskab gav prestige, og det kunne også være en bonus for en kommende ægtemand.

Med de her udvalgte uddannelser kan familien vise, at de har haft succes med at opdrage deres børn og især deres piger. Og her er det vigtigste, at uddannelse og job ikke kommer på tværs for at stifte familie.

Samtidig skal uddannelsen ikke være for lang. En ph.d. er for lang. Det er faktisk bedre, at en pige eller kvinde holder sig til en bachelorgrad. Samtidig skal uddannelsesinstitutionen ligge det rigtige sted, for ellers vil folk sladre. Så at læse i en anden by er ikke godt for kvinder.

Opgør med negativ social kontrol

Det har været en lang proces for mig at finde min egen vej her. Jeg er barn af flygtninge, og så føler man, at man skylder sine forældre meget.

Jeg oplevede et pres for, at jeg skulle blive gift, og efter at jeg var blevet skilt, så var der et nyt pres for, at jeg hurtigt skulle blive gift igen i stedet for at læse videre eller måske rejse. Jeg følte, at jeg levede et dobbeltliv. Jeg gjorde nogle ting, som jeg ikke kunne gøre åbent. Men jeg tog mine kampe hen ad vejen. For eksempel var jeg ude og rejse.

Man kan nemt være meget alene om disse ting. Jeg trak selv på mit netværk på et tidspunkt, men jeg gik alene med det i mange år først. Det er ikke noget, man snakker om. Jeg ville ønske, at der var en større åbenhed om at snakke om normer og pres med andre. Nogle andre kvinder eller et netværk kunne være godt.

Det er svært at finde de rigtige ord til at tale om de her ting. Det er det stadig for mig. Når nogle siger, at jeg har været udsat for negativ social kontrol, så *trigger* det mig, fordi begrebet er så politisk. Jeg ville ønske, der var et andet ord for det.

Jeg ville aldrig bruge begrebet social kontrol sammen med mine veninder. Folk synes, det er stigmatiserende, og at det bliver brugt på en unfair måde i debatten. Det bliver fremhævet, mens andre ting bliver overset. Med 'social kontrol' snakker vi om undertrykte kvinder i hjemmene men ikke andre steder, for eksempel på arbejdspladsen. Jeg har mødt social kontrol andre steder. Især ved at hvis jeg ikke smider tørklædet og drikker alkohol, så bliver jeg ikke inkluderet i fællesskabet. Så man er lidt i et ingenmandsland.

DET HAR VÆRET EN LANG PROCES FOR MIG AT FINDE MIN EGEN VEJ HER. JEG ER BARN AF FLYGTNINGE, OG SÅ FØLER MAN, AT MAN SKYLDER SINE FORÆLDRE MEGET

I dag er der nogle, som mener, at jeg er alt for dansk og åben. Fri. Jeg har været meget offentlig om de her ting, og mange spørger, hvorfor jeg nu skal udstille det ene og det andet. De mener, at den åbenhed kan blive brugt mod minoriteter, at jeg afslører noget, der ikke er særlig flot. Jeg har opnået min karrieredrøm, men det har haft en høj pris. Jeg har mistet nogle mennesker.

Betydning af beskæftigelse

Det er meget vigtigt for mig at have et arbejde. Jeg er jo også vokset op i det danske præstationssamfund. Jeg realiserer mig selv gennem mit arbejde. Men jeg har ikke lyst til kun at være en karrierekvinde, jeg vil gerne have begge dele. Hvis man er økonomisk uafhængig, har man flere ressourcer til at bryde ud og skabe sit eget liv.

Min holdning er, at man skal også kigge på ægtefællen. Han er også offer for negativ social kontrol. Han er opdraget til at skulle være en 'æresbeskytter'. Så det er begge to, der kan arbejde imod kontrollen.

Det er også et spørgsmål om klasse. Negativ social kontrol er slemmest i minoritetsgrupper, der ikke er så veluddannede. Der skal man også tale med fædre og drenge, så de ikke giver de patriarkalske normer videre. Jeg oplever rigtig meget en ulighed, hvor piger klarer sig godt, men det gør drenge ikke, og så internaliserer drengene normerne, fordi de ikke har en uddannelse.

Det er rigtig godt, at vi har fokus på negativ social kontrol. Men vi skal også kunne snakke om forholdet mellem diskrimination og negativ social kontrol. De unge vil gerne tage samtalen om begge dele på samme tid, fordi begge dele er lige undertrykkende.

DEL 5: LØSNINGER

Denne del præsenterer løsninger på udfordringer på området for negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse, der blev fremhævet af interviewpersonerne.

Et centralt punkt er, at fagprofessionelle skal opkvalificeres, så de har mere viden og er bedre til at identificere og håndtere negativ social kontrol. Der er også behov for mere oplysning om negativ social kontrol og andre voldsformer, og om hvor man kan søge hjælp om ens rettigheder og muligheder, samt styrket økonomisk og juridisk vejledning. Endelig skal civilsamfundet styrkes økonomisk.

5.1 Opkvalificering af fagprofessionelle

Interviewpersonerne peger på opkvalificering af fagprofessionelle som en af de vigtigste løsninger på området. Det drejer sig om at øge viden om vold og negativ social kontrol, om hvordan man kan identificere det – også når det er en barriere for beskæftigelse – og om hvordan problematikkerne skal håndteres.

En del opkvalificering er allerede i gang. Styrelsen for International Rekruttering (SIRI) afholder løbende kurser målrettet forskellige faggrupper⁴¹. Københavns Professionshøjskole udbyder et modul om æresrelateret social kontrol på diplomuddannelsen i socialt arbejde, ligesom fem professionshøjskoler fra efteråret 2022 udbyder et nyt diplommodul på efteruddannelser til lærere og pædagoger. Forsker og underviser ved Københavns Professionshøjskole Sofie Danneskiold-Samsøe mener, at der er behov for at supplere efteruddannelserne med undervisning på grunduddannelserne til pædagog, lærer, socialrådgiver og sygeplejerske.

Også i flere kommuner foregår opkvalificering. I Københavns Kommune kan medarbejdere få undervisning i negativ social kontrol hos kommunens egne social kontrol-vejledere og i forskellige metoder og værktøjer som for eksempel spørgeteknik via kommunens samarbejde med SIRI. I nogle kommuner udpeges videnspersoner i forvaltningerne, som kan rådgive og sparre lokalt. I Odense Kommune er man i gang med at udarbejde en plan for opkvalificering af medarbejdere. Ifølge konsulent i Enheden mod negativ social kontrol, Mette Bechsgaard Høgh, er der "et behov for, at vi får flere fagpersoner og frontmedarbejdere opkvalificeret til at spotte kvinder underlagt negativ social kontrol. Den enkelte medarbejder behøver ikke at vide alt, men man skal vide, hvor der er hjælp at hente."

Flere interviewpersoner peger på, at kulturforståelse bør være en del af opkvalificeringen, fordi det kan forbedre medarbejdernes kompetencer til at tale med kvinderne om de svære spørgsmål. Specialkonsulent hos Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse, Anja Weber Stendal, mener, at en bedre kulturforståelse vil bidrage til at reducere misforståelser og berøringsangst blandt frontmedarbejdere: "Det, at man ikke kender et andet menneskes kultur, kan være en barriere for, om man tør gå ind i noget, som man synes virker en lille smule *off* eller en lille smule underligt." Førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, mener, at specialiserede enheder i kommunerne vil styrke medarbejderes mulighed for at opnå kompetence i forhold til kulturforståelse.

5.2 Oplysning er vejen frem

Mange interviewpersoner er enige om, at oplysning om negativ social kontrol og andre voldsformer er et af de vigtigste midler til at forebygge og håndtere negativ social kontrol både generelt og i forhold til beskæftigelse. Der er også behov for mere oplysning om praktiske

⁴¹ SIRIs *Æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol - Håndbog til rådgivning på voksenområdet* (2023), som blev publiceret efter, interviewene til denne undersøgelse blev afholdt, inkluderer bl.a. information om samtaleteknikker og handlemuligheder, hvilket efterspørges af nærværende rapport's interviewpersoner.

aspekter, som eksempelvis hvor man kan søge hjælp, hvilke tilbud der findes, og hvilke rettigheder man har.

Oplysning skal nå ud til de rigtige målgrupper for at have forebyggende effekt, for eksempel nyankomne indvandrere og flygtninge, og især til ægtefælleforsørgede der lever relativt isoleret i minoritetsetniske miljøer og ikke har gode dansk kundskaber. Derfor skal information formidles på flere sprog og distribueres bredt og tilgængeligt for at øge sandsynligheden for, at den når ud til de kvinder, der er mest udsat for negativ social kontrol. Det kan for eksempel være i kommunale venterum og via civilsamfundsorganisationer og boligsociale helhedsplaner. Nogle foreslår, at negativ social kontrol inkluderes i undervisningen på sprogskoler.

Man skal være opmærksom på, at nogle af kvinderne i målgruppen er analfabeter, hvilket gør ikke-skriftlig oplysning nødvendig.

Oplysningsarbejdet kræver ifølge førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, mere viden om informationskanaler i de relevante miljøer. Petersen mener, det er utilstrækkeligt at producere foldere eller tage kontakt til den lokale imam, fordi man så når kun et "snævert segment." Informationer bør lægges på sociale medier, for eksempel i store og aktive grupper på Facebook, og tilpasses WhatsApp, så de bedre kan cirkuleres. Petersen mener, at myndighederne også bør udarbejde en strategi for at sætte ind over for dis- og misinformation på de sociale medier⁴².

5.2.1 Oplys om tilgængelig hjælp

Der er et udtalt behov for, at kvinder på tværs af etnicitet får viden om, at de kan få hjælp til at bryde med negativ social kontrol og andre former for vold, og hvor og hvordan det kan foregå. Det har de færreste kendskab til i dag. En undersøgelse fra Als Research viser, at over halvdelen af voldsudsatte kvinder ikke ved eller er usikre på, hvilke hjælpemuligheder der findes. Det udgør sammen med usikkerhed om økonomi og bolig de største barrierer for, at kvinder opsøger hjælp⁴³. En undersøgelse fra Danner viser "at mange migrantkvinder slet ikke kender til krisecentertilbuddet og derfor heller ikke selv søger beskyttelse på et krisecenter" (2018, s. 5).

På samme vis understreger flere interviewpersoner, at det er vigtigt at bekæmpe den misinformation, der spredes gennem det såkaldte rygtesamfund om blandt andet de steder, man kan få hjælp. Leder af FAKTI, Lise-Lotte Duch, fortæller, at der eksempelvis i nogle muslimske kredse eksisterer en påstand om, at krisecentre er bordeller. Det genkender leder af Kringlebakken, Lisbeth Vibe Utzon, som fortæller, at man derfor inviterer kvinder på besøg på krisecentre for at høre oplæg om forskellige former for vold.

5.2.2 Mere viden om vold og kontrol

Interviewpersonerne fremhæver, at en forudsætning for at forbygge negativ social kontrol er, at langt flere i befolkningen kender til forskellige former for vold og voldens dynamikker.

Krisecentre og civilsamfundsorganisationer gør allerede i dag en aktiv indsats for at oplyse om vold og voldsformer via kampagner, undervisning, foredrag, skolebesøg og hjemmesider. Direktør i Exitcirklen, Sherin Khankan, mener, at der mangler undervisning i skolerne om vold, og at man bør introducere kognitive redskaber så tidlig som muligt. Exitcirklen driver selv projektet Navigation (Landet Midt Imellem), som enkelte arabiske friskoler bruger. Det indeholder blandt andet samtalegrupper for 9. klasseselever og forældre, undervisning i grænsesætning, at leve mellem to kulturer og viden om negativ social kontrol.

Erfaringen fra krisecentre er, at kvinder ofte har brug for viden for at forstå, hvad de selv er udsat for, og hvilke konsekvenser det har for dem, før de kan begynde at agere på deres situation. De interviewpersoner i nærværende undersøgelse, som arbejder på krisecentre, understreger, at

⁴² Se også Realize ApS & DRC Dansk Flygtningehjælp (2020).

erkendelse af vold og kontrol kan være en langstrakt proces. Voldsfaglig rådgiver ved Danner, Uzma Ahmed, beskriver det således: "Det er som stille og roligt at tænde et lys i et rum, for derefter at kunne tænde lys i det næste rum og endnu et rum, før kvinden tør kigge på det." I Exitcirkelns samtale- og terapigrupper sætter man fokus på, at psykoedukere deltagerne i grupper om psykisk vold og andre voldsformer for at understøtte kvindens robusthed og evne til at tage magten over eget liv.

Nogle beskæftigelsesindsatser er også begyndt at sætte negativ social kontrol på dagsordenen. I Odense Kommunes Jasmin-indsats for kvindelige flygtninge og familiesammenførte, får deltagerne blandt andet besøg af medarbejdere fra krisecentre, som fortæller om vold og kontrol. Det har ifølge indsatskoordinator fra Team Integration, Amal Sadaa, været en stor succes.

5.2.3 Gør klogere på rettigheder

Oplysning om rettigheder anses ligeledes af flere interviewpersoner som relevant for at bekæmpe negativ social kontrol. Projektkoordinator fra Perspektiv, Camilla Sichlau, siger: "Når man lever isoleret, har man typisk kun adgang til information fra andre, og som kan være meget fejlbehæftet. Og hvis der er negativ social kontrol, kan manden også sortere i hvilke oplysninger, han giver videre."

Leder af Kringlebakken, Lisbeth Vibe Utzon, fortæller, at nogle kvinder "har fået at vide, at kvinder i Danmark ikke har ret til at have deres egen bankkonto. Nogle ved heller ikke, at det er forbudt at slå sin kone eller børn i Danmark." Mindbee arbejder blandt andet med at forklare, hvad en kommune er, og hvordan systemet fungerer. Det skal forhindre eller modsvare misinformation om, at man automatisk får tvangsfjernet sine børn ved kontakt med kommunen eller hvis man søger hjælp på grund af negativ social kontrol.

Interviewpersonerne nævner behov for oplysning og undervisning til især nytilkomne om en lang række af de emner, der typisk enten øger risikoen for at blive udsat for negativ social kontrol eller gør det vanskeligt at bryde med den. Det kan eksempelvis være retten til at blive skilt, at få en bolig, eller hvad der skal til for at opnå sit egen opholdstilladelse i Danmark. Det kan også være rettighedsbaseret viden om køn og ligestilling, der spænder fra, at kvinder har ret til at bestemme over deres egen krop og seksualitet, til hvordan man bruger NemID.

Flere påpeger desuden, at det er vigtigt, at viden gives meget konkret og handlingsorienteret. Der peges på civilsamfundsorganisationer, der arbejder med at oplyse kvinder om deres rettigheder og muligheder i Danmark, og nogle interviewpersoner mener, at sprogskolerne bør have mere fokus på dette. Leder af viden og udvikling i Dansk Kvindesamfunds Krisecentre, Anja Radeka, siger: "Det skal ikke bare være om rettigheder, men helt eksplicit informere om, hvem kan man kontakte, hvis ens rettigheder bliver brudt."

5.2.4 Køn og ligestilling

Flere interviewpersoner mener, at viden om køn og ligestilling bør prioriteres. Partner og chefkonsulent i Als Research, Bjarke Følner, anbefaler undervisning i ligestilling og seksualundervisning som en del af modtagearbejdet for nytilkomne udlændinge. Han siger: "Der er rigtig mange områder, hvor Danmark adskiller sig fra de lande, kvinderne kommer fra. Man har måske været bange for at lyde patroniserende, hvis man skulle fortælle om ligestilling, kønsroller og kvindekampens historie, men sker det ikke, tror jeg, at man gør nytilkomne en bjørnetjeneste."

Oplysning og viden skal også udbredes blandt børn og unge gennem styrket undervisning i skolerne om kønsproblematikker og ligestilling, seksuelle rettigheder og viden om vold. Direktør i LØFT, Khaterah Parwani, påpeger, at folkeskolen er "det bedste talerør" for at udbrede viden på området, "fordi børn har det med at gå hjem og fortælle forældrene det." Leder af RED-Rådgivning, Annelise Murakami, påpeger, at det er særlig vigtigt at oplyse om ligestilling i overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelse, fordi der på det tidspunkt kan opstå negativ social kontrol i forbindelse med unges fritids- og studieliv.

Interviewpersonerne fremhæver desuden, at undervisning i ligestilling blandt unge bør starte i grundskolen, og flere anbefaler, at man begynder i børnehavealderen.

5.2.5 Beskæftigelse og hverdagsmestring

Flere interviewpersoner peger på, at i forhold til kvinders beskæftigelse er der brug for mere oplysning til nytilkomne. Det drejer sig blandt andet om forventninger til, at i Danmark arbejder kvinder, generelt kendskab til dansk arbejdsmarked og arbejdskultur, hvordan jobcentre, vuggestuer og børnehaver fungerer, samt råd om hverdagsmestring.

Dette arbejde foregår i nogle beskæftigelsesindsatser og civilsamfundsorganisationer. Eksempelvis har Søstre mod vold og kontrol på temaaftener sat fokus på, at kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet og økonomisk uafhængighed både forebygger negativ social kontrol samt styrker den enkeltes muligheder for at bryde med negativ social kontrol og vold under overskriften *Selvfølgelig betaler jeg selv*.

Nogle interviewpersoner mener, at kvinderne udsat eller i risiko for negativ social kontrol mangler viden om jobcentres funktion og rolle og ikke mindst, at de ikke er der udelukkende for at sanktionere, men også for at hjælpe, når man har beskæftigelses- eller uddannelsesrettede ønsker, for eksempel hvis man ønsker at få et kørekort. Mange af indsatserne nævnt i denne rapport arbejder også med at øge kvindelige indvandreres kendskab til det danske arbejdsmarked og arbejdskultur, og hvilke jobmuligheder der findes. KVINFOs mentornetværk støtter eksempelvis gennem frivillige mentorskaber kvinder med minoritetsetnisk baggrund i at finde vej til uddannelse og beskæftigelse.

Mange kvindelige indvandrere og flygtninge er bekymrede for sende deres børn i daginstitutioner, og det kan være en barriere for beskæftigelse. I Kringlebakken har man en integrationsvuggestue hvor kvinder, der benytter sig af foreningens tilbud om for eksempel sprogundervisning, kan få passet deres børn. Man inviterer også kvinder på besøg i vuggestuer og forklarer dansk pædagogik, fordi mange ikke har kendskab eller tillid til daginstitutionerne. Baba arbejder også med at mindske mistro til det offentlige system blandt minoritetsetniske fædre, som for eksempel oplever, at de ikke bliver inddraget af sundhedsplejersken.

Endelig lyder det fra interviewpersoner, at oplysning kan adressere udfordringen i at kombinere lønarbejde med husarbejde. Det gør nogle beskæftigelsesindsatser i dag, eksempelvis Mindbee, der hjælper kvinder og familier med at lave planer over fordelingen af arbejdet i hjemmet. Ifølge leder af Kringlebakken, Lisbeth Vibe Utzon, er det klogt at inspirere frem for løfte pegefingre: "Vi har talt om at lave en kogebog med nemme og hurtige retter, fordi mange kvinder laver mad, der tager utrolig lang tid, og bruger i det hele taget meget tid på familien og deres mand."

5.2.6 Juridisk og økonomisk rådgivning

Juridisk og økonomisk rådgivning er en afgørende støtte for kvinder, der er underlagt negativ social kontrol, og kan være afgørende for, at de kan komme videre og bygge et nyt liv op uden vold og kontrol.

Juridisk rådgivning er relevant blandt andet, når familiesammenførte kvinder ønsker at forlade deres mand og dermed kan risikere at miste deres opholdstilladelse. Derfor anbefaler direktør i LØFT, Khaterah Parwani, at kvindelige indvandrere og flygtninge får tilbudt juridisk rådgivning tidligt, så de kan træffe informerede valg. Krisecentre har allerede fokus på området. LOKK har eksempelvis en jurist til at rådgive, og faglig konsulent Pia Strøh fortæller, at flere krisecentre bevidst rekrutterer jurister blandt deres frivillige. I Danners ambulante rådgivning er der ansat en jurist, som samarbejder med den voldsfaglige rådgiver om de juridiske aspekter af rådgivningen.

Økonomisk rådgivning kan bruges i situationer med økonomisk vold og kontrol. Eksempelvis hvis en mand har optaget lån i konens navn. Økonomisk viden og færdigheder kan også bidrage til at mindske eller forhindre negativ social kontrol. En del krisecentre samarbejder med Mary

Fondens Råd til Livet, hvor kvinder kan få økonomisk rådgivning og lære at lægge budget. Nogle civilsamfundsorganisationer er også begyndt at tilbyde basal økonomisk træning til deres frivillige. Bydelsmødre har for eksempel sammen med organisationen Kvindeøkonomien udviklet et kursus, der gør deres frivillige klogere på privatøkonomi.

5.3 Civilsamfundsorganisationer er centrale aktører

Civilsamfundsorganisationer anerkendes af interviewpersonerne for at spille en yderst vigtig rolle i bekæmpelsen af negativ social kontrol. Både for deres oplysningsarbejde om for eksempel vold, negativ social kontrol, rettigheder, børns trivsel, selvbestemmelse og ligestilling. Og for at være brobyggere mellem minoritetsetniske miljøer og det offentlige system, for at skabe fællesskaber baseret på tillid og tryghed, og for at bidrage til at bryde den isolation og ensomhed, som kvinder udsat for negativ social kontrol oplever.

Nogle interviewpersoner peger på kortsigtet projektf finansiering som et problem og foreslår bedre finansieringsmodeller, sådan at virksomme projekter kan blive videreudviklet. Chef for Viden og Udvikling i Dansk Flygtningehjælp, Mette Blauenfeldt, beskriver ressourcemangel som en strukturel barriere: "Der popper alle mulige gode initiativer op, og så er de der i et år, og så lukker de ned igen. Tre år efter så tænker man, 'skulle vi ikke også have noget af det der', og så starter man forfra igen."

5.3.1 Opsøgende arbejde og lokale fællesskaber

En af de store udfordringer i bekæmpelsen af negativ social kontrol er selve det at opnå kontakt med målgruppen. Her spiller civilsamfundsorganisationer en vigtig rolle, også over for en af de mest udsatte grupper, de ægtefælleforsørgede kvinder, der ofte lever meget isoleret og ikke har kontakt med myndighederne.

Bydelsmødre har en procedure for, hvordan de får kontakt med kvinder med minoritetsetnisk baggrund og deriblandt ægtefælleforsørgede. Det foregår som en art sneboldseffekt: En ny gruppe oprettes for at løse en konkret udfordring. Det samarbejdes der med kommunen eller den sociale helhedsplan om, og Bydelsmødre tilknytter en koordinator. Koordinatoren opsøger aktive ildsjæle blandt kvinder i for eksempel minoritetsetniske foreninger eller gennem boligsociale helhedsplaner. De rekrutterer videre. På denne måde kan organisationen og dens frivillige nå bredt ud til forskellige grupper og skabe den nødvendige tillid. Bydelsmødre er frivillige, som taler mange forskellige sprog ud over dansk.

På beskæftigelsesområdet foregår der også aktivt opsøgende arbejde i forhold til ægtefælleforsørgede kvinder med minoritetsetnisk baggrund via indsatser som blandt andet Perspektiv og KVINFOs mentornetværk med lokalafdelinger rundt om i landet. Den opsøgende indsats er meget væsentlig, mener koordinator for Amager-afdelingen af KVINFOs mentornetværk, Marie Bredager Nielsen: "Jeg tror virkelig på, at det kan bidrage til at få fat på nogen, at man er til stede i gadebilledet. Informationsopslag om rådgivningsdage hjælper først, når kvinderne allerede kender tilbuddet eller måske endda kender en konkret person, som de har tillid til at snakke med."

FAKTI og Kringlebakken er tilbud, som er attraktive for kvinder som frirum og lokale fællesskaber i kendte rammer. I FAKTI har man et kravfrit miljø uden mødepligt. Leder Lise-Lotte Duch mener, at oplevelsen af frirum hænger sammen med, at man hverken registrerer, presser eller opsøger deltagerne, der stopper med at komme: "Vi lader kvinderne være i fred og gør kun noget, når de selv beder om det." Kringlebakken bliver ifølge leder Lisbeth Vibe Utzon betragtet som "et sikkerhedsnet, der altid er der. Vi bliver en del af kvindens netværk, hendes familie i Danmark og det første fællesskab, hvor hun har følt sig tryk, og nogle gange kan en kvinde vende tilbage til os efter et par år, fordi hun har brug for hjælp til for eksempel at komme på krisecenter."

5.3.2 Frivillighed skaber tillid

Det frivillige aspekt af civilsamfundsorganisationernes indsatser opleves af mange

interviewpersoner som en årsag til, at de kan opbygge en tillidsfuld relation til målgruppen. Projektleder i Røde Kors, Maria Stetter Rubin, siger, er det et plus, at frivillige "gør det ud af medmenneskelighed og ikke for betaling." Flere interviewpersoner mener også, at frivilligheden er en stærk ressource for indsatser, der arbejder med holdningsændringer i det lokale minoritetsmiljø. Mange organisationer rekrutterer frivillige, der taler samme sprog og har haft samme erfaringer, som deres målgruppe, fordi det er en fordel i arbejdet.

Samme oplevelse har seniorkonsulent Maja Langhorn fra Bydelsmødre: "Det er den her *peer-to-peer*-ligeværdighed uden et magtforhold, der gør, at vi kan få kvinderne til at tale om det, der ligger dem på sinde, og som de måske er bange for at tale med for eksempel sagsbehandleren om. Det er ret vigtigt, at man netop ikke 'kommer fra kommunen', men kan sige 'jeg er frivillig, og har selv været i samme situation'." Social kontrol-vejleder i Københavns Kommune, Maria Jensen, er enig: "Der er nogle ting, civilsamfundsorganisationerne er bedre til, fordi man ikke har den kasket på, at man kommer fra kommunen. Så vi skal tænke bredt i indsatsen mod negativ social kontrol."

Flere organisationer arbejder desuden bevidst på at gøre sig til bindeled mellem kommune og kvinder med minoritetsetnisk baggrund. Hos Kringlebakken sker det blandt andet ved at få besøg fra rådhuset, der fortæller om, hvordan det offentlige system fungerer.

Flere interviewpersoner peger endvidere på, at en gevinst ved frivillige er, at de fungerer som inspirerende forbilleder og rollemodeller, især når de selv tidligere har været udsat for negativ social kontrol. Det er blandt andet tilfældet for frivillige hos Søstre mod vold og kontrol og for nogle unge frivillige i LØFT, der har bygget et nyt liv op efter ophold på krisecenter. I KVINFOs mentornetværk oplever man også, at mange tidligere mentees vælger selv at blive mentorer.

Civilsamfundsorganisationer underviser nye frivillige på alt fra korte introkurser til længere forløb og afholder fortløbende temadage for at give viden om blandt andet det offentlige system, muligheder for hjælp, samtaleteknikker og mentormetoder for at kunne opbygge en tillidsfuld relation og afdække en kvindes situation. På den måde kan man sikre kvalitet og at organisationens generelle tilgang følges, selv om man, ifølge chef for Viden og Udvikling i Dansk Flygtningehjælp, Mette Blauenfeldt, ikke har "hånd i hanke med hvad der foregår i alle frivillige grupper, og hvad der bliver talt om alle steder."

5.3.3 Netværk med betydning for beskæftigelse

Civilsamfundsorganisationer arbejder typisk med at skabe og danne netværk. Det bidrager til at bryde faktorer som isolation og lav selvtillid, som kvinder der er udsat for vold og negativ social kontrol kæmper med. Chef for Viden og Udvikling i Dansk Flygtningehjælp, Mette Blauenfeldt, siger, at netværk kan være fundamentet for, at man kommer ud af negativ social kontrol. "Vi arbejder med at koble kvinder ind i nye sammenhænge, så de har et netværk, hvis de eksempelvis bryder ud af et ægteskab. Uden netværk er der større risiko for at blive i noget usundt." Flere organisationer oplever, at der opstår en form for solidaritet blandt deres brugere, og at kvinderne ved at bruge sig selv aktivt i arbejdet oplever en følelse af *empowerment*.

Men netværk og opgaven som frivillig kan også have særskilt betydning for at komme eller være i arbejde eller uddannelse. Specialkonsulent i Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse, Anja Weber Stendal, siger: "Det er svært at have eller finde et arbejde, hvis man er socialt isoleret, så netværk understøtter beskæftigelse." Hos Bydelsmødre og KVINFOs mentornetværk oplever man, at netværk har en styrkende og opbyggende effekt i den forstand, at bydelsmødre og mentorer som rollemodeller kan vise, at arbejde er muligt. Endelig nævner flere interviewpersoner, at arbejdet som frivillig kan betyde, at kvinder 'optanker' selvtillid, viden og kompetencer, der bringer dem tættere på job eller uddannelse. Seniorkonsulent i Bydelsmødre, Maja Langhorn, fortæller, at opgaven som bydelsmor "bliver en stor del af kvindernes positive identitet, og vi kan se, at den nye viden, fællesskabet og det frivillige arbejde rykker dem til et stærkere personligt fundament, og de oplever anerkendelse som aktive medborgere. For nogen sker det for første gang." Leder af Kringlebakken, Lisbeth Vibe Utzon, oplever også, at

brugerfrivillige får øje på deres kompetencer og kan benytte det i CV og ansøgning, som de får hjælp til at udarbejde.

5.3.4 Helhedsorienteret tilgang og inddragelse af familien

Civilsamfundsorganisationers arbejde er ofte helhedsorienteret og fokuseret på at finde en bred vifte af løsninger, som rækker ud over støtte til at afklare kompetencer, skrive CV og ansøgninger.

Beskæftigelsesindsatsen Kvinder i Job fokuserer eksempelvis også på at opbygge selvtillid og selvværd. Konsulent Britt Hauberg forklarer: "Det er vigtigt at se på det hele og ikke bare på beskæftigelsesdelen. Derfor underviser vi i både familieliv, kvindeliv og arbejdsliv. Vi mener, det hele hører med og kan gøre kvinderne stærke nok til at komme i job." Undervisningen inkluderer også moduler om negativ social kontrol, kvindekroppen og hvordan man håndterer sine teenagebørn. Kvinderne kan i deres miljøer være omgivet af myter og fortællinger, som ikke svarer til fakta, men som direkte eller indirekte binder dem til deres hjem. Konsulent Britt Hauberg fortæller, at de med deres forløb oplever, at "kvinderne kommer som splittede Lego-figurer i mange dele. Under forløbet får de samlet kvinderne så meget, at de kan stå ranke og smile, og herfra er det at gribe dem og få dem ud i et job, så de kan fortsætte deres positive udvikling".

Et langsigtet perspektiv på beskæftigelsesindsatsen er nødvendigt ifølge leder af Kringlebakken, Lisbeth Vibe Utzon, hvis man har været udsat for negativ social kontrol: "Så kan det være rigtig svært at lære dansk, og man har heller ikke nødvendigvis overskud til arbejde, fordi der er nogle andre ting, der skal ske først." Nawal El Falaki fra Mindbee efterspørger af samme grund et helhedsorienteret efterværn for kvinder, som har været udsat for negativ social kontrol. Hun oplever, at når en kvinde efter et krisecenterophold får egen bolig, kan man tro, at hun er "selvkørende, men man glemmer, hvordan hun egentlig har det, og om hun kan klare tilværelsen. Vi ser mange kvinder vende tilbage til deres eksmand, fordi man ikke har styrket deres selvværd."

En vigtig brik i arbejdet med at støtte kvinder udsat for negativ social kontrol i at komme i job kan være at inddrage familien. Det gælder især i sager, hvor kvinden begrænses eller forhindres i at tage et job på grund af problemer med arbejdsdelingen og omsorgsopgaven i hjemmet, eller hvor kvinden har svært ved at klare hverdagen. Nawal El Falaki fra Mindbee har eksempelvis besøgt familier og hjulpet med at fordele opgaver eller at udarbejde en ugeplan. På samme vis udgør nogle organisationer rammen for, at kvinder – og mænd – kan få viden og tale om børns trivsel, opvækst og eksempelvis pasning af børn i dagtilbud. Hos Baba arbejder man særligt med at styrke fædres engagement i deres børn og har grupper, hvor fædre mødes og taler om dilemmaer ved at opdrage børn i en dansk kontekst så som at sende dem på lejrskole, at en pige får skiftet ble af en mandlig pædagog, eller hvorfor børn i vuggestuen lægges til at sove udendørs i regnvejr. Også i Kringlebakken, hvor man har egen integrationsvuggestue, er børneopdragelse et typisk samtaleemne, herunder betydningen af dialog med barnet fra det er helt lille, samtaler om at opdrage uden at slå, men sætte grænser. Det kan være med til at forebygge, at negativ social kontrol går ud over børnene.

5.2.5 Kvindefrigørelse i minoritetsmiljøer

Flere interviewpersoner peger på, at der er en stærk feministisk og ligestillingsbevægelse i minoritetsetniske miljøer i Danmark i dag, som også driver nogle af de indsætter, der er interviewet til denne undersøgelse (se bilag 2). Den offentlige debat om ligestilling anses af nogle interviewpersoner for at være fokuseret på de problemstillinger, som kvinder i den majoritetsetniske middelklasse har. De peger på, at 'den brune kvindekamp' foregår i et spændingsfelt mellem køn, kultur, religion, klasse, og migrations- og minoritetsproblemstillinger. Den drejer sig således ikke kun om køn og ligestilling men også om klasse, racisme og diskrimination. Her vil en intersektionel tilgang til problematikkerne være nyttig (se Introduktion og baggrund).

Der er også en feministisk bevægelse i islam, som viser sig i Danmark og globalt. Førsteamanuensis på Stavanger Universitet, Jesper Petersen, anerkender bevægelsen men ser samtidig en tendens til, at muslimske feminister trækker sig fra den offentlige debat, fordi de er "trætte af at skulle forsvare," hvordan de vælger at leve og deres tilslutning til religion og kultur.

Flere interviewpersoner peger på, at en forudsætning for at komme negativ social kontrol til livs er, at arbejdet for ligestilling og kvindefrigørelse sker indefra og nedefra, og ikke mindst at de udsatte mennesker selv kommer til orde. Her kan man hjælpe kvinderne ved at støtte dem via indsatserne i civilsamfundsorganisationer.

Men dette kræver, at rammerne for kvinders handlemuligheder også er på plads. Leder af FAKTI, Lise-Lotte Duch, ser den store usikkerhed om opholdstilladelse i sig selv som en faktor, der sætter en dæmper på ligestillings- og frigørelsesarbejdet i muslimske miljøer: "Jeg vil sige, at permanent opholdstilladelse vil betyde så meget tryghed og vil gøre disse mennesker i stand til at gå ud og tage lidt mere af deres egen kamp. Hvis vi i Danmark ønsker, at kvindelige indvandrere og flygtninge skal blive stærkere og skal kunne kæmpe for deres rettigheder selv og kæmpe mod social kontrol, så skal vi give dem noget tryghed."

Ligestillings- og frigørelseskravene i minoritetsmiljøer er centrale i arbejdet med at bekæmpe negativ social kontrol, også i forhold til kvinders beskæftigelse. Holdningsarbejdet, som kan føre til en større grad af ligestilling, kan give flere kvinder mulighed for at komme på arbejdsmarkedet og dermed sikre sig økonomisk uafhængighed. Det kan igen føre til ændringer i fordelingen af arbejdet i hjemmet, og nedbryde de patriarkalske magtstrukturer, som ligger bag negativ social kontrol.

Bilag 1

METODISKE OVERVEJELSER

Denne rapport er blevet til på baggrund af interviews med eksperter på området. Et baggrundsstudie har guidet de spørgsmål, der er blevet stillet til interviewpersonerne. Der er ligeledes foretaget en målrettet litteratursøgning og en gennemgang af fagfællebedømt international og national forskning samt grå litteratur og anvendt forskning publiceret i Danmark.

Da de danske definitioner af og diskurser om negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter adskiller sig fra den internationale forskning, tager denne rapport udgangspunkt i Styrelsen for Integration og International Rekrutterings *Videnskortlægning om æresrelaterede konflikter* (2019), som sætter den danske forståelse af negativ social kontrol i international kontekst.

Der er gennemført 31 interviews med forskere og eksperter fra universiteter, forsknings- og analysecentre, forsknings- og rådgivningsvirksomheder, civilsamfundsaktører, myndigheder, og virksomheder på beskæftigelsesområdet. Herunder blev seks korte interviews foretaget blandt medarbejdere i KVINFOs mentornetværk (i oversigten herunder tæller de som et interview). Der er desuden foretaget tre interviews med kvinder, som selv har været udsat for negativ social kontrol og har oplevet, hvordan det er at blive begrænset i at kunne arbejde af deres mænd, familie og/eller bekendte.

Rapporten undersøger et spænd af problemstillinger i forhold til negativ social kontrol og beskæftigelse og forsøger at give så bred og dækkende kortlægning som muligt.

Tabellen neden for viser de forskellige typer organisationer, som har deltaget i undersøgelsen. En detaljeret oversigt over interviewpersoner og organisationer findes i **bilag 2**, som også beskriver deres specifikke arbejdsområder.

Oversigt over gennemførte interviews

Antal	Organisationstype
3	Universiteter og andre uddannelsesinstitutioner, forsknings- og analysecentre
2	Forsknings- og rådgivnings-/konsulentvirksomheder
12	Civilsamfundsorganisationer
7	Myndigheder
5	Krisecentre
2	Virksomheder på beskæftigelsesområdet

Hovedvægten i denne undersøgelse er lagt på de danske civilsamfundsorganisationer, som har stor viden og praktisk erfaring med at hjælpe voldsudsatte kvinder og mange års erfaring på flygtninge- og integrationsområdet. De er prioriteret ud fra overbevisningen om, at civilsamfundet har en væsentlig rolle at spille i forhold til at yde støtte til disse kvinder. Hertil kommer, at civilsamfundsorganisationerne er forskelligartede i kraft af deres specifikke målgrupper og arbejdsmetoder, hvorfor det er nyttigt at indsamle viden bredt.

Geografisk har vi interviewet fagpersoner fra de tre største kommuner og jobcentre, som nyligt har oprettet enheder mod negativ social kontrol: Aarhus, Odense og København. Disse tre kommuner er dog ikke repræsentative for det kommunale landskab, da der findes flere ressourcer og tilbud her end i særligt de små kommuner. De fleste krisecentre i vores undersøgelse er baseret i Københavnsområdet, mens en organisation har centre på Sjælland og i Jylland, og en er en landsdækkende organisation, der samler 52 krisecentre på tværs af landet. Civilsamfundsorganisationerne har som hovedregel landsdækkende tilbud, mens en er baseret i Odense.

Langt de fleste personer og organisationer, vi har henvendt os til, har sagt ja til at deltage i undersøgelsen.

Interviewene blev gennemført mellem maj og september, 2022. Interviews med forskere og eksperter varede i gennemsnit en time, og flertallet blev foretaget over Zoom eller Skype. Enkelte interviews blev gennemført som fysisk møde. Efterfølgende har flere af vores interviewpersoner generøst delt yderligere information og materiale om deres arbejde, og vi har stillet uddybende spørgsmål til enkelte deltagere.

Guides til interviews med forskere og eksperter blev designet med det formål at kunne afdække fænomenet negativ social kontrol i forhold til beskæftigelse blandt kvinder med minoritetsetnisk baggrund, i forhold til hvilke indsatser, der er de mest virksomme, og til at kunne identificere mangler og mulige forbedringer. Interviewene var semi-strukturerede for at give interviewpersonerne mulighed for at fortælle om de faktorer, de anser som mest relevante. Interviewguides varierede naturligvis i forhold til interviewpersonens respektive ekspertise og arbejdsområde.

Følgende overordnede spørgsmål har guidet undersøgelsen:

- Hvordan oplever man, at negativ social kontrol kan være en barriere for minoritetsetniske kvinders beskæftigelse?
- Hvilke metoder og indsatser er mest virksomme i arbejdet mod negativ social kontrol?
- Kan beskæftigelse anses som en mulig løsning eller forebyggende mod negativ social kontrol?
- Hvilke anbefalinger har man fremadrettet i bekæmpelsen af negativ social kontrol?

Rapporten indeholder mange citater fra interviewene for at konkretisere og nuancere problemstillingerne. Disse citater er godkendt af interviewpersoner efter aftale.

Interviewene med de tre kvinder, som selv har været udsat for negativ social kontrol, varede cirka en halv time og blev foretaget over telefon. Kvinderne blev rekrutteret gennem *gatekeeper*-metoden ved henvisning fra organisationer, som deltager i undersøgelsen. Kvindernes fortællinger er blevet anonymiseret ved at ændre navne og andre identificerbare aspekter. Disse tre interviews skal ikke ses som repræsentative, da oplevelsen af negativ social kontrol og æresrelateret vold er individuel og tager mange forskellige former.

KVINFO tilslutter sig repræsentationsprincippet *Never About Us Without Us*. At inddrage de personlige erfaringer har derfor været vigtigt. KVINFO vil her specifikt takke de tre kvinder, der deltog i undersøgelsen, for at dele deres fortællinger.

Det er vigtigt at understrege, at der her er tale om en kvalitativ undersøgelse, hvor formålet har været at kortlægge og afdække temaer og problematikker i forhold til negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse blandt kvinder med minoritetsetnisk baggrund. Nogle problematikker er blevet nævnt af mange interviewpersoner, mens andre kun er blevet nævnt af få eller enkelte. I de fleste tilfælde har vi valgt at tage også mere sjældent nævnte problematikker med for at kunne dække alle vinkler på emnet. Man kan ikke nødvendigvis tolke vigtigheden af pointerne ud fra hvor mange, der nævner dem.

På grund af den stor mængde materiale fra interviewene, er ikke alt, hvad hver enkelt interviewperson har fortalt, inkluderet. Der er i stedet søgt at give et samlet billede af markante tematikker. Hvor der har været uenighed blandt interviewpersoner, er dette noteret i teksten. Man skal naturligvis være opmærksom på, at trods den store mængde og variation i temaer og forslag, som vores interviewpersoner har delt med os, skal undersøgelsens resultater ikke ses som udtømmende.

Det er ikke et formål at kvantificere alene af den grund, at de interviewpersoner, der er inkluderet i undersøgelsen, har meget forskellige indgangsvinkler og berøringsflader. Der er meget stor forskel på, hvilke grupper borgere, de arbejder med, og hvordan der arbejdes. Men de er hver især vigtige for at kunne tegne et samlet billede. Undersøgelsens formål er at lade interviewpersonerne komme til orde for at afdække de forskellige synspunkter og erfaringer, der eksisterer på dette område. Derfor er det heller ikke nødvendigvis KVINFOs holdninger, der kommer til udtryk i rapportens tekst.

KVINFO bærer naturligvis ansvaret for rapportens tekst og konklusioner.

Bilag 2

OVERSIGT OVER DELTAGENDE ORGANISATIONER, MYNDIGHEDER, VIRKSOMHEDER OG FORSKERE

I alfabetisk rækkefølge.

Als Research <https://alsresearch.dk/projekt/>

Interviewperson: Bjarke Følner, chefkonsulent og partner

Als Research er en forsknings- og rådgivningsvirksomhed, der tilbyder undersøgelser, evalueringer, kampagner og rådgivning inden for områderne integration, ligestilling, køn og seksualitet, kriminalitet, social udsathed, børn og unge, friluftsliv og uddannelse. Siden 2005 har Als Research udgivet en lang række publikationer på integrationsområdet, herunder flere undersøgelser om negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter. For eksempel, *Social kontrol som barriere for etniske minoritetskvinders beskæftigelse i Københavns Kommune* (2020), *Unge oplevelser af negativ social kontrol* (2018), og for Rockwool Fondens Forskningsenhed, *Kærlighed og karriere: Uddannelses- og partnervalg blandt yngre indvandrere opvokset i Danmark* (2021).

Als Research har samarbejdet med flere aktører på integrations- og minoritetsområdet, inklusive Styrelsen for International Rekruttering (SIRI), Københavns Kommune, RED+, Sabaah og Diversity Works. Endvidere har Als Research sammen med Dansk Flygtningehjælp gennemført *Ret til Ligestilling*, som er en kampagne og et undervisningstilbud. På det generelle voldsområde har Als Research nylig foretaget en undersøgelse for Røde Kors, *Barrierer og hjælpebehov for at kunne forlade en voldelig relation: En undersøgelse blandt 862 voldsudsatte kvinder i Danmark* (2021).

Baba www.socialtansvar.dk/baba

Interviewperson: Adeel Naseem, konsulent

Baba er en frivillig indsats under Fonden for Socialt Ansvar (se også **Bydelsmødre** og **Kvinder i Job**), som har til formål at styrke fædres deltagelse i deres børns liv. Babas primære målgruppe er minoritetsetniske fædre. Baba driver fædregrupper, der er lokalt forankret som frivillige netværk og samarbejder med lokale aktører. Pt. er der ca. 250 frivillige i 14 områder i Danmark.

Baba arbejder for at bygge fællesskaber, hvor der arbejdes med at skabe positiv forandring i farrollen, at lære om barnets trivsel og behov og dele erfaring og viden om de dilemmaer, der kan opstå for fædre i forhold til deres børn. Baba sætter også fokus på at opbygge tillid mellem fædre og fagpersoner (sundhedsplejerske, pædagoger, skolelærer, socialforvaltning, osv.), gennem dialogmøder, da især minoritetsetniske fædre kan nære mistillid til systemet og omvendt også opleve at blive mødt med mistillid af systemet. Frivillige gennemgår Babas læringsforløb og bliver klædt på til at rekruttere og inspirere andre fædre til større engagement i børns liv og i deres lokalområde.

Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen, Københavns Kommune <https://www.kk.dk/bif>

Interviewperson: Maria Jensen, social kontrol-vejleder

I januar 2021 ansatte forvaltningen fem social kontrol-vejledere for at støtte jobrådgiver i bedre at identificere negativ social kontrol. Dette skete på baggrund af en rapport fra Als Research (2020), som viste, at 3 ud af 10 jobrådgivere havde været i kontakt med borgere, der i større eller mindre grad var udsat for social kontrol.

Social kontrol-vejlederne i Københavns Kommune uddanner jobrådgiverne til at få øje på negativ social kontrol. De rådgiver og underviser i spørgeteknikker og andre værktøjer, i forskellige

handlemuligheder, i henvisningsmuligheder til civilsamfundsorganisationer, og følger op på sagerne.

Bydelsmødre <https://socialtansvar.dk/indsats/bydelsmoedre/>

Interviewperson: Maja Langhorn, seniorkonsulent

Bydelsmødre er en landsdækkende frivillig indsats, der drives af Fonden for Socialt Ansvar (se også **Baba** og **Kvinder i Job**). Formålet er at støtte kvinder med minoritetsetnisk baggrund i lokalområder ved at skabe fællesskaber og netværk, dele viden og information, bygge bro til det omkringliggende samfund, styrke selvtillid, og generelt yde hjælp til selvhjælp. På landsplan er der over 50 lokale bydelsmødregrupper, der drives som frivillige sociale foreninger i samarbejde med andre lokale aktører. I alt er der ca. 1.000 aktive bydelsmødre, der tilsammen taler 68 forskellige sprog.

Bydelsmødre opsøger kvinder i lokalområderne, der lever i social isolation, og dermed når indsatsen udsatte familier, som det offentlige har svært ved at nå. For at blive frivillig bydelsmor, skal kvinderne igennem en grunduddannelse, hvor de bliver klædt på til at lave opsøgende arbejde, gennemføre forandringssamtaler, afholde lokale aktiviteter, etablere lokale fællesskaber, og være brobyggere mellem familierne og myndighederne. Uddannelsen inkluderer en række moduler om eksempelvis børneopdragelse, lovgivning, arbejdsmarked, samarbejde med den offentlige, negativ social kontrol, krop og seksualitet og ligestilling.

Danner <https://danner.dk>

Interviewperson: Uzma Ahmed, voldsfaglig rådgiver⁴⁴

Danner tilbyder ambulant rådgivning og krisecenterophold for voldsudsatte kvinder og børn. Krisecentret, der ligger i København, har plads til 18 kvinder og 18 børn, og rådgivningscentret har årligt cirka 200 kvinder i rådgivningsforløb. Cirka 200 frivillige hjælper med arbejdet i krisecentret og med rådgivnings- og mobiliseringsarbejdet. Danners videnscenter driver og udvikler indsatser, arbejder med research og dokumentation, uddannelse, oplysning, og fortalervirksomhed om vold mod kvinder.

Sig det til nogen er et gratis ambulant fagspecialiseret rådgivningstilbud med mulighed for psykologbehandling til voldsudsatte kvinder uden krisecenterophold, og til pårørende til voldsudsatte. Tilbuddet findes i København, Randers, Ringsted, Kolding og Holstebro og inkluderer rådgivning på arabisk.

Danner har også et specialfokus på migrationsforhold og negativ social kontrol. Se for eksempel rapporten *Vold mod migrantkvinder i Danmark: Erfaringer og data fra Danners opsøgende arbejde blandt en særligt isoleret gruppe: 2012 til 2018* (2018).

Sofie Danneskiold-Samsøe, lektor, ph.d., Københavns Professionshøjskole*

<https://www.ucviden.dk/da/persons/sofie-danneskiold-samsøe>

Sofie Danneskiold-Samsøe er ph.d. i antropologi og lektor i socialt arbejde på socialrådgiveruddannelsen ved Københavns Professionshøjskole. Hun har forsket i integration af familier med flygtningebaggrund i Danmark i 20 år. Hun har udgivet en række bøger og artikler om æreskultur og social kontrol og er medforfatter til bøgerne *Æresrelateret social kontrol – Teori og praksis i socialt arbejde* (Akademisk Forlag, 2019), og *Familien betyder alt. Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier* (Frydenlund, 2011).

I 2017 tilrettelagde Sofie Danneskiold-Samsøe valgfaget *Socialt arbejde i relation til æresrelateret social kontrol* på diplomuddannelsen i socialt arbejde, som hun siden har undervist

⁴⁴ Uzma Ahmed er i dag mediator og voldsfaglig rådgiver i sager med MeToo, racisme og diskrimination i Making it Matter.

på årligt. Hun er medlem af Kommissionen for den glemte kvindekamp, som blev nedsat af regeringen i 2022, og ekspertgruppen til forebyggelse af negativ social kontrol, som blev nedsat af Beskæftigelses- og Integrationsudvalget i Københavns Kommune i 2023.

Dansk Flygtningehjælp – DRC Integration <https://integration.drc.ngo>

Interviewperson: Mette Blauenfeldt, chef for viden og udvikling

DRC Integration er en del af DRC Dansk Flygtningehjælp. Organisationen yder integrationsløsninger til flygtninge og etniske minoriteter i Danmark i samarbejde med offentlige myndigheder, virksomheder og det øvrige civilsamfund om beskæftigelse samt børn, unge og familiers trivsel. DRC Integration har gennemført beskæftigelsesrettede gruppeforløb for kvinder med minoritetsetnisk baggrund – typisk flygtninge og familiesammenførte, som har boet i Danmark i cirka 10 år – i Aarhus, Favrskov og Odense Kommuner. De skræddersyede indsatser inkluderer mentorforløb, jobtræning og målrettet vejledning. Dansk Flygtningehjælp har også et netværk med cirka 6.500 frivillige organiseret i lokale grupper i de fleste danske kommuner.

Under kampagnen *Ret til Ligestilling*, som DRC Integration gennemførte sammen med Als Research, afholdtes 133 kurser om ligestilling og rettigheder (herunder negativ social kontrol) mellem 2018 og 2020. Kurserne blev finansieret af Ligestillingsministeriet og var gratis og åbne for alle (for eksempel sprogskoler, kommuner, og boligselskaber). Tilbuddet eksisterer stadig mod betaling. DRC Integrations *MindSpring*-program tilbyder psykosociale gruppeforløb for flygtninge. Formålet er at styrke deltageres psykiske og sociale trivsel og handlekompetencer. Her arbejdes der også specifikt med negativ social kontrol, især blandt børn og unge.

Dansk Kvindesamfunds Krisecentre (DKK) <https://krisecentrene.dk>

Interviewperson: Anja Radeka, leder af viden og udvikling

Dansk Kvindesamfunds Krisecentre driver to krisecentre med plads til 32 voldsramte kvinder og deres børn. Cirka 60 procent af kvinderne har etnisk minoritetsbaggrund. DKK tilbyder rådgivning til voldudsatte kvinder, børn og pårørende. StopChikane er et særligt gratis rådgivningstilbud til voksne, der er udsat for digitale krænkelser.

DKK har en vidensafdeling, som arbejder med dataindsamling og analyse, formidling af evidensbaseret viden på området, udvikling og drift af projekter, samt kommunikation og fortalerarbejde. DKK arbejder for at øge offentlige og politisk opmærksomhed på problematikker relateret til kønsbaseret vold og har udgivet undersøgelsen *En helhedsorienteret indsats? Krisecentermedarbejderes perspektiv på myndighedernes indsats på partnervoldsområdet* (2022).

Diversity Works <https://diversityworks.dk>

Interviewpersoner: Shezeen Ahmed, socialrådgiver, og Christina Stærk, socialrådgiver

Diversity Works (tidl. Indvandrer Kvindecetret på Nørrebro) er en frivillig forening og en af landets ældste ngo'er for kvinder med etnisk minoritetsbaggrund. Foreningen tilbyder sociale fællesskaber, aktiviteter og arrangementer, såsom lektie- og netværkscafeer, madklub, sundhedstjek, yoga, computerkurser og mentorskaber. Derudover tilbydes der socialrådgivning samt juridisk og økonomisk rådgivning.

Diversity Works driver også den socialøkonomiske catering- og cafevirksomhed, Send Flere Krydderier, som blev startet med det formål at skabe arbejdspladser til kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, som er langt fra arbejdsmarkedet. Der tilbydes også beskæftigelsesrettet opkvalificering til aktivitetsparate kvinder. Dette sker i samarbejde med Jobcenter København. Diversity Works lægger hus til Alliancen, som er et landsdækkende netværk af minoritetsetniske foreninger.

Enheden mod negativ social kontrol, Odense Kommune

Interviewperson: Mette Bechsgaard Høgh, konsulent

Enheden mod negativ social kontrol blev oprettet i Odense Kommune i 2020 for en treårig periode, for at styrke kommunens indsats mod negativ social kontrol. Enheden arbejder med den strategiske implementering og koordinering af indsatser, bistår frontpersonale og sikrer opkvalificering af faglige kompetencer i kommunen. Enheden understøtter udvikling af handleplaner for at støtte unges opgør med negativ social kontrol og styrke kvinder med etnisk minoritetsbaggrund i at komme i uddannelse og beskæftigelse, ligesom den arbejder forebyggende sammen med civilsamfundsaktører.

Enheden står også bag en hjemmeside www.negativsocialkontrol.dk (2022), der samler basisviden om negativ social kontrol og vejledninger og udredningsværktøjer. Derudover er der vejledninger og håndbøger samt information om kurser til fagpersoner. (Se også **Team Integration, Beskæftigelses- og Socialforvaltningen, Odense Kommune**.)

Etnisk Konsulentteam, Københavns Kommune <https://etniskkonsulentteam.kk.dk>

Interviewpersoner: Sarah Gottschalck, sikkerhedskonsulent, og Annelise Andersen, sikkerhedskonsulent

Etnisk Konsulentteam er en del af Socialforvaltningen i Københavns Kommune, og er kommunens ekspertberedskab i sager om æresrelaterede konflikter og social kontrol hos børn og voksne. Etnisk Konsulentteam tilbyder gratis konsulentbistand i form af rådgivning, sparring, risikovurdering, konfliktmægling til kommunens ansatte i sager om æresrelaterede problemstillinger som for eksempel tvangsægteskaber, kvindelig omskæring og ufrivillige udlandsophold. Siden 2018 har sikkerhedskonsulenter, som dækker hele Region Hovedstaden, også været en del af Etnisk Konsulentteam.

Etnisk Konsulentteams forbyggende arbejde inkluderer opkvalificering af fagprofessionelle, hvor undervisning og oplæg er tilpasset forskellige fagområder. Desuden foretager Etnisk Konsulentteam informations- og oplysningsarbejde. Etnisk Konsulentteam har udgivet rapporten *Social kontrol i etniske minoritetsfamilier* (Elle & Larsen, 2010). Pt. består Etnisk Konsulentteam af fem konsulenter.

Exitcirklen – veje ud af psykisk vold <https://exitcirklen.dk>

Interviewperson: Sherin Khankan, stifter og CEO

Exitcirklen tilbyder terapi og samtalegrupper til ofre for psykisk vold. Der afholdes 15-20 ugentlige terapi- og samtalegrupper i København, Odense, Aarhus, Aalborg, Esbjerg, Køge og på Bornholm. Der er tale om 13-ugers forløb med max. 10 deltagere, som er baseret på kognitive og narrative terapiformer, og grupperne er faciliteret af fagprofessionelle som psykologer og psykoterapeuter sammen med en frivillig erfaringsperson. Exitcirklen har udviklet et 10-trins program, der består af viden om psykisk vold og andre voldsformer, traumehåndtering, traumepsykologi, seksuel vold og seksualiseret psykisk vold. Der tilbydes juridisk rådgivning, advokatbistand og socialrådgivning til deltagerne.

Exitcirklen har 11 indsatser og betjener 450-500 voldsramte om året. Deltagerne er primært kvinder, og seks ud af ti er kvinder med majoritetsetnisk baggrund. Der er særlige grupper for drenge og mænd i København og for unge i alderen 13-17 år. De voldsramte er henvist fra læger, psykologer, socialarbejdere, krisecentre og andre organisationer, eller tager selv kontakt. Ud over terapiforløbene har Exitcirklen en psykisk vold-uddannelse for eksterne såvel som interne fagprofessionelle og egne frivillige. Til døden os skiller er en tværfaglig indsats målrettet kvinder med muslimske baggrund, som fastholdes i et voldeligt ægteskab og som ønsker islamisk skilsmisse. Exitcirklen har cirka 80 frivillige medarbejdere og fem fastansatte.

FAKTI <https://www.fakti.dk>

Interviewperson: Lise-Lotte Duch, leder

FAKTI er en forening med kulturhus og have for kvinder med flygtninge- og indvandrerbaggrund, som ligger i Københavns nordvestkvarter. Formålet er at forbedre kvindernes livsvilkår og udviklingsmuligheder. Der stilles ingen krav ift. registrering eller deltagelse i de forskellige aktiviteter. FAKTIs brugere er en blandet gruppe af kvinder med forskellige aldre, baggrunde og religioner. Størstedelen kommer fra MENAPT-landene, og der holdes særligt åbent en dag om ugen for thailandske kvinder.

FAKTI tilbyder undervisning i dansk sprog og samfund, en ugentlig samfundscafé, fælles spising, dyrkning af planter i terapihaven, og et motionshold med yoga og mavedans. Der tilbydes rådgivning og vejledning ved socialrådgiver og sygeplejerske. 50-70 kvinder bruger FAKTI-huset på daglig basis. Mange af brugerne lider af svære psykiske og fysiske sygdomme, og mange har været udsat for fysisk og psykisk vold. FAKTI har tæt samarbejde med bl.a. Kringlebakken og Diversity Works.

Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse, SIRI (Styrelsen for International Rekruttering)

Interviewperson: Anja Weber Stendal, specialkonsulent

Projektet Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse gennemføres af Styrelsen for International Rekruttering (SIRI) i samarbejde med 15 kommuner på tværs af landet. Indsatserne er individuelt tilrettelagt, tværfaglige og vidensbaserede, og varierer i deres implementering fra kommune til kommune. Målgruppen er kvindelige indvandrere, som har været udenfor arbejdsmarkedet i en længere periode. Projektet er satspuljefinansieret og udmøntes i 2019-2022. Indtil medio 2021 var der tilknyttet 1.308 kvinder.

SIRI har udgivet en række publikationer om projektet og om andre relevante indsatser og områder, der kan findes på <https://www.integrationsviden.dk/kib>

Kringlebakken <https://www.kringlebakken.dk>

Interviewperson: Lisbeth Vibe Utzon, leder

Integrationshuset Kringlebakken, som ligger i Københavns nordvestkvarter, er en organisation, der arbejder med kvinder og børn med anden sproglig og kulturel baggrund end dansk. Kringlebakken tilbyder rådgivning og socialfaglig støtte, uddannelses- og erhvervsvejledning, gratis kurser i dansk sprog, samfund og kultur, en sundhedsindsats, og en række sociale aktiviteter. En integrationsvuggestue med plads til 8-10 børn introducerer dansk daginstitutionskultur til børn og mødre, der er tilknyttet Kringlebakkens kursusgruppe. Kringlebakken arbejder desuden som fortalervirksomhed for og med minoritetsetniske kvinder, og deler viden om husets erfaringer. I 2022 havde Kringlebakken 237 unikke brugere (inkl. 108 børn), og cirka 30 frivillige medarbejdere.

Kvinderne, der bruger Kringlebakken, har typisk ikke kendskab til det danske system, taler ikke sproget og mangler netværk. Mange bor isoleret og bliver henvist til Kringlebakken af sundhedsplejerske, gennem netværk, andre organisationer, jobcenter eller krisecentre.

Kvinder i Job – Fonden for Sociale Investeringer <https://socialinvestering.dk/Kvinder-i-job/Kvinder-i-job>

Interviewpersoner: Marianne Hauerslev, chef og Britt Hauberg, konsulent

Kvinder i Job er et socialt program, som drives af Fonden for Sociale Investeringer, en almennyttig erhvervsdrivende fond, hvis formål er at hjælpe udsatte grupper i Danmark. (**Bydelsmødre** og **Baba** drives også af Fonden.) Kvinder i Job er en helhedsorienteret beskæftigelsesindsats, som gennem et samarbejde med kommuner og virksomheder tilbyder gruppeundervisning, praktik og job til kvindelige indvandrere og flygtninge, som står uden for arbejdsmarkedet.

Under forløbet får kvinderne støtte med deres individuelle udfordringer, og samtidig får de styrket deres faglige og personlige kompetencer. Der sættes fokus på at opbygge den enkelte deltagers selvtillid, motivation og handlekraft. De fleste deltagere er langtidsledige, ufaglærte og taler ikke flydende dansk. Nogle er relativt nyankomne mens andre har en lang opholdstid i Danmark. Pt. tilbyder Kvinder i Job hold med 6-20-ugers forløb, med 18-24 deltagere pr. hold. Der er også oprettet et særligt 4-ugers forløb til ukrainske kvinder.

KVINFOs mentornetværk <https://kvinfo.dk/mentornetvaerk/>

Interviewpersoner: mentorkoordinatorer Sara Achwah (Aarhus), Signe Kjærgaard Jensen (København), Camilla Jørgensen (Slagelse), Marie Bredager Nielsen (Amager), Nanna Vestergaard (Svendborg)

KVINFOs mentornetværk er en frivillig indsats, som støtter kvinder med flygtninge- og indvandrerbaggrund i at komme i beskæftigelse eller uddannelse. Frivillige mentees bliver matchet med frivillige mentorer, som ønsker at dele deres viden og erfaringer om blandt andet jobsøgning og jobmuligheder, ansættelser, dansk arbejdskultur, foreninger og uddannelse.

Indsatsen er baseret på seneste viden og forskning indenfor mentoringmetoder og integrationsområdet, herunder de forskellige barrierer som kvindelige indvandrere og flygtninge møder på det danske arbejdsmarked. KVINFOs rapport *Barrierer for kvinder med indvandrer- og flygtningebaggrund på det danske arbejdsmarked* blev udgivet i 2021. Pt. har KVINFOs Mentornetværk lokale afdelinger i udsatte boligområder i fem byer i Danmark, hvor der er etableret et samarbejde med de boligsociale helhedsplaner og jobcentre.

Anika Liversage, seniorforsker, ph.d., VIVE – det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd <https://www.vive.dk/da/medarbejdere/anika-liversage-1552/?limit=20&offset=0>

Anika Liversage er PhD. og seniorforsker på VIVE – det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd. Hun har i over 15 år arbejdet med etniske minoriteters liv i Danmark. Hun forsker blandt andet i ændringer i køns- og generationsrelationer i etniske minoritetsfamilier med særligt fokus på ægteskaber, familiekonflikter og skilsmisser. Et andet fokusområde er ældre migranternes liv i Danmark. Hun arbejder primært kvalitativt og kan blandt andet interviewe på tyrkisk.

Blandt Liversages nyere udgivelser er: Care arrangements between family and state: developing hybrid scripts of aging in a context of migration” (*Ageing & Society*, 2023); Experiencing ‘nikah captivity’ in the West. Gendered conflicts over ending Muslim marriages (*Journal of Muslims in Europe*, 2022), Having the lower hand: investigating interaction in the life course narratives of immigrant women exposed to partner abuse (*Journal of Interpersonal Violence*, 2022), og “Abducting children abroad: gender, power and transnational mobility in immigrant family conflicts (*Violence Against Women*, 2022). I august 2023 udkommer kapitlet *Syriske flygtningekvinder, sårbarhed og skilsmisse* i bogen *Paradigmeskiftets konsekvenser: Flygtninge, stat og civilsamfund* (Aarhus Universitetsforlag). Anika Liversage er aktuelt i gang med at skrive en bog om kvinder med etnisk minoritetsbaggrund og deres handlemuligheder ift. skilsmisse, finansieret af Carlsbergfondet.

LOKK – Landsorganisation af kvindekrisecentre <https://www.lokk.dk>

Interviewperson: Pia Strøh, faglig konsulent⁴⁵

Landsorganisation af kvindekrisecentre (LOKK) er medlemsorganisation for kvindekrisecentre i Danmark. LOKK repræsenterer 52 kvindekrisecentre på tværs af landet, med deres 500 ansatte og cirka 1.500 frivillige. LOKK støtter centrene med faglig viden om vold og forebyggelse og fungerer som politisk talerør for krisecentrene og for voldsudsatte kvinder og børn. LOKK samler også viden og erfaring ind fra krisecentrene, foretager egne analyse- og udviklingsprojekter om kønsbaseret vold, afholder seminarer, og formidler viden til fagpersoner, medier og omverdenen.

⁴⁵ Pia Strøh er i dag direktør og daglig leder af Ung Krisecenter.

LOKKs hjemmeside informerer og vejleder voldsudsatte om, hvor de kan søge hjælp, inklusive rådgivning til kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, der er udsat for negativ social kontrol. Der tilbydes også juridisk rådgivning i forbindelse med sager om vold i nære relationer til medlemmer af LOKK og fagpersoner.

LØFT <https://www.loeft.info>

Interviewperson: Khaterah Parwani, direktør

LØFT blev stiftet som selvstændig organisation i 2019 og støtter unge udsat for negativ social kontrol med at håndtere akutte praktiske problemer, som også påvirker deres trivsel negativt. Det kan være økonomi, studie, bolig og familiemægling. LØFT kalder sig unges "egen personlige rådgiver eller bisidder" og agerer tovholder mellem myndigheder, institutioner og organisationer. Der er faste pladser til 30 unge, og der ydes telefonisk rådgivning til cirka 50 personer om året.

LØFT arbejder ud fra en helhedsorienteret tilgang med et fokus på rettigheder og muligheder. Indsatsen EVOLVE er målrettet unge mellem 15 og 30 år med minoritetsetnisk baggrund, der oplever fysisk og psykisk vold i hjemmet eller i nære relationer. De unge bliver tilknyttet et *safe space*, hvor de møder andre unge i lignende situationer og får oplysning, juridisk rådgivning og praktisk hjælp. Fagspecialister og frivillige følger en handleplan udarbejdet for hver enkelt ung. LØFT samarbejder med RED-Center om æresrelaterede konflikter.

Mindbee ApS www.mindbee.dk

Interviewperson: Nawal El-Falaki, stifter af Mindbee ApS⁴⁶.

Mindbee er en virksomhed, der tilbyder skræddersyede forløb til borgere i jobafklarings- eller ressourceforløb, langtidsledige jobparate borgere, og borgere med behov for støtte under uddannelse. Borgerne bliver henvist fra jobcentre. Mindbee har et særligt fokus på minoritetsetniske borgere, der er langt fra arbejdsmarkedet, og særligt kvinder, der er underlagt negativ social kontrol.

Mindbee har fokus på "at bygge bro mellem familiernes etniske baggrund og den danske", og har negativ social kontrol som et særligt indsatsområde. Mindbee tilbyder blandt andet gruppeforløb, rådgivning og psykoterapi til voldsramte kvinder, rådgivning om tvangsægteskab, konfliktmægling, sprogmentorforløb, familierådgivning og hjælp til smertehåndtering til kvinder med psykosomatiske problemstillinger.

Jesper Petersen, ph.d., førsteamanuensis, Stavanger Universitet

Jesper Petersen forsker i danske muslimers shariapraksis, herunder tvangsægteskaber, genopdragelsesrejser, æresrelaterede konflikter, islamiseret tvingende kontrol, giftermål med mindreårige, fastholdelse i islamiske ægteskaber og islamiske skilsmisser. Han er blandt andet medforfatter til undersøgelsen *Etniske Minoritetskvinder og Skilsmisse – med Fokus på Muslimske Praksisser* og bogen *Sharia og Samfund: Islamisk Ret, Etik og Praksis i Danmark*. Han er nu ved at afslutte på et ny bogmanuskript med titlen *The Islamic Juridical Vacuum: The Emergence and Institutionalization of Sharia Practices in Denmark*.

Med udgangspunkt i sin forskning på projektet Producing Sharia in Context på Københavns Universitet har Petersen skrevet handlevejledninger til dansk politi, familieretshuset og Odense Kommune i forhold til danske muslimers shariapraksisser. Han har desuden undervist et stort antal socialfaglige medarbejdere såsom sikkerhedskonsulenter, politi, sagsbehandlere i familieretshuset, embedsmænd, pædagoger, skolelærere og socialrådgivere i håndtering af problemstillinger blandt minoritetsborgere. Petersen har desuden forsket i muslimsk kvindekamp

⁴⁶ Nawal El Falaki var på interviewtidspunktet (24/6/22) konsulent, sprogmentor, familiebehandler og medejer af DK-Integration men er nu leder af Mindbee.

i Europa og udgav i september 2022 bogen *The Making of a Mosque with Female Imams: Serendipities in the Production of Danish Islams*.

Perspektiv, Jobcenter København <https://www.kk.dk/borger/jobsoegning-og-ledighed/ny-i-danmark-og-ledig/til-familieforsoergede-faa-hjaelp-til-at-finde-job-danskundervisning-eller-uddannelse>

Interviewperson: Camilla Sichlau, projektkoordinator

Perspektiv er en indsats i Københavns Kommune under Jobcenter København og CBSI – Center for Beskæftigelse, Sprog og Integration. Perspektiv har fem medarbejdere og ligger i Tingbjerg og på Nørrebro, men dækker alle udsatte områder i København. Perspektivs målgruppe er ægtefælleforsørgede kvinder og mænd med ikke-vestlige baggrund. Deltagere rekrutteres primært gennem en opsøgende medarbejder.

Deltagende kvinder er typisk i aldersgruppen 30-55 år, som søger hjælp til at komme i job eller uddannelse. Deltagerne bliver tilbudt et 6-ugers undervisningsforløb om blandt andet jobsøgning, uddannelse, dansk arbejdsmarked, kvinders rettigheder og muligheder i Danmark. De får også hjælp til at skrive CV og jobansøgninger og bliver guidet om virksomhedspraktik, løntilskud, ordinære jobs og uddannelse.

RED Rådgivning, RED Center for Æresrelaterede Konflikter <https://red-center.dk/om-red-center/om-red-raadgivning/>

Interviewpersoner: Annelise Murakami, leder⁴⁷ og Ulla Steno, rådgiver.

RED Rådgivning er den del af RED Center mod Æresrelaterede Konflikter, som driver specialiserede krisecentre primært for unge i alderen 16-30 år, der er på flugt fra negativ social kontrol og æresrelateret vold. Der er to RED safehouses på Sjælland (23 pladser) og i Jylland (12 pladser), et krisecenter (se også **RED+**) for LGBT+-unge med minoritetsetnisk baggrund (6 pladser), og flere udslusningsboliger.

RED Rådgivning tilbyder landsdækkende professionel rådgivning og vejledning til unge, forældre og fagpersoner, der oplever eller arbejder med negativ social kontrol og æresrelateret vold. Rådgivningen er gratis og anonym, uden aldersgrænse, og man kan henvende sig pr. telefon (døgnåben hotline), brevkasse og chatlinje. RED Rådgivning tilbyder professionel sparring og konfliktmægling i enkeltsager, personlig rådgivning, psykologhjælp og fysisk traumebehandling, og deler viden gennem kurser, kampagner og oplæg.

RED+, RED Center for Æresrelaterede Konflikter <https://red-center.dk/om-red-center/om-red-krisecenter/>

Interviewperson: Dijana Dix Omerbasic, afdelingsleder

RED+ er et krisecenter for minoritetsetniske LGBT+-unge, der er på flugt fra æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. RED+ åbnede i 2022 og ligger på Frederiksberg. Krisecentret har seks pladser og er for alle køn i aldersgruppen 16-30 år. Det er det eneste LGBT+-krisecenter på Finansloven. Krisecentret tager imod beboere fra hele landet.

Gennem en helhedsorienteret indsats i trygge rammer får beboerne på RED+ støtte og rådgivning til at opnå et selvstændigt liv uden vold. Hver ung har to kontaktpersoner, en socialrådgiver og en pædagog, og der tages udgangspunkt i hver enkelte unges situation, ønsker og mål. RED+ er, ligesom **RED Rådgivning**, også en del af RED Center mod Æresrelaterede Konflikter.

Røde Kors – Qnet <https://www.rodekors.dk/vores-arbejde/socialt-arbejde/brug-hjaelp/qnet>

Interviewperson: Maria Stetter Rubin, projektleder

⁴⁷ Annelise Murakami er i dag leder af Østerbro krisecenter, der åbner i august 2023.

Qnet er et frivilligtbaseret efterværnstilbud til kvinder, der har været udsat for vold. Der er 26 afdelinger på tværs af landet. Formålet er at styrke kvinderne i overgangen fra krisecenter til en tilværelse uden vold. Deltagerne bliver matchet med kvindelige frivillige, som yder en-til-en støtte og praktisk hjælp. De får også mulighed til at deltage i lokale fællesaktiviteter og opbygge et netværk i trygge rammer. I 2020 støttede Qnets frivillige cirka 700 kvinder og børn. Indsatsen Fra bolig til hjem er desuden et tilbud til voldsudsatte kvinder og projektet er et tværfagligt samarbejde mellem Røde Kors, Arkitektforeningen og Københavns Almene Boligselskab, der tilbyder kvinder og deres børn praktisk hjælp og økonomisk støtte til indretning og etablering af et nyt hjem, når de forlader et krisecenter.

Sabaah <https://sabaah.dk>

Interviewperson: Amma Asare-Nyako, generalsekretær

Sabaah er en landsdækkende frivillig forening, som arbejder for at forbedre levevilkårene blandt minoritetsetniske LGBT+-personer. Sabaah tilbyder anonym rådgivning til minoritetsetniske LGBT+-personer og deres pårørende, samt samtalegrupper og et pårørendenetværk, driver sociale, politiske og kulturelle medlemsaktiviteter og arbejder med politisk interessevaretagelse for minoritetsetniske LGBT+-personer.

Sabaahs Outreach-tilbud er et landsdækkende undervisningsprojekt rettet mod udskoling, ungdomsuddannelser, socialfaglige og velfærdsprofessionelle medarbejdere, studerende og minoritetsetniske alliancegrupper. Gennem dialogbaserede og normkritiske oplæg om fordomme og diskrimination, intersektionalitet og tolerance øger Outreach viden og bevidsthed om dobbeltminoriteter, dvs. seksuelle og kønsminoriteter blandt minoritetsetniske grupper.

Søstre mod vold og kontrol <https://soestremodvoldogkontrol.dk>

Interviewperson: Kefa Abu Ras, frivilligchef

Søstre mod vold og kontrol er en frivillig organisation i Odense, der har som mål at bekæmpe negativ social kontrol samt fysisk, psykisk, seksuel, økonomisk og materiel vold mod kvinder. Organisationen uddanner, oplyser og fører kampagner om demokratisk dannelse, krop og seksualitet, ligestilling, rettigheder, voldsformer og negativ social kontrol. Foreningen sætter fokus på at skabe stærke fællesskaber baseret på søstersolidaritet og samarbejder med Odense Kommune. Kefa Abu Ras var tidligere medlem af Kommissionen for den glemte kvindekamp men forlod den i september 2022.

Pt. har Søstre mod vold og kontrol 84 frivillige i forskellig aldre og med 19 forskellige nationaliteter, hvoraf de fleste selv har oplevet vold og negativ social kontrol. De frivillige deler deres egne personlige historie og erfaringer og oplyser minoritetsetniske kvinder i lokalsamfund om deres rettigheder, giver fortrolig støtte og hjælp til voldsudsatte kvinder, og viser vej og bygger bro til forskellige civilsamfundsorganisationer, myndigheder, krisecentre og politiet. Foreningen laver cirka to kampagner om året om temaer som jomfruelighed og mødom, seksuelle rettigheder, homoseksualitet, islamiske skilsmisse og medgift.

Team Integration, Beskæftigelses- og Socialforvaltningen, Odense Kommune

<https://www.odense.dk/borger/job-og-uddannelse/integration>

Interviewperson: Amal Saada, indsatskoordinator

Team Integration i Beskæftigelses- og Socialforvaltningen er en af de kommunale aktører i Odense, der arbejder direkte med negativ social kontrol. Team Integration varetager sagsbehandling for nyankomne voksne indvandrere, flygtninge og familiesammenførte, og integrationsforløb til flygtninge og familiesammenførte over 18 år. Integrationsforløb varer i op til tre år og omfatter danskuddannelse og evt. beskæftigelsesfremmende tilbud, såsom virksomhedspraktik, vejlednings- og uddannelsesforløb.

Team Integration driver indsatsen Jasmin for kvindelige flygtninge og familiesammenførte, som ikke har erhvervs erfaring og har svært ved at se sig selv på det danske arbejdsmarked. Indsatsen arbejder med sundhed, familieliv og beskæftigelse, styrker kvindernes motivation og arbejdsidentitet, og hjælper dem med at komme i job. Indsatsen er forankret i Vollsmose (se også **Enheden mod negativ social kontrol, Odense Kommune.**)

Team for æresrelaterede konflikter (TÆK), Aarhus Kommune

<https://www.aarhus.dk/borger/personlig-hjaelp-og-stoette/psykisk-sygdom-og-saarbarhed/voksne-med-psykisk-sygdom-eller-saarbarhed-og-hjemloese/akut-raadgivning/aeresrelaterede-konflikter/>

Interviewperson: Heidi Breinholt, sikkerhedskonsulent

TÆK er Aarhus Kommunes team for æresrelaterede konflikter og tilbyder sparring, råd og vejledning til både frontmedarbejdere og borgere. TÆK kan bevilge psykologsamtaler og mentorstøtte til kommunens borgere. Man kan henvende sig anonymt til TÆK, som blev oprettet i 2017.

Aarhus Kommune har også en special indsats ifm. nogle af Aarhus Jobcenters afdelinger, hvor der udpeges en vidensperson til at arbejde tæt med sikkerhedskonsulenterne, og dermed styrke jobcentermedarbejderes viden på området. Sikkerhedskonsulenterne i Region Midtjylland er forankret i TÆK.

Væksthusets Forskningscenter <https://vaeksthusets-forskningscenter.dk>

Interviewperson: Safaa Mohamed Ali, projekt- og forskningskonsulent

Væksthusets Forskningscenter er en del af Væksthuset, en socialøkonomisk virksomhed, der, som anden aktør på beskæftigelsesområdet samarbejder med jobcentre og leverer forløb til udsatte ledige. Væksthusets Forskningscenter arbejder med flere forskellige forskningsprojekter, hvis formål er at udvikle og innovere beskæftigelsesindsatsen i Danmark.

Beskæftigelses Indikator Projektet (BIP) er et progressionsmålingsprojekt, gennemført i samarbejde med 10 jobcentre og en ekspertgruppe bestående af forskere og praktikere inden for beskæftigelsesområdet. Cirka 4.000 udsatte ledige og 300 jobcentermedarbejdere har medvirket. Andre projekter inkluderer 2. Generationsløsninger – Kvinder i Job, som undersøger årsagerne til den relativt høje ledighed blandt kvinder med etnisk minoritetsbaggrund og et kvalitativt studie om somaliske kvinders arbejdsmarkedstilknytning.

LITTERATUR

- Abji, S. & Korteweg, A. C. (2021). 'Honour'-Based Violence and the Politics of Culture in Canada: Advancing a Cultural Analysis of Multiscalar Violence, *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 12(1), 73-92. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs121202120084>
- Abu-Lughod, L. (2002). Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others. *American Anthropologist*, 104(3), 783-790.
- Ajula, W. & Gill, A. K. (2014). Conceptualizing 'Honour' Killings in Canada: An Extreme Form of Domestic Violence? *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 9(1), 153-166.
- Als Research (2014). *Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund*. Als Research. [https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2014/08/Koensroller og social kontrol rapport.pdf](https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2014/08/Koensroller_og_social_kontrol_rapport.pdf)
- Als Research (2015). *Nydanske LGBT-personers levevilkår*. Als Research. [https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Nydanske LGBT-personers levevilkår.pdf](https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Nydanske_LGBT-personers_levevilkår.pdf)
- Als Research (2018). *Unge oplevelser af negative social kontrol*. Als Research. <https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Unge-oplevelser-af-NSK-1.pdf>
- Als Research (2019). *Maskulinitetsopfattelser og holdninger til ligestilling – særligt blandt minoritetsetniske mænd*. Als Research. [https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Rapport maskulinitetsopfattelser.pdf](https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Rapport_maskulinitetsopfattelser.pdf)
- Als Research (2020). *Social kontrol som barriere for etniske minoritetskvinders beskæftigelse i Københavns Kommune*. Als Research. [https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2020/08/SK-beskaeftigelse web Als-Research.pdf](https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2020/08/SK-beskaeftigelse_web_Als-Research.pdf)
- Als Research (2021a). *Barrierer og hjælpebehov for at kunne forlade en voldelig relation: En undersøgelse blandt 862 voldsudsatte kvinder i Danmark*. Als Research. [https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2021/08/Rapport Barrierer-og-hjaelpebehov.pdf](https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2021/08/Rapport_Barrierer-og-hjaelpebehov.pdf)
- Als Research (2021b). *Kærlighed og karriere: Uddannelses- og partnervalg blandt yngre indvandrere opvokset i Danmark*. Als Research. [https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2021/08/Rapport Kaerlighed-og-karriere Als-Research.pdf](https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2021/08/Rapport_Kaerlighed-og-karriere_Als-Research.pdf)
- Als Research (2022). *Nydanske LGBT+personers levevilkår og støttebehov*. Als Research. [https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Rapport nydanske LGBT Als Research.pdf](https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Rapport_nydanske_LGBT_Als_Research.pdf)
- Andreassen, R., & Ahmed-Andresen, U. (2014). I can never be normal: A conversation about race, daily life practices, food and power. *European Journal of Women's Studies*, 21(1), 25–42. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1350506813507716>
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (AE) (2023, 4. marts). Marginaliserede på arbejdsmarkedet – Rekordhøj beskæftigelse er drevet af seniorer og indvandrere. Hentet den 16. august 2023 fra <https://www.ae.dk/analyse/2023-03-rekordhoej-beskaeftigelse-er-drevet-af-seniorer-og-indvandrere>
- Braagaard, I. & Sichlau, C. (2019). *Det er ligesom om, nogen har tændt lyset på gangen: erfaringer med vejledning af indvandrerkvinder fra projektet Perspektiv*. Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen, Københavns Kommune.

- Bredal, A. (2014). Ordinary v. Other Violence? Conceptualising Honour-Based Violence in Scandinavian Public Policies. I A. K. Gill, C. Strange & K. Roberts (Red.) *'Honour' Killing and Violence: Theory, Policy and Practice*, (s.135-155). Palgrave Macmillan.
- Bredgaard, T., & Ravn, R. L. (2019, aug. 16). Forskere: Virksomheder er skeptiske over for paradigmeskiftet i udlændingepolitikken. *Altinget.dk*. Hentet den 22. juni 2023 fra <https://www.alinget.dk/artikel/forskere-virksomheder-er-skeptiske-over-for-paradigmeskiftet-i-udlaendingepolitikken>
- COWI (2020). *Den nationale handlingsplan til forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol: Evalueringsrapport*. https://uim.dk/media/9586/rapport_den_nationale_handlingsplan_til_forebyggelse_af_aeresrelaterede_konflikter.pdf
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299.
- Dahl, M. (2019). *Detecting Discrimination: How Group-based Biases Shape Economic and Political Interactions: Five Empirical Contributions* [PhD Dissertation, Department of Political Science, University of Copenhagen] https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/malte_dahl_forskning.pdf
- Danmarks Statistik (DST) (2022, okt. 27). Flere kvinder bor på kvindekrisecenter. *Nyt fra Danmarks Statistik*, Nr. 361. Hentet d. 22. juni, 2023 fra <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=38290>
- Danner (2018). *Vold mod migrantkvinder i Danmark: Erfaringer og data fra Danners opsøgende arbejde blandt en særligt isoleret gruppe: 2012-2018*. Danner. <https://danner.dk/sites/default/files/danner/Diverse/RapportFinal.pdf>
- Danneskiold-Samsøe, S., Mørck, Y. & Sørensen, B. W. (2019). *Æresrelateret social kontrol: Teori og praksis i socialt arbejde*. Akademisk Forlag.
- Danneskiold-Samsøe, S. & Sørensen, B. W. (2020, april 4). Kronik: Antropologer: Der er kommet en ny berøringsangst over for social kontrol. *Altinget*. <https://www.alinget.dk/artikel/antropologer-der-er-kommet-en-ny-beroeringsangst-over-for-social-kontrol>
- Dansk Kvindesamfunds Krisecentre (2022). *En helhedsorienteret indsats? Krisecentermedarbejderes perspektiv på myndighedernes indsats på partnervoldsområdet*. Dansk Kvindesamfunds Krisecentre. <https://krisecentrene.dk/wp-content/uploads/en-helhedsorienteret-indsats.pdf>
- Elle, C & K. Larsen (2010). *Social kontrol i etniske minoritetsfamilier*. Etnisk Konsulentteam, Københavns Kommune. https://etniskkonsulentteam.kk.dk/sites/default/files/2021-06/Social_kontrol_i_etniske_minoritetsfamilier_2010.pdf
- Ermers, R. (2018). *Honor Related Violence: A New Social Psychological Perspective*. Routledge.
- Galal, L. P. & L. L. Liebmann (2020). *Magt og (m)ulighed: Forhandlinger af konformitet, autoritet og mobilitet blandt etniske minoritetsborgere i Danmark*. Roskilde Universitet. https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/67849011/RUC_MagtOg_M_ulighed_rapport_web.pdf

- Gill, A. (2010). Reconfiguring "honour"-based violence as a form of gendered violence. I M. M. Idriss & T. Abbas (Red.) *Honour, Violence, Women and Islam*. (s. 218-231). Routledge.
- Gill, A. K. (2014). Introduction: 'Honour' and 'Honour'-Based Violence: Challenging Common Assumptions. I A. K. Gill, C. Strange & K. Roberts (Red) *'Honour' Killing and Violence: Theory, Policy and Practice*. (s. 1-23). Palgrave Macmillan.
- Goul Andersen, J. (2008). Orientering til uddannelse og arbejde blandt unge indvandrere og forældregeneration. I T. Tranæs (Red.), *Indvandrere og det danske uddannelsessystem* (s. 65-109). Gyldendal. <https://www.gyldendal.dk/produkter/indvandrerne-og-det-danske-uddannelsessystem-9788702199772>
- Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO) (2017). *GREVIOs Baseline Evaluation Report: Denmark*. GREVIO/Inf(2017)14. Council of Europe. <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-denmark/16807688ae>
- Honkatukia, P. & Keskinen, S. (2018). The social control of young women's clothing and bodies: A perspective of differences on racialization and sexualization. *Ethnicities*, 18(1), 142-161. <http://dx.doi.org/10.1177/1468796817701773>
- Idriss, M. M. (2017). Not domestic violence or cultural tradition: is honour-based violence distinct from domestic violence? *Journal of Social Welfare and Family Law*, 39(1): 3-21. <https://doi.org/10.1080/09649069.2016.1272755>
- Institut for Menneskerettigheder (2017). *Ekstrem social kontrol*. Institut for Menneskerettigheder. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/liqebehandling_2017/social_kontrol_2017.pdf
- Jaffe-Walter, R. (2016). *Coercive Concern: Nationalism, Liberalism, and the Schooling of Muslim Youth*. Stanford University Press.
- Jakobsen, V., Jeppesen, T., Kleif, H. B., Mehlsen, L. & Thuesen, F. (2021). *Kortlægning af integration i kommunerne: Kommunernes indsatser for at bringe ikkevestlige indvandrere i beskæftigelse*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/kortlaegning-af-integration-i-kommunerne-yxdneovg/>
- Keskinen, S. (2009). 'Honour-Related Violence' and Nordic Nation Building. I S. Keskinen, S. Tuori, S. Irni & D. Mulinari (Red.), *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region* (s. 257-272). Ashgate.
- Korteweg, A. C. (2012). Understanding Honour Killing and Honour-Related Violence in the Immigration Context: Implications for the Legal Profession and Beyond.' *Canadian Criminal Law Review = Revue Canadienne de Droit Pénal*, 16(2), 135-160. <https://doi.org/info:doi/>
- KVINFO (2021). *Barrierer for kvinder med indvandrer- og flygtningebaggrund på det danske arbejdsmarked*. København: KVINFO. <https://kvinfo.dk/wp-content/uploads/2021/12/Barrierer-for-kvinder-med-indvandrer-og-flygtningebaggrund-paa-det-danske-arbejdsmarked.pdf>
- Liversage, A (2018). *Metoder i arbejdet med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol*. VIVE – Det nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. https://pure.vive.dk/ws/files/1958529/100737_metoder_i_arbejdet_med_resrelaterede_konflikter_og_negativ_social_kontrol.pdf

- Liversage, A. (2021, dec. 1). Frygt for udvisning binder kvinder til voldelige ægtemænd. *Politiken*. Hentet d. 16. august 2023 fra <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art8499727/Frygt-for-udvisning-binder-kvinder-til-voldelige-aegtemaend?shareToken=L2JF0DAAI9oA>
- Liversage, A. & L. Mehlsen (2021). *Undersøgelse af tre indsatser over for negativ social kontrol samt radikaliserings*. VIVE – Det nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/undersoegelse-af-tre-indsatser-over-for-negativ-social-kontrol-samt-radikaliserings-bxqg1rxk/>
- Liversage, A. & Petersen, J. (2020). *Etniske minoritetskvinder og skilsmisse – med fokus på muslimske praksisser*. VIVE – Det nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/etniske-minoritetskvinder-og-skilsmisse-med-fokus-paa-muslimske-praksisser-lxm7p5xd/>
- Mattoo, D. & S. E. Merrigan (2021). 'Barbaric' Cultural Practices: Culturalizing Violence and the Failure to Protect Women in Canada. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 12(1), 124-142. <https://journals.uvic.ca/index.php/ijcyfs/article/view/20086>
- Meetoo, V. & H. S. Mirza (2010). There is nothing 'honourable' about honour killings: Gender, violence and the limits of multiculturalism. I M. M. Idriss & T. Abbas (Red.) *Honour, Violence, Women and Islam*. (s. 42-66). Routledge.
- Nordisk Ministerråd (2020). *Kortlægning: Strategier og initiativer til forebyggelse af negativ social kontrol og æresrelateret vold i de nordiske lande*. Nord 2020:041. <https://doi.org/10.6027/nord2020-041>
- Ottosen, M. H. & Østergaard, S. V. (2022). *Partnervold i Danmark 2020*. VIVE – Det nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/partnervold-i-danmark-2020-mxbjpnzb/>
- Pedersen, M. J. & Thuesen, F. (2019). Ubevidste stereotype skaber etnisk forskelsbehandling i det offentlige. *Politologisk Årbog 2018-2019*. DJØF.
- Postmus, J. L., Hoge, G. L., Breckenridge, J., Sharp-Jeffs, N., & Chung, D. (2020). Economic Abuse as an Invisible Form of Domestic Violence: A Multicountry Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(2), 261–283. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1524838018764160>
- Realize ApS & DRC Dansk Flygtningehjælp (2020). *COVID-19 og etniske minoriteter. Kortlægning af informationskanaler og medier*. Realize ApS. <https://www.kl.dk/media/26143/kortlaegning-etniske-minoritetsgrupper-og-information-om-covid-19.pdf>
- RED Center mod æresrelaterede konflikter (2022) *Årsberetning 2022*. <https://red-center.dk/wp-content/uploads/2023/04/Aarsberetning-for-RED-Center-2022.pdf>
- Reddy, R. (2014). Domestic Violence or Cultural Tradition? Approaches to 'Honour Killing' as Species and Subspecies in English Legal Practice. I A. K. Gill, C. Strange & K. Roberts (Red) *'Honour' Killing and Violence: Theory, Policy and Practice*. (s. 27-45). Palgrave Macmillan.
- Regeringen (2016). *Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol – National handlingsplan*. Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet. <https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2016/National-handlingsplan-Forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf>

- Schultz-Nielsen, M. L. (2021). *Ægteskabs- og uddannelsesmønster blandt unge med indvandrerbaggrund – Udviklingen i 25 år*. Arbejdspapir nr. 59. Rockwool Fondens Forskningsenhed. https://rockwoolfonden.s3.eu-central-1.amazonaws.com/wp-content/uploads/2022/08/RFF-Arbejdspapir-59_AEgteskabs-og-uddannelsesmonster-blandt-unge-med-indvandrerbaggrund.pdf?download=true
- Siddiqui, H. (2014). *Violence against Minority Women: Tackling Domestic Violence, Forced Marriage and 'Honour' Based Violence*. [Ph.D. thesis, University of Warwick]. <http://wrap.warwick.ac.uk/64295/>
- Skytte, M. (2016). *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*. Hans Reitzel.
- Socialstyrelsen (2022). *Undersøgelse om vold i nære relationer 2022. En kvantitativ undersøgelse om brugere af kvindekrisecentre, mandekrisecentre og ambulante rådgivningstilbud til voldsudsatte personer*. Socialstyrelsen. [https://sbst.dk/media/14411/Socialstyrelsen%20\(2022\)%20Undersøgelse%20om%20vold%20i%20nære%20relationer%202022.pdf](https://sbst.dk/media/14411/Socialstyrelsen%20(2022)%20Undersøgelse%20om%20vold%20i%20nære%20relationer%202022.pdf)
- Stark, E. (2007). *Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life*. Oxford University Press.
- Stylianou, A.M. (2018). Economic Abuse Within Intimate Partner Violence: A Review of the Literature. *Violence and Victims*, 33(1), 3-22. <https://connect.springerpub.com/content/sgrvv/33/1/3>
- Styrelsen for International Rekruttering og Integration (2019). *Videnskortlægning om æresrelaterede konflikter*. SIRI. <https://www.integrationsviden.dk/aere/rapporter-og-andre-materialer/siris-publikationer/videnskortlaegning-om-aere>
- Styrelsen for International Rekruttering og Integration (2023). *Æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol - Håndbog til rådgivning på voksenområdet*. SIRI. <https://www.integrationsviden.dk/aere/rapporter-og-andre-materialer/siris-publikationer/handbog-om-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol-til-radgivning-pa-voksenområdet>
- Thapar-Björkert, S. (2010). Conversations across borders: Men and honour-related violence in the UK and Sweden. I I. M. M. Idriss & T. Abbas (Red.) *Honour, Violence, Women and Islam*. (s. 182-200). Routledge.
- Thiara, R. K. & Gill, A. K. (Red) (2010). *Violence Against Women in South Asian Communities: Issues for Policy and Practice*. Jessica Kingsley Publishers.
- Udlændinge- og Integrationsministeriet (2021). *Midtvejsopsamling for 'Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse'. Foreløbige erfaringer med implementeringen af projekt 'Flere indvandrerkvinder i beskæftigelse'*. SIRI. <https://www.integrationsviden.dk/kib/viden/midtvejsopsamling-for-projekt-flere-indvandrerkvinder-i-beskaeftigelse>
- Udlændinge- og Integrationsministeriet (2022a). Markant stigning i beskæftigelsen for ikke-vestlige indvandrere og efterkommere. Hentet d. 22. juni 2023 fra <https://integrationsbarometer.dk/tal-og-analyser/filer-tal-og-analyser/arkiv/Markantstigningibeskaeftigelsenforikkevestligeindvandrerogefterkommere.pdf>
- Udlændinge- og Integrationsministeriet (2022b). *Negativ social kontrol og udelukkelse af bisiddere: Vejledning til sagsbehandlere om udelukkelse af bisiddere fra samtaler på*

jobcentre i tilfælde af udøvelse af negativ social kontrol. Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Væksthusets Forskningscenter (2019). *Somaliske kvinders fortællinger om arbejde og ledighed.* Væksthusets Forskningscenter. https://vaeksthusets-forskningscenter.dk/wp-content/uploads/2019/01/Somaliske-kvindes-fortaellinger-om-arbejde-og-ledighed_WEB.pdf

Yurdakul, G. & Korteweg A. C. (2020). State Responsibility and Differential Inclusion: Addressing Honor-Based Violence in the Netherlands and Germany. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, 27(2), 187-211. <https://doi.org/10.1093/sp/jxz004>

Yurdakul, G. & Korteweg, A. C. (2021). Boundary Regimes and the Gendered Racialized Production of Muslim Masculinities: Cases from Canada and Germany. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 19(1), 39-54. <https://doi.org/10.1080/15562948.2020.1833271>

KVINFO
CHRISTIANS BRYGGE 3
1219 KØBENHAVN K
TEL +45 33 13 50 88
kvinfo@kvinfo.dk
www.kvinfo.dk